MARGUERITE YOURCENAR

ATEŞLER

Metis Edebiyat

Marguerite Yourcenar
ATEŞLER

Marguerite Yourcenar 1903'te Brüksel'de Marguerite de Crayencour adıyla doğdu. Annesi Belçikalı, babası Fransız'dı. Annesi o doğduktan kısa süre sonra öldü, Fransa'da babası tarafından büyütüldü ve eğitildi. Babası ona on yaşındayken Latince, on ikisinde Yunanca öğretti. 18 yaşına geldiğinde, ilk şiir kitabını babası bastırdı ve beraberce, Crayencour'un harflerinin yerini değiştirerek ona bir yazar ismi buldular. 24 yaşında babası ölünce, İtalya'da, İsviçre'de, Yunanistan'da ve 1949'da yerleşip 1987'deki ölümüne kadar kaldığı ABD'nin kuzeydoğu kıyısındaki, Maine'e bağlı Mount Desert adasında yaşadı.

Marguerite Yourcenar, Académie Française'e seçilmiş ilk kadın yazardır (1980). *Feux* (1936, *Ateşler*) dışında verdiği eserler arasında romanlar: *Alexis ou le Traité du vain Combat* (1929 ve 1952; Alexis ya da Beyhude Kavga Üzerine, Metis Yayınları tarafından basılacak), *Le Coup de Grâce* (1939; *Bir Ölüm Bağışlamak*, Adam Yay., 1988); en büyük eserlerinden biri kabul edilen *Mémoires d'Hadrien* (1951; *Hadrianus'un Anıları*, Adam Yay., 1984), aynı ölçüde önemli bir eser olan ve 1968'de Femina Ödülü'nü kazanan *L'Œuvre au noir* (1968; *Zenon*, Adam Yay., 1985); mensur şiirler: *Les charités d'Alcippe* (1956 ve 1974; Alçippe'nin Merhameti); öyküler: *Nouvelles Orientales* (1963; *Doğu Öyküleri*, Adam Yay., 1985); denemeler: *Les Songes et les sorts* (1938; Düşler ve Yazgılar), *Le Temps, ce grand sculpteur* (1983; Zaman, Şu Büyük Yontucu); anılar: ailesini ve çocukluğunu anlattığı üçleme *Souvenirs pieux* (1974; Dindar Hatıralar), *Archives du Nord* (1977; Kuzey Arşivleri) ve *Quoi? L'Eternité* (1988; Ne? Sonsuzluk); tiyatro oyunları: *Electre* (1954; Elektra); çeviriler vardır. Bunların başlıcaları Virginia Woolf (*Dalgalar*, 1937), Henry James (1947), Kavafis (1958), *Fleure profond, sombre rivière* (1964; Derin Nehir, Karanlık Irmak); daha sonra da *Blues et Gospels* (1984) başlığı altında derlediği negrospirituallerdir.

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

Metis Edebiyat Dizisi 131
Ateşler, Marguerite Yourcenar
© Editions Gallimard, 1974
© Metis Yayınları, 1996

Birinci Basım: Ağustos 1997

Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Kapak Tasarımı ve Grafik: Semih Sökmen
Kapak Fotoğrafı: Edward Weston, *İki Baş*, 1924
Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Sedat Ateş

Film: Doruk Grafik
Kapak ve İç Baskı: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Cilt: Örnek Mücellithanesi

ISBN 975-342-154-0

MARGUERITE YOURCENAR

ATEŞLER

Fransızca'dan çeviren:
SOSİ DOLANOĞLU

METİS YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz, 7
Phaidra ya da Umutsuzluk, 19
Akhilleus ya da Yalan, 24
Patroklos ya da Alınyazısı, 33
Antigone ya da Seçim, 39
Lena ya da Sır, 46
Magdalalı Meryem ya da Selamet, 56
Phaidon ya da Başdönmesi, 68
Klytaimnestra ya da Cürüm, 81
Sappho ya da İntihar, 89
Yardımcı Notlar, 101

Hermès'e

Önsöz

Doğrusunu söylemek gerekirse *Ateşler* bir gençlik kitabı değil: *1935*'te yazıldı; otuz iki yaşındaydım. *1936*'da yayımlanan eser, üzerinde hemen hemen hiç değişiklik yapılmadan *1957*'de yeniden basıldı. Bu basımın metninde de hiçbir şey değiştirilmedi.

Bir aşk bunalımının ürünü olan *Ateşler* bir aşk şiirleri derlemesi sayılabilir, ya da, şöyle de diyebiliriz: belli bir aşk mefhumuyla birbirlerine bağlanmış bir dizi lirik düzyazı. Bu haliyle eser hiçbir yorum gerektirmez, çünkü kurbanına hem bir illet hem bir temayül olarak kendini dayatan mutlak aşk, en eski zamanlardan beri, tecrübe edilmiş bir olgu ve edebiyatın en çok işlenmiş konularından biri olmuştur. Bu kitaba kaynaklık eden aşk gibi, yaşanan her aşkın, olsa olsa bir romanda anlatının örgüsünü meydana getiren, bir şiirde ise şarkının hareket noktasını oluşturan karmaşık bir duygular ve şartlar karışımının yardımıyla, verili bir durumun içinde oluştuğu, ardından bozulduğu hatırlatılabilir. *Ateşler*'de bu duygular ve bu şartlar kâh doğrudan, ama oldukça gizli bir şekilde, başlangıçta çoğu günce notları olan kopuk "düşünceler" aracılığıyla, kâh tersine dolaylı yoldan, efsaneden ya da tarihten ödünç alınmış ve zamanın içinden şaire birer destek olarak hizmet etmesi düşünülmüş hikâyeler aracılığıyla dile gelirler.

Bu anlatıların değindiği efsanevi ya da gerçek kişilerin hepsi, Magdalalı Meryem hariç, antik Yunan'a aittir; içinde Hıristiyanlı-

ğın biçimlendiği ve Rönesans'la barok çağın –belki de bu konuda sanıldığından daha gerçekçi olan– ressamlarının güzel klasik mimari yapılarla, güzel bükümlü kumaşlarla ve güzel çıplaklarla doldurmaktan hoşlandıkları o Arami-Yahudi dünyasına yerleştirilmiş antik Yunan'a. Bütün bu anlatılar, çeşitli derecelerde, geçmişi çağdaşlaştırır; dahası, bazıları, bu mitosların ya da efsanelerin bizlere ulaşana kadar geçmiş oldukları ara evrelerden esinlenir, öyle ki, gerçek anlamda "antik" olan, çoğu zaman *Ateşler*'de güçlükle göze çarpan bir ilk katmandır. Phaidra, Atinalı Phaidra değildir hiçbir şekilde; Racine'den bize kalan o ateşli suçludur. Akhilleus ve Patroklos Homeros'un gözünden ziyade, Homeros'un çağıyla bizim aramızda sıralanan şairlerin, ressamların ve heykeltıraşların gözünden görülmüştür; ayrıca, yer yer 20. yüzyılın renklerine boyanmış bu iki anlatı, çağlar ötesi düşsü bir dünyaya açılır. Antigone, Yunan tiyatrosunda olduğu haliyle alınmıştır, ama bu iç savaş ve haksız bir otoriteye karşı isyan kâbusu, *Ateşler*'de arka arkaya dizilmiş anlatıların hepsinin içinde belki de çağdaş ya da geleceği neredeyse öngören unsurlarla en yüklü olanıdır. Lena'nın hikâyesi, M.Ö. 525'te Harmodios ile Aristogeiton'un komplosuna katılan Lena isimli kibar fahişe hakkındaki kısıtlı bilgimize dayanır, fakat çağdaş Yunanistan'ın yerel rengi ve çağımıza musallat olan iç savaşlar, bu anlatıda 6. yüzyılın temelini neredeyse tamamen kapsar. Klytaimnestra'nın monologu, Homeros dönemi Mykenai'sine 1924'teki Türk-Yunan çatışması dönemindeki ya da Çanakkale Boğazı'nda hezimetle sonuçlanan sefer sırasındaki köy havası taşıyan Yunanistan'ı ekler. Phaidon'un monologu, Diogenes Laertios'un Sokrates'in bu öğrencisinin gençliği üzerine verdiği bir bilgiden kaynaklanır; *1935* Atinası'nın gece hayatı Alkibiades zamanındaki parlak gençliğin Atina'sıyla üst üste biner. Magdalalı Meryem'in hikâyesi, *Altın Efsane*'de[1] sözü edilen (ve ayrıca bu dindar derlemenin yazarı tarafından hakikatten uzak diye reddedilen) bir geleneğe dayanır; bu geleneğe göre azize, Aziz Yuhanna'nın İsa'yı izlemek için terk ettiği

1. Ortaçağ'da azizlerin hayatını konu alan en ünlü derleme olan, Varazze'li Iacopo'nun (Jacques De Voragine) yazdığı eser. (ç.n.)

nişanlısıdır; bu anlatıda, gayri resmi İnciller'in sınır çizgisinde anılan Ortadoğu, dünün ve bugünün Ortadoğusu'dur, ancak metaforlar ya da ikili anlamlarla yer yer içine çağdaş anakronizmalar girer. Sappho'nun macerası şairenin yakışıklı, duygusuz bir genç yüzünden intiharının uydurma efsanesiyle Yunanistan'a bağlıdır, ama bu cambaz Sappho iki savaş arasının uluslararası haz dünyasına aittir ve karşı cinsin kılığına bürünme, Yunan temalarından ziyade Shakespeare komedileriyle bağlantılıdır. Tercihini, görüntüleri bilerek ve isteyerek üst üste bindirmekten, fotoğrafçılıktaki deyimiyle bindirmeden yana kullanmak, *Ateşler*'in her yerinde geçmişi bugünle harmanlar, bugün de geçmiş olur.

Her kitap, olması gerektiği gibi, kendi döneminin damgasını taşır. Bir eserin kendi zamanı tarafından işlenmesi iki türlü gerçekleşir: bir yanda, çağın rengi ve kokusu tarafından, ki bunlar yazarın hayatına da az çok nüfuz etmiştir; diğer yanda, özellikle yazar henüz gençse, edebi etkilerin ve bu etkilere karşı tepkilerin karmaşık oyunu tarafından; ve bu çeşitli nüfuz biçimlerini birbirinden ayırt etmek her zaman kolay değildir. "Phaidon ya da Başdönmesi"nde Paul Valéry'nin şehvetli hümanizmasının etkisini kolayca yakalıyorum; burada, o güzel yüzüyle, hiç de Valéry'vari olmayan bir ateşliliğin üstünü örtüyor.* *Ateşler*'in şaha kalkmış şiddeti, bilinçli ya da değil, Giraudoux'ya karşı bir tepkidir; onun ustalıkla yapılmış ve Parislileştirilmiş Yunanistan'ı, bize hem taban tabana zıt hem de çok yakın olan her şey gibi beni sinirlendirmiştir. Modern zevke uyarlanmış antik çağın ortak zemininin, Giraudoux'nun Fransız geleneğine çok iyi oturtulmuş dünyası ile benim çizmeye çalıştığım daha taşkın dünya arasındaki o derin benzemezliği, en dikkatli okur dışındakiler için önemsiz kıldığını görüyorum bugün. Cocteau'yu ise severdim; onun gözbağcı ve büyücü dehasını takdir ederdim; bununla birlikte, bir sihirbazın el çabukluğu marifetlerine o kadar sık tenezzül ettiği için ona kızıyordum. *Ateşler*'de, maskeli ya da maskesiz, söz alan kişinin ki-

* İlk düşünce kümesinde "muhteşem Paul"e yapılan ima, Valéry'nin eserine olan bu ilginin kanıtı. Valéry'nin, bu düşüncenin tersine çevirdiği o tümcesi *Choses tues*'de (1932; Söylenmeyen Şeyler) yer alır.

birli açık yürekliliği, yalnızca çoktan kazanılmış ya da fethedilmiş okura hitap etmekteki o küstah irade, kimi usta işi ve basit uzlaşmalara karşı durmayı temsil ederler. Cocteau örneği beni, gerçeküstücülerin de aynı dönemde ve biraz farklı bir şekilde yeniden keşfettikleri o çok eski lirik cinas yöntemini kullanmaya teşvik etti. Sadece geçmişin değil zamanımın şairleri de bana bunun örneğini vermiş olmasalardı, *Ateşler*'de yukarıda sözünü ettiğim tematik bindirmeye tekabül eden, söze bu kadar çok yüklenmeyi göze alamazdım sanıyorum. Görünürde, çağdaş edebi çakışmalardan ileri gelen diğer benzerlikler, az önce belirttiğim gibi, hayatın kendisinden kaynaklanır.

Böylelikle, *1935*'te yaklaşık otuz yaşında olan kuşağın paylaştığı ve bale, müzikhol, film üçlüsünden oluşan gösteri tutkusu, "Akhilleus ya da Yalan"da, Akhilleus ve Misandra'nın kulenin merdiveninden inişinin tipik düşsü anlatısının, Zafer tanrıçalarının klasik bükümlü kumaşlarını arkasında sürükleyen o yarı kanatlı Barbette'in ip üzerinde yaptığı bir gösterinin tasviriyle birleşmesini açıklar (Barbette'i daha sonra Florida'da görecektim; korkunç bir düşüş yüzünden sakatlanmıştı ve sanatını Barnum Sirki'nin ip cambazlarına öğretiyordu); ya da, aynı şekilde, "Phaidon ya da Başdönmesi"nde bir kabare dansının yıldızların dansı ile akraba oluşunu açıklar. "Patroklos ya da Alınyazısı"nda Akhilleus'la Amazon'un cenginin Diaghilev ya da Massine'den izlenen bir barok bale olması ve sinemacıların kameraları tarafından "bombardıman edilircesine" görüntülenmesi de o kaygı verici oyunların oynandığı ortamın özelliğidir. "Antigone ya da Seçim" de, yine o günlere özgü olan bir önseziyle, kitabın sahnesinde bir başoyuncunun çeşitli hareketlerini izleyen ışık demetleri, daha o zamandan, toplama kamplarının ölüm habercisi ışıldaklarına dönüşmek üzeredir. Dünyanın üzerine çöken politik tehlike konusundaki bu duyarlılık İkinci Dünya Savaşı öncesinin kimi şair ve romancılarında inkâr edilemez izler bıraktı; aynı dönemin şu ya da bu kitabı gibi *Ateşler*'in de bunun izdüşümünü taşıması doğaldır.

Daha derinlikli bir çözümleme, kuşkusuz geride tamamen biyografik bir tortu bırakacaktır: "Sappho ya da İntihar"ın Beyoğ-

lu'ndaki bir varyete gösterisinden doğmuş olması ve Boğaz'a demir atmış bir yük gemisinin güvertesinde, Yunanlı bir dostun gramofonu dur durak bilmeden popüler bir Amerikan nakaratını, *"He goeş through the air with the greatest of ease, the daring young man on the flying trapeze"*i[2] çalarken yazılmış olması muhtemelen sırf benim için önem taşır; bu unsurların antik şairenin efsanesine, Rönesans'ın travestilerinin hatırasına, o maymun iştahlı virtüoz Banville'in göğe fırlatılan bir soytarı üzerine yazmış olduğu ve onun bildiğim en iyi dizeleri olan dizelerin yankısına, Degas'nın harikulade bir desenine, ve son olarak, o zamanlar İstanbul'un barlarını dolduran kimi kozmopolit gölgelere karışmış olması da pek az önem taşır. Bir tek tamamen edebi yorum açısından şunu belirtmekte belki de yarar var: *Ateşler*'deki Atina, yabani otları ve terk edilmiş mezarlarıyla antik Kerameikos mezarlığında yaptığım sabah gezintilerime yakındaki bir tramvay deposunun gıcırtılı gürültüsünün eşlik ettiği; şehrin varoşlarına yerleşmiş falcı kadınların kahve falına bakarak kehanette bulundukları; genç erkeklerden ve genç kadınlardan oluşmuş ve içlerinden bazılarının çok yakında ani ya da yavaş bir ölüme yazgılı olduğu küçük bir grubun, yer yer İspanya İç Savaşı üzerine ya da bir Alman sinema yıldızının ve onun İsveçli rakibesinin yetenekleri üzerine tartışmalarla canlanan uzun aylak geceyi, şaraptan, tavernalardaki Doğu müziğinden hafif sarhoş, Parthenon'un üzerinde doğan güneşi seyretmeye giderek sona erdirdikleri Atina'dır. O zamanlar çağdaş gerçekliği temsil eden bu şeyler ve bu kişiler, kuşkusuz çok bayağı bir görsel efekt sayesinde, bugün bana, onları kısa bir süreliğine harmanladığım mitoslardan ya da karanlık efsanelerden daha uzak ve zaman tarafından daha fazla silinmiş görünüyorlar.

Üslup açısından *Ateşler*, o dönemde benimsediğim süslü ve zorlama anlatım tarzı ile klasik anlatının neredeyse aşırı ölçülü anlatım tarzına aittir. Bugün her ikisinden de eşit derecede uzaklaşmış olarak, başka bir yerde, Fransız usulü klasik öykülemenin

2. Uçuyor havada büyük bir ustalıkla bu cesur genç adam uçan trapezde. (ç.n.)

hâlâ erdemleri olarak gördüğüm yanlarının neler olduğundan söz etmiştim: tutkuları soyut bir biçimde ifade etmesi, yazara dayattığı görünür ya da gerçek denetim. *Ateşler*'in övülecek ya da yerilecek yanları hakkında peşin hüküm vermeden, bu şiirlerin neredeyse aşırı dışavurumculuğunun benim gözümde hâlâ doğal bir itiraf biçimi, bir duygunun karmaşıklığından ya da bu duygunun ateşliliğinden hiçbir şey kaybetmemek için gösterilen meşru bir çaba olduğunu da belirtmek istiyorum. Her edebiyatta her dönemde süregelen ya da yeniden doğan bu eğilim, arılaştırıcı ya da klasik akılcı kısıtlamalara rağmen, inatla, belki de çılgın bir düşün peşinde, bütünüyle şiirsel bir dil yaratmaya uğraşır, öyle bir dil ki, azami anlam yüklü her kelimesi gizli değerlerini açığa çıkaracaktır, tıpkı taşların fosforışılının bazı ışıklar altında açığa çıkması gibi. Aslolan daima, duyguyu ya da fikri, kendi içlerinde *değerli* hale gelmiş (terimin kendisi de açıklayıcıdır) biçimler içinde somutlaştırmaktır, tıpkı yoğunluklarını ve parlaklıklarını maruz kaldıkları neredeyse dayanılmaz ısılara ve basınçlara borçlu olan değerli taşlar gibi; ya da dilden, Rönesans'ın demir eşyalarındaki o usta işi büklüm ve kıvrımları elde etmektir – bunların karmaşık girişik süsleri de başlangıçta kızgın demir idi. Bu sözel cüretkârlıklarla ilgili söylenebilecek en kötü şey, bunlara yönelen kişinin sürekli olarak aşırılığa kaçma tehlikesiyle karşı karşıya olduğudur, tıpkı kendini klasik edebi hafifsemeye adayan yazarın durmadan kuru zarafet ve riyakârlık tehlikesiyle karşılaşması gibi.

Benim bile isteye barok dışavurumculuk diyeceğim şeyde, okur sık sık yalnızca, kelimenin kötü anlamıyla özenticilik görüyorsa, onda dokuzunda şair gerçekten de ne pahasına olursa olsun şaşırtma, hoşa gitme ya da hoşa gitmeme isteğine boyun eğdiği içindir; ayrıca bazen de aynı okur şairin ona sunduğu duygunun ya da fikrin sonuna kadar gidemediği ve orada yanlış yere sadece zorlama metaforlar ya da içtenlikten uzak yaldızlı düşünceler gördüğü içindir. Şair *Soneler*'in yazıldığı kişiye olan aşkını, yitirdiği tutkulardan kalma andaçlarla donatılmış bir mezarla karşılaştırdığında,[3] Elisabeth döneminin bayrak ve sancaklarının başımı-

3. Sone 31. (ç.n.)

zın üstünde dalgalandığını hissetmiyorsak, bu Shakespeare'in değil bizim suçumuzdur. Andromakhe'ye âşık olan Pyrrhus'un söylediği o ünlü "Yaktığımdan daha büyük ateşlerde yandım" dizesi bu umutsuz âşığın arkasında Troya'nın cayır cayır yanışını bize göstermiyorsa ve zevk sahibi insanlara büyük Racine'e yakışmayan yavan bir teşbih gibi görünen şeyde, bir zamanlar merhametsiz olan ve acı çekmenin ne demek olduğunu öğrenmeye başlayan adamın geçmişiyle yaptığı karanlık muhasebeyi hissettirmiyorsa, bu Racine'in değil bizim suçumuzdur. Racine'in sık sık başvurduğu bir yöntemle, kendi çağında bile kullanıla kullanıla eskimiş aşk ateşi metaforunu, ona sahici alevlerin parlaklığını geri vererek canlandırdığı bu dize bizi, kıyaslanan iki ifadeyi de aynı kelimede toplayan lirik cinas tekniğine geri getiriyor. *Ateşler*'e geri dönersek, Phaidra Cehennem'e inmek için hem Kharon'un[4] küreklerini hem metronun trenlerini kullanıyorsa,[5] bunun nedeni, trafiğin en yoğun olduğu saatlerde şehirlerimizin yeraltı koridorlarına boşalan insan selinin belki de bizim için gölgeler ırmağının en dehşet verici imgesi oluşudur; eğer Thetis hem anne hem denizse, sadece Fransızca'da anlamı olan bu kelime oyunu[6] Akhilleus'un annesi Thetis ile dalgaların tanrıçası Thetis'in çifte görünüşünü bir bütünde erittiği içindir. Örnekleri çoğaltabilirim, ve bunların *Ateşler*'deki değerleri neyse odur. Önemli olan, bu oyunlarda (bir kelimenin anlamının gerçekten de sözdizimsel çerçevesi içinde *oyuna katıldığı* oyunlarda) bilinçli bir yapmacık ya da nükte biçimini değil, tıpkı Freudcu dil sürçmesinde veya hezeyanla rüyadaki ikili ve üçlü çağrışımlarda olduğu gibi, kendisi için heyecan ya da tehlike yönünden özellikle zengin bir temayla boğuşan şairin verdiği tepkiyi göstermeye çalışmaktır. Her türlü üslup arayışından, dahası her türlü üslup oyunundan tümüyle uzak olan daha yeni bir çalışmamda, kendiliğinden, sonucunda bir cinas ortaya çıkabileceğini görmeden, kitabın kahramanının ölmekte ol-

4. Yeraltı ülkesinde ölülere Akheron ırmağını geçiren sandalcı. (ç.n.)

5. Burada kürekler ve trenler için kullanılan kelime Fransızca'da bu iki anlama da gelen "rames" kelimesidir. (ç.n.)

6. Fransızca'da anne –mère– ile deniz –mer– aynı şekilde okunur. (ç.n.)

duğu hapishanenin gardiyanına Hermann Mohr adını verdim. [7]

Bir aşk şiirleri derlemesinin yorum gerektirmediğini ne kadar söylesem de (ki bu, ilke olarak doğrudur), üsluba ya da temaya değgin –sonuçta ikincil olan– özellikleri böylesine uzun uzun ele almakla ve bu kitabı esinleyen aşk deneyimini susarak geçiştirmekle, karşıma çıkan engeli aşmayı reddediyor gibi göründüğümü biliyorum. Ancak, asla okunmamasını dilediğim bir eseri uzun uzadıya yorumlamanın gülünçlüğünü hissetmek bir yana, özel bir kişiye duyulan mutlak aşkın; insanın kendisi ve diğeri için barındırdığı tehlike, kaçınılmaz aldanış, hakiki fedakârlık ve aşağılanma, ama aynı zamanda gizli şiddet ve bencil talep ile birlikte bu aşkın, şairlerin onu oturttukları yüce mevkiye layık olup olmadığını incelemenin yeri burası değil. Bana aşikâr görünen şu ki, bu çılgın, bazen rezil, ama yine de içine bir tür mistik erdem işlemiş aşk mefhumu ancak aşkınlığa olan herhangi bir inanç biçimiyle birleşirse varlığını sürdürebilir, sırf insanın içinde bile olsa. Ve bugün küçümsenen metafizik ve ahlaki değerlerin (belki de bizden öncekiler tarafından suiistimal edildikleri için küçümseniyorlar bu değerler) desteğini bir kez kaybetti mi, çılgın aşk çabucak beyhude bir ayna oyunundan ya da hazin bir saplantıdan başka bir şey olmaz olur. Sadece çok somut bir aşkı yücelttiğimi ya da belki de içimden kovduğumu sandığım *Ateşler*'de, sevilen varlığa tapınma, daha soyut ama daha az yoğun olmayan tutkularla, duygusal ve tensel saplantıya bazen üstün gelen tutkularla çok açık bir biçimde birleşir: "Antigone ya da Seçim"de, Antigone'nin seçimi adalettir; "Phaidon ya da Başdönmesi"nde, başdönmesi bilginin başdönmesidir; "Magdalalı Meryem ya da Selamet"te, selamet Tanrı'dır. Burada, kuşkusuz talihsiz ve tenin ta kendisine hakaret eden bir ifadenin gerektirdiği gibi, bir yüceltme söz konusu olmayıp, belli bir insana duyulan aşkın, ne kadar yüreğe işlese de, çoğu zaman geçici güzel bir kazadan başka bir şey olmadığına, ondan önce gelen ve ondan sonra da var olmayı sürdürecek eğilimlerden ve seçimlerden bir anlamda daha az gerçek olduğu-

7. Sayın Bay Ölüm; Almanca, *Herr Mann* (Sayın Bay), Fransızca, *mort* (ölüm; Mohr-mort, aynı şekilde okunur). (ç.n.)

na dair belirsiz bir kavrayış söz konusu. Neredeyse herkesin önünde yapılan bu tür itirafların ayrılmaz parçası olan atılganlık ve rahatlıktan ötürü, *Ateşler*'in bazı bölümleri bugün bana, erken sezilmiş ama daha sonra onları yeniden bulmaya ve doğrulukları-nı göstermeye çalışmak için bütün bir ömür gerektiren hakikatler içeriyormuş gibi geliyor. Bu maskeli balo, bir bilinçlenmenin aşamalarından biri oldu.

2 Kasım 1967

Umarım bu kitap hiç okunmaz.

*

Aramızda aşktan daha iyi bir şey var: suçortaklığı.

*

Sen yokken, yüzün evreni dolduracak denli genleşiyor. Hayaletlerin akışkan haline geçiyorsun. Sen buradayken, yüzün koyulaşıyor; en ağır metallerin, iridyumun, cıvanın yoğunluğuna ulaşıyorsun. Bu ağırlık yüreğimin üzerine yıkılınca beni öldürüyor.

*

Muhteşem Paul yanıldı. (Büyük vaizden değil, büyük sofistten bahsediyorum.) Her düşünce için, kendi kendine bırakıldığında belki de güçten düşecek her aşk için, ona karşı duran ve ona layık olmayan fevkalade kuvvetli bir uyarıcı vardır: DÜNYANIN GERİ KALANI.

*

Yalnızlık... Onların inandığı gibi inanmıyorum, onların yaşadığı gibi yaşamıyorum, onların sevdiği gibi sevmiyorum... Onların öldüğü gibi öleceğim.

*

Alkol ayıltıyor. Birkaç yudum konyaktan sonra, artık seni düşünmüyorum.

Phaidra ya da Umutsuzluk

Phaidra her şeyi halleder. Annesini boğaya, kız kardeşini yalnızlığa terk eder: Bu sevgi biçimlerine ilgi duymaz. İnsanın hayallerinden vazgeçmesi gibi ülkesinden ayrılır; insanın hatıralarını elden çıkarması gibi ailesini inkâr eder. Masumiyetin bir suç olduğu o ortamda, sonunda dönüşeceği şeye tiksintiyle tanıklık eder. Dışarıdan bakıldığında, kaderi onu dehşete sürükler: Onun hakkındaki bilgisi henüz Labyrinthos'un duvarındaki yazıtlarla sınırlıdır: Kaçarak kendini korkunç geleceğinden koparır. Dalgınlıkla Theseus'la evlenir, tıpkı Mısırlı Azize Meryem'in yol parasını vücuduyla ödemesi gibi. Kendi Giritli Amerikâ'sının dev mezbahalarının Batı'da bir masal sisine gömülmesine izin verir. Üstüne Haiti'deki çiftliğin ve zehirlerin kokusu sinmiş olarak, yakıcı bir yürek Dönencesi'nde yakalandığı vebayı beraberinde taşıdığını aklına bile getirmeden, karaya ayak basar. Hippolytos'u gördüğü anda yaşadığı sersemleme, farkında olmadan gerisin geri katettiği yoldan giden bir yolcunun sersemlemesidir: Bu çocuğun profili ona Knosos'u ve iki ağızlı baltayı hatırlatır. Ondan nefret eder, onu yetiştirir; çocuk onun nefretiyle geri püskürtülerek, daima kadınlardan sakınmaya alıştırılarak, daha ortaokuldan, Yeni Yıl tatilinden itibaren etrafında bir üvey annenin düşmanlığının yükselttiği engelleri aşmaya zorlanarak, ona karşı bilenerek büyür. Phaidra onun oklarını, yani kurbanlarını; yoldaşlarını, ya-

ni yalnızlığını kıskanır. Hippolytos'un mekânı olan o bakir ormanda, istemeyerek, Minos'taki sarayın yol işaretlerini diker: o çalılıkların arasından Mukadderat'ın tek yönlü yolunu çizer. Her an, Hippolytos'u yaratır; aşkı gerçekten bir ensesttir; bu çocuğu bir tür evlat katili olmadan öldüremez. Onun güzelliğini, iffetini, zaaflarını imal eder; bunları kendi içinin derinlerinden çekip çıkarır; o tiksinti verici saflığı, bu saflıktan donuk bir bakirenin kisvesi altında nefret edebilmek için ondan ayırır: var olmayan Arikia'yı yoktan var eder. İmkânsızın tadıyla sarhoş olur, bedbahtlığın bütün karışımlarının ana maddesi olan tek alkolle. Theseus'un yatağında, gerçekte, sevdiği kişiyi aldatmanın, hayalinde ise, sevmediği kişiyi aldatmanın buruk hazzını yaşar. Anne olur: vicdan azabı doğurur gibi doğurur çocuklarını. Ateşler içinde yandığı nemli çarşaflar arasında, günah çıkarma fısıltılarının, geçmişi sütannenin koynunda mırıldanılan çocukluk itiraflarına kadar uzanan fısıltıların yardımıyla kendini avutur; mutsuzluğunun memesinden beslenir; sonunda Phaidra'nın sefil hizmetçisi olup çıkar. Hippolytos'un soğukluğu karşısında, kristale çarpan güneşi taklit eder: ışık tayfına dönüşür; vücudunda artık yalnız kendi cehennemindeymiş gibi yaşar. İçinin derinliklerinde artık yalnız kendini bulabileceği bir Labyrinthos'u yeniden kurar: Ariadne'nin ipliği onu oradan çıkaramaz artık, çünkü ipliği kalbine dolar. Dul kalır; nihayet, niçin ağladığı sorulmadan ağlayabilir; fakat siyah, bu karanlık çehreye yakışmaz: Acısını sahte kıldığı için matemine kızar. Theseus'tan kurtulunca, umudunu utanç verici bir ölüm sonrası gebeliği gibi taşır. Kendini oyalamak için siyasete girer: Kendine bir şal örmeye başlar gibi Naipliği kabul eder. Theseus geri döndüğünde, kendisinin bir devlet adamı olarak dışına çıkamadığı kalıplar dünyasına Phaidra'yı tekrar dahil etmek için artık çok geç kalmıştır; Phaidra oraya ancak kurnazca bir oyunun açtığı yarıktan girebilir; Hippolytos'a yönelttiği tecavüz iftirasını sevinçten kendinden geçerek uydurur, öyle ki yalanı kendisi için bir doyumdur. Söyledikleri doğrudur: tecavüze uğramıştır; sahtekârlığı sadece bir tercümedir. Kendindeki zehre bağışıklık kazanmış olduğu için, zehir içer; Hippolytos'un ortadan kaybolması etrafında bir boşluk yaratır; bu boşluk onu içine çektiğinden, ölüme dalıve-

rir. Son bir defa suçundan bahsetme zevkini tatmak için, ölmeden önce günah çıkarır. Mekân değiştirmeksizin, günahın masumiyet olduğu aile sarayına döner. Atalarının kalabalığıyla itilip kakılarak, küreklerin Styks'in yağ gibi kaygan suyunu yardıkları, parıldayan rayların yalnızca intiharı ya da gidişi telkin ettiği, hayvan kokusuyla dolu o metro koridorları boyunca süzülür. Yeraltındaki Girit'inin maden ocağı dehlizlerinin dibinde, onun yırtıcı hayvan ısırıklarıyla yüzü tanınmayacak hale gelmiş delikanlıyla nasılsa sonunda karşılaşacaktır, çünkü ona kavuşmak için ebediyetin tüm dolambaçlı yollarına sahiptir. Üçüncü perdenin o meşhur sahnesinden beri onu görmemiştir; onun yüzünden ölmüştür; Hippolytos da onun yüzünden yaşamamıştır; ona yalnızca ölümü borçludur; Phaidra ise ona bitmez tükenmez bir can çekişmenin çırpınmalarını borçludur. Suçundan; ensest özlemlerini dile getirmek için onun adını kullanacak olan şairlerin dudaklarındaki şaibeli ölümsüzlüğünden Hippolytos'u sorumlu tutmaya hakkı vardır, tıpkı yolun üstünde beyni dağılmış halde yatan sürücünün çarptığı ağacı suçlayabilmesi gibi. Her kurban gibi, Hippolytos kendi kendisinin celladı olmuştur. Phaidra'nın umudun artık titretmediği dudaklarından nihayet son sözler çıkacaktır. Ne söyleyecektir? Şüphesiz, teşekkür ederim.

Uçakta, senin yanındayken, tehlikeden korkmuyorum artık. İnsan tek başına ölür ancak.

*

Asla yenilmeyeceğim. Yene yene yenik düşeceğim ancak. Bozulan her oyun, sonunda mezarım olacak aşka beni kapattığından, hayatım bir zaferler zindanında sona erecek. Yalnızca bozgun anahtarları bulur, kapıları açar. Ölüm, kaçağa yetişmek için harekete geçmeli, onda hayatın keskin zıddını tanımamızı sağlayan o hareketsizliği kaybetmelidir. Ölüm bize, uçarken vurulmuş kuğunun, kim bilir hangi karanlık Hikmet tarafından saçlarından yakalanmış Akhilleus'un sonunu sunar. Pompei'deki evinin girişinde dumandan boğulmuş kadın için olduğu gibi, ölüm, öteki dünyada, kaçışın koridorlarını uzatır sadece. Benim ölümüm taştan olacak. Mukadderat'ın iskelelerine, açılabilen köprülerine, tuzaklarına, yeraltındaki bütün yollarına aşinayım. Orada kaybolamam. Ölümün, beni öldürmek için, suçortaklığıma ihtiyacı olacak.

*

Kurşuna dizilenlerin yığıldıklarını, diz üstü çöktüklerini fark ettin mi? İplere rağmen gevşediklerinden, olan olduktan sonra bayılıyormuşçasına bükülürler. Benim gibi yaparlar. Ölümlerine tapınırlar.

*

Mutsuz aşk yoktur: sahip olmadığımıza sahibizdir yalnız. Mutlu aşk yoktur: sahip olduğumuza sahip değilizdir artık.

*

Korkacak bir şey kalmadı. Dibe vurdum. Senin kalbinden daha aşağıya düşemem.

Akhilleus ya da Yalan

Bütün lambalar söndürülmüştü. Basık tavanlı odada hizmetçiler, beklenmedik bir ağ örüyorlardı gözü kapalı, Kader tanrıçalarının ağına dönüşen bir ağ; işe yaramaz bir nakış sarkıyordu Akhilleus'un ellerinden. Misandra'nın siyah elbisesi Deidameia'nın kırmızı elbisesinden ayırt edilmez olmuştu; Akhilleus'un beyaz elbisesi ayışığı altında yeşildi. Bütün kadınların bir tanrı kokusu aldıkları bu yabancı genç kızın gelişinden beri, korku, güzelliğin ayakları dibine yatmış bir gölge gibi Ada'ya sızmıştı. Günışığı artık günışığı değil, karanlığın üzerine konmuş sarışın maskeydi; kadın memeleri askerlerin göğüslerine zırh oluyordu. Thetis, Zeus'un gözlerinde, Akhilleus'un can vereceği çarpışmaların görüntüsünün oluştuğunu görür görmez, dünyanın bütün denizlerinde bir ada, bir kaya, geleceğin üzerinde yüzebilecek kadar su geçirmez bir döşek aramıştı. Bu hırçın tanrıça, muharebelerin sarsıntısını Ada'ya ulaştıran deniz altındaki telleri koparmış, gemilere yol gösteren fenerin gözünü oymuş, oğluna silah arkadaşlarından haberler getiren göçmen kuşları fırtınalarla kovmuştu. Köylü kadınların Humma'yı atlatmak için hasta oğullarına kız elbiseleri giydirmeleri gibi, Ölüm'e yolunu şaşırtmak için kendi tanrıça entarilerinden giydirmişti ona. Ölümlülük mikrobunu kapmış bu erkek evlat ona tanrısal gençliğinin tek hatasını hatırlatıyordu: Bir erkeğin koynuna girmişti, onu tanrıya çevirmek gibi basit bir ted-

bir almaksızın. O kaba saba babanın hatları vardı oğlanda, sırf anasından aldığı bir güzelliğe bürünmüşlerdi, ve günün birinde bu güzellik ölme zorunluluğunu onun için daha dayanılmaz kılacaktı. İpeklere sarınmış, tüllerle örtünmüş, boynuna altın gerdanlıklar takılmış Akhilleus, anasının emriyle genç kızların kulesine sokulmuştu gizlice; Kentaurlar'ın okulundan yeni çıkmıştı; ormanlardan yorulmuş, uzun saçlar hayal ediyordu; vahşi göğüslerden bıkmış, memeler hayal ediyordu. Anasının onu kapattığı kadınca sığınak, bu savaş kaçkını için olağanüstü bir maceraya dönüşüyordu; bugüne kadar erkeğin sadece fatih olarak ve aşk yangınlarının ışığında girdiği Kadınlar'ın bu keşfedilmemiş engin kıtasına, bir mintanın ya da elbisenin koruması altında giriyordu. Erkekler cephesinin döneği Akhilleus, burada, kendinden başka bir şey olmanın biricik şansını deniyordu. Köleler için o, efendilerin cinsiyetsiz soyuna aitti; Deidameia'nın babası onda gördüğü ama Akhilleus'un olmadığı bakireyi sevecek kadar sapıtmıştı; yalnızca iki kuzini, bir erkeğin kafasında oluşturduğu ideal kadın imgesine fazla benzeyen bu kıza inanmayı reddediyorlardı. Aşkın gerçeklerinden bihaber bu oğlan, Deidameia'nın yatağında boğuşmaları, hırıltıları, kaçamak yolları öğrenmeye başlıyordu; bu müşfik kurbanın üzerinde bayılması, kavrayamadığı, adını bilmediği ve Ölüm'den başka bir şey olmayan daha dehşetli bir sevincin yerini tutuyordu. Deidameia'nın aşkı, Misandra'nın kıskançlığı onu bir kızın keskin zıddı haline getiriyordu tekrar. Tutkular, meltemin savurduğu uzun eşarplar gibi dalgalanıyordu kulede: Akhilleus ile Deidameia iki âşık gibi birbirinden nefret ediyorlardı; Misandra ile Akhilleus iki düşman gibi birbirini seviyorlardı. O adaleli dişi düşman, Akhilleus için bir erkek kardeşe denkti; o tatlı rakip, Misandra'nın yüreğini sanki bir kız kardeşmiş gibi yumuşatıyordu. Ada'nın üzerinden geçen her dalga haberler getiriyordu: Bilinmedik rüzgârların açık denize sürüklediği Yunanlı cesetler, Akhilleus yardıma gitmediği için sulara gömülmüş ordunun kalıntılarıydı; yıldız kılığına girmiş ışıldaklar gökyüzünde onu arıyorlardı. Geleceğin sisleri içinden hayal meyal seçilen şan, savaş, talepkâr metresler gibi görünüyordu ona; onları elde etmek için çok suç işlemesi gerekecekti: Bu kadınlar hapishane-

sinde, gelecekteki kurbanlarının yakarılarından kaçtığını sanıyordu. Krallarla yüklü bir kayık, sönmüş fenerin altında durdu – bu da başka bir körkayaydı: İmzasız bir mektupla uyarılan Odysseus, Patroklos, Thersites, prenseslere ziyaretlerini bildirmişlerdi; aniden nazikleşiveren Misandra, Deidameia'nın Akhilleus'un saçına tokalar takmasına yardım ediyordu. Büyük elleri, sanki az önce bir sırrı ağzından kaçırmış gibi titriyordu. Ardına kadar açılan kapılardan içeri gece, krallar, rüzgâr, alametlerle dolu gökyüzü girdi. Bin basamaklı merdiveni çıkmaktan yorgun düşmüş Thersites, hasta, sivri dizlerini elleri arasında oğuşturarak, güçlükle soluyordu; pintiliğinden, kendi kendinin soytarısı olmuş bir kralı andırıyordu. Hanımlar dairesinde oynanan bu mendil saklama oyunu karşısında tereddüt eden Patroklos, demir eldivenli ellerini rasgele uzatıyordu. Odysseus'un başı, üstünde hâlâ İthaka kralının yüz hatları seçilen eskimiş, aşınmış, paslanmış bir sikkeyi hatırlatıyordu; bir gemi direğinin tepesindeymişçesine elini gözlerine siper etmiş, üçlü bir kadın heykeli gibi duvara yaslanmış prensesleri inceliyordu; Misandra'nın kısa saçları, komutanların ellerini sıkan iri elleri, rahatlığı, başta onu bir erkeğin sığınağı sanmasına yol açtı. Onlara eşlik eden denizciler sandıkların çivilerini söküyor; aynaların, mücevherlerin, mineli kutuların yanı sıra araya karışmış ve şüphesiz Akhilleus'un kuşanmakta acele edeceği silahları boşaltıyorlardı. Ama altı bakımlı el tarafından oynatılan miğferler, kuaförlerin kullandıkları saç kurutma makinelerini hatırlatıyordu; gevşetilen kılıç kayışları kuşağa dönüşüyordu; yuvarlak bir kalkan, Deidameia'nın kollarında bir beşiği andırıyordu. Sanki kılık değiştirme, Ada'daki hiçbir şeyin kaçamadığı kötü bir kadermişçesine, altın, yaldızlı gümüşe; denizciler, travestiye; iki kral da işportacıya dönüşüyordu. Yalnızca Patroklos büyüye direniyor, yalın bir kılıç gibi onu bozuyordu. Deidameia'nın hayranlık çığlığıyla dikkati Patroklos'a yönelen Akhilleus, o canlı kılıca doğru hamle etti, iki ağzı keskin bir kılıcın topuzcuğu gibi işlenmiş o sert başı ellerinin arasına aldı; üstündeki tüllerin, bileziklerin, yüzüklerin, davranışını âşık bir kadının taşkınlığı gibi gösterdiğinin farkına varmaksızın. Sadakat, dostluk, kahramanlık, ikiyüzlülerin ruhlarını gizlemekte kullandıkları

kelimeler olmaktan çıkmışlardı: Sadakat, bu yığınla yalan karşısında dupduru kalan o gözlerdi; dostluk yürekleri olacaktı, şan ise çifte gelecekleri. Kızaran Patroklos bu kadın kucaklamasını geri çevirdi: Akhilleus geriledi, kolları aşağı sarktı, genç kız kılığını kusursuzca tamamlayan gözyaşları döktü, ancak bu gözyaşları, Deidameia'nın Patroklos'u tercih etmesi için yeni bir sebepti. Bir aşk mektubu gibi yakalanıveren göz işaretleri, gülücükler, o kabaran dantel dalgası altında yarı boğulmuş genç deniz teğmeninin heyecanı, Akhilleus'un şaşkınlığını hiddetli bir kıskançlığa çevirdi. Tunçlar kuşanmış bu oğlan, Deidameia'nın Akhilleus'tan aklında kalan gece imgelerini gölgede bırakıyordu; onun kadın gözlerinde üniformanın çıplak bir vücudun soluk ışıltısından üstün olması gibi. Akhilleus, acemice, bir kılıç kaptı ve derhal bıraktı; Deidameia'nın boynunu sıkmak için, kız arkadaşının başarısını kıskanan bir genç kız gibi ellerini kullandı. Boğulan kadının gözleri iki uzun gözyaşı gibi fışkırdı; köleler araya girdi; binlerce iç çekişin gürültüsüyle kapanan kapılar Deidameia'nın son hıçkırıklarını bastırdı; ne yapacaklarını bilemeyen krallar eşiğin öbür yanında buldular kendilerini. Hanımlar dairesi, geceyle hiçbir alakası olmayan, içeriden gelen, boğucu bir karanlıkla doldu. Dizlerinin üzerine çökmüş olan Akhilleus, Deidameia'nın canının boğazından sızıp gitmesini dinliyordu, tıpkı suyun bir vazonun çok dar boynundan akıp gitmesi gibi. Sadece sahip olmayı değil o olmayı denediği kadından hiç olmadığı kadar ayrı düşmüş hissediyordu kendini: Akhilleus sıkmayı artırdıkça Deidameia giderek uzaklaşmıştı, bir ölü olmanın muamması bir kadın olmanın esrarına eklenmişti. Akhilleus onun memelerini, böğrünü, süssüz saçlarını elliyordu dehşetle. Hiçbir çıkış yolunun açılmadığı duvarları el yordamıyla yoklayarak ayağa kalktı, krallarda kendi cesaretinin gizli aracılarını tanımamış olduğu için utanmış, bir tanrı olma şansını tepmiş olduğundan emin bir halde. Yıldızlar, Misandra'nın intikamı, Deidameia'nın babasının kızgınlığı, şana açılan cephesi olmayan bu sarayda onu kapalı tutmak üzere birleşeceklerdi: Bu cesedin etrafında binlerce defa gidip gelmesi bundan böyle hareketsizliğin ta kendisi olacaktı. Neredeyse Deidameia'nın elleri kadar soğuk eller omuzuna kondu. Sersemlemiş bir

halde, Misandra'nın ona, o her şeye kadir babanın gazabı üzerine yağmadan kaçmayı önerdiğini duydu. Misandra'nın bir hınca mı yoksa karanlık bir minnettarlığa mı itaat ettiğini bilmeden, kılavuzunun intikam alan bir kadın mı yoksa intikamını aldığı bir kadın mı olduğunu bilmeden, bileğini bu meşum dostun eline emanet etti, adımlarını karanlığın içinde rahatça hareket eden bu kızın adımlarına uydurdu. Kapıların kanatları önlerinde açılıyor, sonra tekrar kapanıyordu; aşınmış döşeme taşları, hemen gömülüveren bir dalga çukuru gibi, ayaklarının altında usulca alçalıyordu; Akhilleus ile Misandra, giderek hızlanarak, döne döne aşağı iniyorlardı, sanki başdönmeleri onları yere çeken bir ağırlıkmışçasına. Misandra basamakları sayıyor, yüksek sesle bir çeşit taştan tespihin tanelerini çekiyordu. Nihayet bir kapı açıldı yalıyarlara, dalgakıranlara, fenerin merdivenlerine: Kan ve gözyaşı gibi tuzlu hava, bu serinlik dalgasıyla sersemleyen garip çiftin yüzüne çarptı. Misandra, sert bir gülüşle, çoktan sıçramaya hazır, eteklerini toplayan o güzel yaratığı durdurdu, ona bu şafak vakti yüzünü görebileceği bir ayna uzattı, sanki onu günışığına çıkarmaya, sırf tanrı olarak varolmayışının solgun ve boyalı kanıtını, boşluktan daha korkutucu bir yansımada, yüzüne vurmak için razı olmuş gibi. Ama mermer donukluğu, bir mığferin püsküllerı gibi dalgalanan saçları, bir yaralının kanı gibi yanaklarına yapışan, gözyaşlarına karışmış makyajı, tam tersine, Akhilleus'un müstakbel görünüşlerinin hepsini bu dar çerçevede bir araya getiriyordu, sanki bu incecik ayna parçası geleceği hapsetmiş gibi. Güneş benzeri güzel yaratık kuşağını kopardı, boynundaki uzun eşarbı çözdü, üstündeki boğucu muslinlerden kurtulmak istedi, fakat çıplaklığını gözler önüne sermek ihtiyatsızlığında bulunursa, nöbetçilerin ateşini daha fazla üzerine çekeceğinden korktu. Bir an için, bu iki tanrısal kadından en katı olanı dünyanın üzerine eğildi, madem ki esasında tanrıların ya da kasapların en ferasetlisi bile bu erkek yüreğini onun yüreğinden ayırt edemezdi, Akhilleus'un kaderinin, alevler içindeki Troya'nın ve intikamı alınmış Patroklos'un ağırlığını kendi omuzlarına yüklense mi diye düşündü. Memelerinin tutsağı olan Misandra, kapının onun yerine inleyen kanatlarını açtı ve dirseğiyle Akhilleus'u kendisinin olmayacağı her şeye doğru

itti. Kapı, diri diri gömülen bu kadının üzerine kapandı. Bir kartal gibi salıverilen Akhilleus yokuş boyunca koştu, basamaklardan yuvarlandı, surlardan indi, uçurumlardan atladı, bir el bombası gibi yuvarlandı, bir ok gibi fırladı, bir Zafer tanrıçası gibi uçtu. Kayaların sivri uçları yara almaz etini berelemeden giysilerini yırtıyordu: Çevik yaratık durdu, sandaletlerinin bağını çözdü, çıplak tabanlarına yaralanmaları için bir fırsat tanıdı. Filo demir alıyordu; sirenlerin çağrıları denizin üzerinde karşılaşıyordu; rüzgârın dalgalandırdığı kum Akhilleus'un hafif ayaklarını güçlükle kaydediyordu. Dalga çatlamasının gerdiği bir zincir, makinelerin hareketinden ve yola çıkmanın heyecanından yerinde duramayan tekneyi dalgakırana bağlıyordu. Akhilleus, kollarını iki yana açarak, Kader tanrıçalarının bu teli üzerinde yürümeye başladı, uçuşan eşarplarının kanatları onu düşmesin diye tutuyor, Anası denizin martıları ak bir bulutun koruyacağı gibi koruyordu onu. İçinde bir tanrının doğmakta olduğu saçı başı dağınık bu kız, bir sıçrayışta yüksek bordalı geminin arkasına atladı. Tayfalar diz çöktüler, haykırdılar, Zafer tanrıçasının gelişini hayranlık belirten küfürlerle selamladılar. Patroklos kollarını uzattı, Deidameia'yı tanıdığını sandı; Odysseus başını iki yana salladı; Thersites kahkahayı bastı. Bu tanrıçanın kadın olmadığından kimse şüphelenmiyordu.

Yürek belki sakil bir şeydir. Anatomi tablosu ve kasap tezgâhı kabilinden bir şey. Ben senin vücudunu tercih ederim.

*

Etrafımızda Leysin'in, Montana'nın, akvaryumlar gibi camekânlı, Ölüm'ün durmadan balık avlamaya geldiği dev üreme çiftlikleri olan o yüksek dağ sanatoryumlarının havası var. Hastalar kanlı sırlar tükürür, basilleri değiş tokuş eder, vücut ısısı çizelgelerini karşılaştırır, tehlikelere dayalı bir arkadaşlığı mesken tutarlar. İkimizden hangimizin ciğerleri daha harap?

*

Nereye kaçıp gideyim? Dünyayı dolduruyorsun. Senden ancak sendeyken kaçabilirim.

*

Kader neşelidir. Mukadderat'a bilmem hangi trajik güzel maskeyi yakıştıran, onu ancak sahnedeki suretiyle tanır. Sulu

şakalar yapan meçhul biri aynı kaba saba teraneyi ecel saati gelinceye kadar biteviye tekrarlar. Talih'in etrafında belli belirsiz bir çocuk odası kokusu, içinden Alışkanlık'ın şeytanlarının çıktığı cicili bicili kutu kokusu, gülünç bir şekilde giyinmiş hizmetçilerimizin bize çığlık attırmayı umarak birden içinden fırladıkları gömme dolapların kokusu dalga dalga yayılır. Gökgürültüsünün kaba saba kahkahasının hoyratça ürküttüğü Tragedya kişileri irkilip sıçrarlar. Oidipus, kör olmadan önce, hayatı boyunca Talih'le körebe oynamıştı.

*

Ne kadar değişsem de talihim değişmiyor. Her şekil bir çemberin içine yerleştirilebilir.

*

Düşlerimizi hatırlarız: uykularımızı hatırlamayız. Yalnızca iki kere, içinden akıntıların geçtiği o derinliklere daldım; orada düşlerimiz sulara gömülmüş gerçeklerin enkazından başka bir şey değil. Geçen gün, uzun bir koşunun sonunda temiz havadan sarhoş olmamız gibi mutluluktan sarhoş bir halde, kollarını açarak sırtüstü suya atlayan bir dalgıç gibi kendimi yatağıma attım: mavi bir denize devrildim. Suyun yüzünde sırtüstü yatan bir yüzücü gibi dipsiz derinliğe sırtımı dayamış, havayla dolu ciğerlerimin oksijen kesesinin yardımıyla, yeni doğmuş bir ada gibi bu Yunan denizinden yükseldim. Bu akşam, kedere gark olmuş bir halde, boğulmakta olan bir kadının kendini koyvermesi gibi kendimi yatağıma bırakıyorum: soluğu kesilip pes eder gibi uykuya teslim oluyorum. Hatıra akıntıları gecenin verdiği sersemleme içinde sürüp gidiyor, beni sanki Lût gölüne doğru sürüklüyor.

Gözkapaklarının salgısı gibi buruk, tuza doymuş bu suda batmanın yolu yok. Olsa olsa yıkımdan sonra hayatta kalmaktan farksız olacak bir uyanışın korkusuyla, ziftlenmiş mumya gibi su üstünde yüzüyorum. Uykunun med ve ceziri, bana rağmen beni o patiskadan kumsala geri getiriyor. Dizlerim her an senin hatırana çarpıyor. Soğuk beni uyandırıyor, bir ölünün yanında uyumuşum gibi.

*

Kusurlarına katlanıyorum. İnsan Tanrı'nın kusurlarına razı olur. Eksikliğine katlanıyorum. İnsan Tanrı'nın eksikliğine razı olur.

*

Çocuk bir rehinedir. Hayat bizi elinde tutar.

Aynı şey bir köpek, bir panter veya bir ağustosböceği için de geçerli. Leda şöyle demiş: "Bir kuğu aldığımdan beri intihar etmekte özgür değilim artık."

Patroklos ya da Alınyazısı

Gece, daha doğrusu belirsiz bir günışığı iniyordu ovanın üzerine: Alacakaranlığın hangi tarafa yöneldiği belirsizdi. Kulelere benzeyen dağ eteklerindeki kuleler kayalara benziyordu. Geleceği doğurmanın korkunç sancılarının pençesindeki Kassandra surların tepesinde uluyordu. Kan, allık gibi, cesetlerin tanınmaz hale gelmiş yanaklarına yapışmıştı; Helena kam hatırlatan bir dudak boyasıyla vampir ağzını boyuyordu. Pis kokulu bataklık bölgelerinde toprağın suya karışması gibi barışın savaşa karıştığı bir tür kızıl alışkanlık içinde, yıllar var ki oraya yerleşilmişti. Savaşı bir ayrıcalık, neredeyse tayin edildikleri bir mevki olarak kabul etmiş olan ilk kahramanlar kuşağı, tırpanlı arabalar tarafından biçilince, yerini, savaşı bir ödev olarak kabul eden, daha sonra da ona bir fedakârlık olarak katlanan bir birlik askere bıraktı. Tankların icadı, artık yalnızca kale duvarları gibi varlık gösteren bu asker saflarında muazzam gedikler açtı; üçüncü bir saldırı dalgası ölüme hücum etti; her seferinde bütün hayatlarını ortaya koyan bu kumarbazlar, sonunda, topu kalbin kırmızı hanesinin tam ortasına yiyip, intihar etmişçesine devrildiler. Hasmın, dostun karanlık öteki yüzü olduğu kahramanca şefkat çağı geçmişti. İphigeneia ölmüştü, Agamemnon'un emriyle kurşuna dizilmişti, Karadeniz'deki mürettebatın çıkardığı isyanda parmağı olduğuna ikna edilmişti; Paris'in yüzü bir el bombasının patlamasıyla parçalan-

mıştı; Polyksene Troya hastanesinde tifüse henüz yenik düşmüştü; kumsalda diz çökmüş Okeanos kızları mavi sinekleri Patroklos'un cesedinden uzak tutmaya çalışmıyorlardı artık. Hem dünyayı doldurmuş hem dünyanın yerini tutmuş bu dostun ölümünden beri Akhilleus, gölgelerle dolu çadırından ayrılmıyordu: çırılçıplak, bu cesedi taklit etmeye uğraşıyormuşçasına boylu boyunca toprağa uzanmış, hatıralarının kurtlarının kendisini kemirmesini bekliyordu. Ölüm gitgide, yalnızca en lekesizlerin layık olduğu bir kutsama ayini gibi görünüyordu ona: İnsanların çoğu bozguna uğrar, pek azı ölür. Patroklos'u düşünürken hatırladığı bütün özellikler: solgunluğu, hafifçe kalkık sert omuzları, daima biraz soğuk olan elleri, bir taş gibi uykuya devriliveren vücudunun ağırlığı, bütün bunlar nihayet, ölüm sonrası vasıfları olarak tam anlamlarını kazanıyorlardı, sanki Patroklos hayattayken bir ceset taslağından başka bir şey değilmişçesine. Sevginin dibinde uyuyan itiraf edilmemiş nefret Akhilleus'a heykeltıraşlık sanatının gizini sunuyordu: bu şaheseri tamamlamış olduğu için Hektor'u kıskanıyordu; Patroklos'u o yüce ölü çıplaklığı içinde ortaya çıkarmak için, düşüncenin, hareketin, hayatta olma gerçeğinin ta kendisinin aralarına çektiği son örtüleri yalnız o, kendisi yırtıp atmış olmalıydı. Troyalı komutanlar, savaşın ilk yıllarının yalın içtenliğinden yoksun, ustalık isteyen göğüs göğüse vuruşmaları boru çalarak boşuna duyuruyorlardı: bir düşman olmaya layık o yoldaşın dulu Akhilleus, Patroklos'un karşısına öbür dünyada rakipler çıkarmamak için, artık öldürmüyordu. Zaman zaman çığlıklar yankılanıyordu; miğferli gölgeler geçiyordu kırmızı duvardan: Akhilleus kendini bu ölünün içine kilitlediğinden beri, yaşayanlar ona yalnızca hayalet gibi görünüyorlardı. Hain bir rutubet yükseliyordu çıplak topraktan; hareket halindeki orduların ayak sesleri çadırı sarsıyordu; kazıklar, artık onları tutmayan bu toprağın içinde iki yana sallanıyordu; barışan iki taraf, insanı boğmaya çalışan nehirle mücadele ediyordu: rengi solmuş Akhilleus bu kıyamet gecesine adım attı. Yaşayanları, hâlâ tehditkâr bir ölüm dalgasından geçici sağ çıkanlar olarak görmek şöyle dursun, şimdi ölüler ona yaşayanların rezil tufanı tarafından yutulmuş olarak görünüyordu. Hep yer değiştiren, kıpır kıpır, biçimi olmayan su-

ya karşı, Akhilleus, mezarlar yapmaya yarayan taşları ve çimentoyu savunuyordu. İda dağının ormanlarından inen yangın limana ulaşıp gemilerin karnını yalayınca, Akhilleus, gemi gövdelerine, direklerine, utanmazca dayanıksız yelkenlere karşı, cenazelerin yakıldığı odun yığınından döşek üstündeki ölüleri öpmekten çekinmeyen ateşin tarafını tuttu. Asya'dan, garip kabileler akıp geliyordu nehirler gibi: Aias'ın deliliğine yakalanan Akhilleus, insan olduklarını bile fark etmeden onları hayvan gibi boğazladı. Öbür dünyada avlansın diye Patroklos'a bu sürüleri yolluyordu. Amazonlar belirdi; nehrin vadilerini bir meme seli kapladı; çıplak postların bu kokusundan heyecanlanan ordu titredi. Hayatı boyunca, Akhilleus için kadınlar bahtsızlığın içgüdüsel yanını, biçimini kendisinin seçmediği, katlanmak zorunda kaldığı, kabul edemediği yanını temsil etmişlerdi. Onu tanrıyla insan arasında yarı yolda kalan bir melez yapmış olduğu, böylelikle de insanların tanrı olmakla kazandıkları onurun yarısını elinden aldığı için anasına sitem ediyordu. Sanki kahramanlık yaralanabilir olmaktan ibaret değilmiş gibi, korkuya karşı bağışıklık kazanması için çocukken onu Styks'in sularına soktu diye anasına hınç besliyordu. Girdiği kadın kılığında kisvesinin zıddını göremedikleri için Lykomedes'in kızlarına içerliyordu. Onu sevmiş olmanın utancı için Briseis'i bağışlamıyordu. Keskin kılıcı bu pembe pelteye derinlemesine girdi, iç organların Gordiyon düğümlerini kesip kopardı: uluyan, yaralarındaki gediklerden ölümü doğuran kadınlar, boğa güreşindeki atlar gibi dağılmış bağırsaklarına dolanıp kalıyorlardı. Penthesileia, o çıplak etin sert çekirdeği, ayaklar altında çiğnenmiş bu kadınlar yığınından koptu. Gözlerine bakarken yumuşamasınlar diye miğferinin siperini indirmişti: örtünmeme kurnazlığından vazgeçmeye cesaret eden bir tek oydu. Zırhlı, miğferli, altın maskeli bu madeni Furia'da insana dair tek şey saçları ve sesiydi, ama saçları altındandı, o berrak seste altın çınlıyordu. Arkadaşları arasında bir tek o memesini kestirmeye razı olmuştu, ama bu eksiklik o tanrısal göğüste pek belli olmuyordu. Ölü kadınları saçlarından tutarak arenanın dışına sürüklediler; askerler sıra halinde dizilerek savaş meydanını oyun alanına çevirdiler; Akhilleus'u tek çıkış yolunun cinayet olduğu bir çemberin

ortasına ittiler. Bu haki, toprak rengi, ufuk mavisi dekorda, Amazon'un zırhı yüzyıllarla birlikte biçim, sahne ışıklarına göre renk değiştiriyordu. Her ayak oyununu bir dans adımı haline getiren bu Slav kadınla, göğüs göğüse çarpışma yarışma niteliğindeki bir oyuna, ardından Rus balesine dönüşüyordu. Nefretin dibinde bulunan aşkla kuşatılmış, içinde bir kurban barındıran bu madene sımsıkı bağlanmış bir halde, Akhilleus ilerliyor, sonra geriliyordu. Bir büyüyü bozmak ister gibi, kılıcını var gücüyle fırlattı, bu kadınla onun arasına kim bilir hangi su katılmamış askeri koyan ince göğüs zırhını deldi. Penthesileia, demir kılıcın bu tecavüzüne karşı koyamayarak, teslim olur gibi düştü. Hastabakıcılar atıldılar; kameraların makineli tüfek gibi takırdadığı duyuldu; sabırsız eller bu altından cesedin zırhını soyuyordu. Miğferin siperi kaldırılınca, ortaya bir yüz yerine, öpücüklerin artık ulaşamadığı gözleri kör bir maske çıktı. Akhilleus hıçkırıyor, bir dost olmaya layık bu kurbanın başını elleri arasında tutuyordu. O, şu dünyada Patroklos'a benzeyen tek varlıktı.

Artık kendini feda etmemek, hâlâ kendini feda etmektir. Fedakârlığını feda etmektir.

*

Gururdan kirli bir şey yoktur.

*

Delinin suçu kendini tercih etmesidir. Bu imansız tercihi, öldürenlerde tiksinti verici, sevenlerde ise dehşet verici buluyorum. Sevilen varlık, bu cimrilerin gözünde, parmaklarıyla sıkıca kavradıkları bir altın paradan farksız. Bir tanrı yalnızca; bir şey pek pek. Seni bir nesne haline getirmeyi kabul etmiyorum, bu Sevilen Nesne olsa bile.

*

Korkunç olan tek şey kullanılmamak. Beni ne istersen yap, bir ekran, hatta iletken metal bile olabilir.

*

Birdenbire, külçe gibi, ölülerin gittiği hiçliğe düşebilirsin: Ellerini bana bıraksan avunurdum. Yalnızca ellerin varlığını sürdürürdü, senden kopmuş ellerin, kendi mezarlarının tozuna ve kirecine dönüşmüş mermerden tanrıların elleri gibi anlaşılmaz ellerin. Yaptığın işlerden, okşadıkları sefil bedenlerden daha uzun ömürlü olurlardı. Şeylerle senin aranda artık aracılık yapmazlardı: kendileri şeylere dönüşmüş olurlardı. Artık orada olup da onları suçortağı yapamayacağına göre, masumiyetlerini yeniden kazanırlardı, sahipsiz tazılar gibi hüzünlü, hiçbir tanrının artık emir vermediği başmelekler gibi şaşkın, işe yaramaz ellerin karanlığın dizleri üstünde dururdu. En ufak bir keyif vermekten ya da almaktan aciz, açık ellerin, kırık bir bebek gibi beni yere düşürürdü. Artık benimkilerden koparıp alamayacağın bu kayıtsız elleri bileklerinden öpüyorum; mavi damarı, bir çeşmenin fıskiyesi gibi bir zamanlar kalbinin toprağından durmaksızın fışkıran kan sütununu okşuyorum. Hafif memnuniyet hıçkırıklarıyla, bir çocuk gibi başımı kaderim olan şeyin yıldızlarıyla, çapraz çizgileriyle, uçurumlarıyla dolu bu avuçların arasına koyuyorum.

*

Hayaletlerden korkmam. Yaşayanlar, sadece, vücutlar olduğu için korkunçtur.

*

Kısır aşk yoktur. Hiçbir önlem işe yaramaz. Senden ayrıldığımda, içimin derinliklerinde, korkunç bir çocuk gibi, acım durur.

Antigone ya da Seçim

Ne diyor bu dipsiz öğle vakti? Nefret, korkunç bir güneş gibi, Thebai'nin üzerinde. Sphinks'in ölümünden beri soysuz şehrin sırrı kalmamış: her şey günışığına çıkmış. Tatsız suyun sarnıçların dibine çökmesi gibi, gölge evlerin eşik hizasına, ağaçların altına iniyor: odalar artık karanlık kuyular, serin hazneler değil. Gezinenler, bitmek bilmeyen bir uykusuz gecedeki uyurgezerlere benziyorlar. İokaste güneşi bir daha görmemek için kendini boğmuş. İnsanlar aydınlıkta uyuyor, aydınlıkta sevişiyorlar. Açık havada yatmış uyuyanlar, intihar etmiş gibiler; âşıklar güneşin altında kucaklaşan köpekler gibi. Yürekler tarlalar gibi kuru; yeni kralın yüreği kaya gibi kuru. Bunca kuruluk kanı çağırıyor. Nefret ruhlara hastalık bulaştırıyor; güneşin röntgen ışınları, içlerindeki kanseri küçültmeden vicdanları kemiriyor. Oidipus bu karanlık ışınları ellemekten kör olmuş. Apollon'un ışıklı yayının attığı oklara yalnız Antigone dayanıyor, sanki acı onu güneşten koruyan kara gözlükmüş gibi. Sertleşmiş yüzlerin mezar toprağından yoğrulmuş olduğu bu pişmiş kilden yapılma şehri terk ediyor; Oidipus'u adeta kusan ardına kadar açık kapılardan onunla beraber çıkıyor. Aynı zamanda trajik ağabeyi olan bu babaya sürgün yollarında yol gösteriyor: Oidipus kendisini İokaste'ye iten hayırlı günahı kutsuyor, sanki anasıyla yatmak onun için sadece dünyaya bir kız kardeş getirmenin yoluymuş gibi. Antigone onun körlük-

ten daha kesin bir gecede dinlendiğini görünceye dek dur durak bilmiyor; Oidipus, Furia'ların yatağına yatar yatmaz, Furia'lar derhal koruyucu tanrıçalara dönüşüyor, çünkü insanın kendini teslim ettiği her acı sükûnete dönüşür. Antigone kendisine giysiler, temiz çamaşırlar vermeyi, Thebai'ye dönmesi için yolcu arabasında bir yer bulmayı teklif eden Theseus'un sadakasını geri çeviriyor; sadece bir felaket olan şeyi bir suça, sadece bir gidiş olan şeyi bir sürgüne, sadece bir kader olan şeyi bir cezaya çeviren şehre yürüyerek dönüyor. Saçı başı dağınık, ter içinde, delilere alay konusu, aklı başında kişilere ayıplama konusu olan Antigone, çıplak kırlarda orduların izlediği ve boydan boya boş şişeler, topukları aşınmış ayakkabılar, yırtıcı kuşların şimdiden ölü sandığı terk edilmiş hastalarla dolu yoldan gidiyor. Aziz Petrus'un çarmıha gerilmek üzere Roma'ya dönmesi gibi Thebai'ye yöneliyor. Cehennem'in kızıllığının ortasında bir lamba gibi görünmez olarak, Thebai'nin çevresinde karargâh kurmuş orduların yedi çemberi arasından süzülüyor. Çin şehirlerindeki surlar gibi üzerlerinde kesik başların durduğu surların içine gizlenmiş bir kapıdan giriyor; nefret vebasının boşalttığı, tankların geçişiyle temellerinden sarsılmış sokaklardan kayarcasına geçiyor; kendi babalarına ve kocalarına isabet etmeyen her el ateşte sevinçten uluyan kızlarla kadınların durduğu yüksek sekilere tırmanıyor; uzun siyah saç örgülerinin arasındaki kanı çekilmiş yüzü, mazgallarda, dizi dizi kesilmiş başların yanında beliriyor. İntihar eden bir adamın kesik boğazı ile kan damlayan elleri arasında bir seçim yapması nasıl imkânsızsa, düşman kardeşleri arasında da bir seçim yapamıyor: İkizler, onun gözünde sadece, acı karşısında duyduğu tek bir ürküntü, tıpkı başlangıçta, İokaste için sadece, karnında duyduğu tek bir sevinç ürpertisi oldukları gibi. Bahtsızlık Tanrı'nın bir takdiriymişçesine, kendini yenik düşene adamak için yenilgiyi bekliyor. Yüreğinin ağırlığıyla aşağıya çekilerek, savaş meydanının bataklığına doğru iniyor yeniden; İsa'nın denizin üstünde yürümesi gibi, ölülerin üstünde yürüyor. Çürümenin eşit kıldığı o adamlar arasında Polyneikes'i, uğursuz bir hile yokluğu gibi gözler önüne serili çıplaklığından, bir muhafız kıtası gibi etrafını saran yalnızlıktan tanıyor. Cezalandırmaktan ibaret olan

bayağı masumiyete sırt çeviriyor. Hayattayken bile başarıları tarafından soğutulan Eteokles'in resmi cesedi, çoktan şan ve şöhret yalanıyla mumyalanmış. Polyneikes, ölüyken bile, tıpkı acı gibi varlığını sürdürüyor. Sonunda Oidipus gibi kör olma, Eteokles gibi galip gelme, Kreon gibi hüküm sürme tehlikesinden uzakta artık: donup kalamaz; çürümekten başka bir şey gelmez elinden. Yenilmiş, varı yoğu elinden alınmış, ölmüş olan Polyneikes, insanın çektiği sefaletin dibine ulaşmış: Antigone'yle onun arasına hiçbir şey girmiyor artık, bir erdem bile, bir şeref meselesi bile. Yasalara karşı sorumlu olmayan, beşikten itibaren ayıplanan, aynı zarla sarmalanmış gibi suçla sarmalanmış, bu dünyadan olmamanın korkunç bekâretini paylaşıyorlar: İkisinin yalnızlığı tıpatıp iki ağzın öpücükte buluşması gibi buluşuyor. Göğün toprağın üzerine eğilmesi gibi Antigone onun üzerine eğiliyor, böylelikle kendi evrenini bütünlüğü içinde yeniden kuruyor; karanlık bir sahiplenme güdüsü onu, elinden almaya çalışmayacakları bu suçluya yöneltiyor. Büyük bir aşkın bütün şarabının bir defada içine dökületeceği boş küp bu ölü. İnce kolları akbabaların elinden almaya çalıştıkları bu bedeni güçlükle kaldırıyor: bir haç taşır gibi, çarmıha gerilmiş kardeşini taşıyor. Surların tepesinden Kreon, ölümsüz ruhunun desteğiyle ayakta duran bu ölünün geldiğini görüyor. Özel muhafız erleri atılıyor, Diriliş'in bu gulyabanisini mezarlığın dışına sürüklüyorlar; Antigone'nin omuzundan dikişsiz bir entariyi çekip yırtan elleri, şimdiden eriyen, bir hatıra gibi akıp giden cesedi yakalıyor. Ölüsünün ağırlığından kurtulan, başı öne eğik bu kız sanki Tanrı'ya dayanıyor. Üstündeki kanlı paçavralar bir bayrakmış gibi, onu görünce Kreon'un gözünü kan bürüyor. Acımasız şehir alacakaranlık nedir bilmiyor: gün birden kararıyor, artık ışık saçmayan yanık bir ampul gibi: kral gözlerini yukarı kaldırsa, Thebai'nin sokak lambaları göğe yazılmış yasaları görmesini engellerdi şimdi. İnsanların yaşayacakları bir kader yok, çünkü dünya yıldızsız kalmış. Bir tek Antigone'ye, ilahi hukukun kurbanına, öncelikli hak olarak ölme mecburiyeti verilmiş ve ona duydukları nefretin nedeni bu ayrıcalık olabilir. Fenerlerin yaylım ateşine tuttuğu bu gecenin içinde ilerliyor: deli kadın saçları, yırtık pırtık dilenci giysileri, toprağı eşeleyen çöpçü tırnakla-

rı, bir kız kardeşin merhametinin ne kadar ileri gitmesi gerektiğini gösteriyor. Güneşin alnında, kirli ellerin üzerindeki temiz su, miğferin içindeki gölge, göçüp gitmişlerin ağızlarının üzerindeki mendildi o. Gecede, bir lambaya dönüşüyor. Oidipus'un oyulmuş gözlerine bağlılığı milyonlarca körün üzerinde ışıldıyor; çürüyüp kokuşmuş erkek kardeşine olan tutkusu, zamanın dışında sayısız ölüyü ısıtıyor. Işık öldürülemez; sadece boğulabilir: Antigone'nin can çekişmesi gözlerden gizleniyor. Kreon onu lağıma, yeraltı mezarlarına geri atıyor. Kaynakların, hazinelerin, tohumların ülkesine geri dönüyor Antigone. Sadece aynı kandan kız kardeşi İsmene'yi geri çeviriyor; Haimon'la birlikte, dünyaya galipler doğurma ihtimalini, o korkunç ihtimali de elinin tersiyle itiyor. İnsan aklının erişemeyeceği kadar uzaklarda yer alan ve ancak mezardan geçerek ulaşabileceği yıldızını aramak üzere yola koyuluyor. Bahtsızlığın tarafına geçmiş olan Haimon, karanlık koridorlarda onun arkasından koşuyor: hakikati görmeyen bir adamın oğlu, Antigone'nin trajik aşkının üçüncü yüzü o. Tam, Tanrı'nın yanına kaçmasını sağlayacak, askılardan ve makaralardan oluşan karmaşık sistemi hazırlarken yetişiyor. Dipsiz öğle vakti öfkeden söz ediyordu; dipsiz gece yarısı umutsuzluktan söz ediyor. Yıldızlardan yoksun kalmış bu Thebai'de zaman artık yok; mutlak karanlıkta yatmış uyuyanlar kendi vicdanlarını görmüyorlar artık. Oidipus'un yatağına yatmış Kreon, hikmeti hükümetin sert yastığı üstünde dinleniyor. Adaletten sarhoş, sokaklara dağılmış birkaç protestocu, ayakları geceye takılıp sendeliyor ve sınır taşlarının dibine uzanıp yatıyor. Ansızın, cürmünden sonra sızıp kalan şehrin uyuşmuş sessizliğinde, yer altından gelen bir vuruş belirginlik kazanıyor, büyüyor, Kreon'un uykusuzluğuna zorla sızıyor, onun kâbusu oluyor. Kreon kalkıyor, varlığını bir tek kendisinin bildiği yeraltı geçitlerinin kapısını el yordamıyla buluyor, yeraltının balçığında büyük oğlunun ayak izlerini keşfediyor. Antigone'den yayılan belli belirsiz bir fosforlu ışıkta, intihar etmiş o müthiş kadının boynuna asılmış ve sanki ölümün enginliğini ölçen bu sarkacın salınımıyla sürüklenmiş Haimon'u tanıyor. Daha ağır çekmek istercesine birbirine bağlanmışlar; ağır gidiş gelişleri her seferinde onları mezara daha da gömüyor, ve bu çırpınan ağır-

lık yıldızların mekanizmasını tekrar harekete geçiriyor. Her şeyi açığa vuran gürültü kaldırım taşlarından, mermer yer döşemelerinden, kerpiç duvarlardan geçiyor, kurumuş havayı bir nabız atışı ile dolduruyor. Kâhinler kulaklarını yere dayıyor, derin uykuya dalmış toprağın göğsünü dinliyorlar hekimler gibi. Tanrı'nın saatinin sesiyle zaman yine akmaya başlıyor. Dünyanın sarkacı Antigone'nin kalbi.

Gözleri kapalı sevmek kör gibi sevmektir. Gözleri açık sevmek, belki deli gibi sevmektir: delicesine kabullenmektir. Seni deli gibi seviyorum.

*

İğrenç bir umut var hâlâ içimde. Kendime rağmen, içgüdünün sürekliliğinin tökezlemelerine bel bağlıyorum; bu da, yüreğin yordamında, dalgınlıkla isimleri, kapıları şaşırmakla eşdeğer. Dehşet içinde sana, Camille'in ihanetine uğramanı, Claude'un yanında başarısız olmanı, seni Hippolytos'tan uzaklaştıracak bir rezalet olmasını diliyorum. Herhangi bir ayak sürçmesi seni vücudumun üzerine düşürebilir.

*

İnsan, hayatındaki her büyük olay karşısında bakirdir. Acı'mla nasıl başa çıkacağımı bilmemekten korkuyorum.

*

Yaşamamı isteyen bir tanrı sana artık beni sevmemeni emretti. Mutluluğu pek kaldıramıyorum. Alışkın değilim. Kollarındayken, ölmekten başka bir şey gelmiyor elimden.

*

Aşkın yararlılığı. Şehvet düşkünleri hazzın keşfini onsuz yapmanın bir yolunu buluyorlar. Vücutların birbirine karışmasını ve birleşmesini yaşarken, insan o hezeyanla nasıl başa çıkacağını bilemez. Sonra, karanlık bir yarımkürede daha keşfedecek şeyler olduğunu fark eder. Acı'yı öğrenmek için aşka ihtiyacımız varmış.

Lena ya da Sır

Lena Aristogeiton'un cariyesi ve sevgilisinden çok hizmetçisiydi. Saint-Sôtir kilisesi yakınında küçük bir evde yaşıyorlardı: Lena küçük bahçede körpe kabaklar ve bol miktarda patlıcan yetiştiriyor, hamsileri tuzluyor, karpuzların kırmızı etini dörde bölüyor, İlisos'un kuru yatağında çamaşır yıkamaya iniyor, efendisi Stadyum'daki idmanlardan sonra üşütüp nezle olmasın diye yanına bir boyun atkısı almasına dikkat ediyordu. Bunça özenin ödülü olarak, Aristogeiton kendisini sevmesine izin veriyordu. Birlikte dolaşmaya çıkıyorlardı: küçük kahvelere gidip, karanlık bir güneş gibi ateşli ve acıklı popüler şarkıların fırıl fırıl dönen plaklarını dinliyorlardı. Lena onun resmini spor gazetelerinin ilk sayfasında görmekten gurur duyuyordu. Olympia'daki boks yarışmalarına katılacaktı; Lena'nın kendisiyle gelmesine razı olmuştu; Lena yolun tozuna, katırların yorucu rahvan yürüyüşüne, suyun adalardaki en iyi şaraptan daha pahalıya satıldığı pislik içindeki hanlara şikâyet etmeden katlanmıştı. Yolda, arabaların gürültüsü öyle aralıksız sürüyordu ki ağustosböceklerinin cır cır ötüşleri bile duyulmaz olmuştu. Bir gün, öğleyin, bir tepenin dönemecinde, ayaklarının dibinde Olympia vadisini buluvermişti; elinde Zafer tanrıçasının heykelini taşıyan bir tanrının avuç içi gibi çukurdu. Bir sıcak hava buharı sunakların, mutfakların, Lena'nın sahip olmaya can attığı ucuz, değersiz mücevherlerin satıldığı panayırdaki küçük

dükkânların üstünde dalgalanıyordu. Kalabalıkta efendisini kaybetmemek için, onun harmanisinin ince ucunu dişlerinin arasına almıştı. Bir hizmetçinin iyi ilişkiler kurma çabalarını geri çevirmeyecek kadar iyi kalpli putları yağla ovmuş, kurdelelerle süslemiş, öpücükler içinde bırakmıştı; efendisinin başarısı için bildiği bütün duaları okumuş ve rakiplerine karşı bildiği bütün lanetleri haykırmıştı. Atletlerin mecbur tutulduğu uzun perhiz boyunca ondan ayrı kalıp, yarışmacılara ayrılmış kapalı alanın dışında, kadınlar mahallesinde, çadırda yalnız başına uyumuştu; karanlıkta uzanan elleri itmiş, komşu kadınların ona verdikleri ayçekirdeği külahlarına bile kayıtsız kalmıştı. Boksörün muhayyilesini yağla ovulmuş gövdeler ve tıraş edilmiş kaygan kafalar dolduruyordu: Aristogeiton rakipleri için onu yüzüstü bırakmış gibi geliyordu Lena'ya; Oyunlar'ın yapıldığı akşam, Stadyum'un koridorlarında omuzlar üstünde taşınırken görmüştü onu, seviştikten sonraki gibi nefes nefese, muhabirlerin soru yağmuruna, fotoğrafçıların makinelerine yakalanmış. Lena onun kendisini Şöhret'le aldattığı izlenimine kapılmıştı. Hayatı, artık muzaffer birinin hayatıydı ve kibar çevrelerden insanlarla beraber eğlenmekle geçiyordu: onun geleneksel şölenden yanında soylu, genç bir Atinalı'yla çıktığını görmüştü; alkole mal edebilmeyi umduğu bir sarhoşlukla sarhoştu, çünkü insan şarabın etkisinden mutluluğunkinden daha çabuk kurtulur. Lena'yı komşu kadınlardan birinin gözetimine terk ederek, Atina'ya Harmodios'un arabasıyla dönmüştü; bir toz bulutu içinde gözden kaybolmuş, bir ölü ya da bir tanrı gibi onun okşamalarından kaçırılmıştı; Lena'nın onunla ilgili aklında kalan son imge, esmer bir ensenin üzerinde uçuşan atkıydı. Onsuz giden efendisini yolda uzaktan izleyen bir köpek gibi, Lena o uzun, inişli çıkışlı yolu geriye doğru kat etmeye başladı; kadınlar, satirler görürüz korkusuyla, ıssız yerlerde acele ediyorlardı. Parasını ödeyip biraz gölgede kalmak ve yanında bir bardak su verilen bir kahve içmek için girdiği her köy hanında, hanın sahibini o iki adamın ceplerinden dikkatsizlikle düşmüş altın paraları hâlâ sayımakla meşgul buluyordu; her yerde en iyi odaları tutmuşlar, en iyi şarapları içmişler, şarkıcıları şafak vaktine kadar avaz avaz bağırmaya zorlamışlardı. Lena'nın hâlâ aşk olan gururu, hâlâ gurur olan aşkı-

nın yaralarını sarıyordu. Yavaş yavaş, adam kaçıran genç tanrı sadece bir yüz olmaktan çıkıyor, Lena için bir isim, bir tarih, kısa bir geçmiş oluyordu. Patras'taki araba tamircisi onun isminin Harmodios olduğunu söyledi; Pyrgos'taki at satıcısı onun yarış atlarından söz etti; işi gereği ölülerle görüşen Styks ırmağının salcısı onun yetim olduğunu ve babasının hayatın öteki kıyısına yeni çıktığını biliyordu; yollardaki eşkiyalar Atina tiranının onu zenginliklere boğduğundan haberdardı; Korinthos'lu kibar fahişeler onun yakışıklı olduğunu duymuşlardı. Herkes, dilenciler bile, köyün delileri bile, onun, yarış arabasında, Olimpiyat Oyunları boks şampiyonunu şehre geri götürdüğünü biliyordu: bu ışıl ışıl oğlan Zafer'in kupasından, şeritlerle süslü vazosundan, uzun saçlı imgesinden başka bir şey değildi. Megara'da, Lena, duhuliye vergisi memurundan, Harmodios'un devlet başkanının arabasına yol vermediğini, bunun üzerine Hipparkhos'un genç adama nankörlüğünden, halk tabakasından kişilerle düşüp kalkmasından dolayı şiddetle çıkıştığını öğrendi: yanında bir boksörle gezsin diye vermediği, öyle demiş, arabayı milis erleri zorla geri almışlardı. Lena, Atina'nın dış mahallelerine vardığında, efendisinin on bin çift dudaktan yankılana yankılana kulağına kadar gelen isminin geçtiği isyana teşvik edici haykırışların gürültüsünden ürktü; gençlik, zafer kazananın onuruna, Hipparkhos'un katılmayı reddettiği bir meşale alayı düzenlemişti: kökleriyle sökülmüş çam ağaçları, feda edilmiş reçinelerini sel gibi akıtıyorlardı. Saint-Sôtir mahallesindeki küçük evde, avlunun taş döşeli zeminini topuklarıyla düzensiz bir ritmle döven dansçılar, devingen ve çıplak bir fresk yansıtıyorlardı duvarın üstüne. Lena, kimseyi rahatsız etmemek için, sessizce mutfak kapısından içeri süzüldü. Küpler, tencereler artık onunla bildik bir lisanda konuşmuyordu; beceriksiz eller bir yemek hazırlamıştı; kırık bir bardağı yerden alırken parmağını kesti. Tel dolabın altında yatan Harmodios'un tazısına kemikler verip sevip okşayarak gönlünü kazanmaya boş yere çalıştı. Lena, efendisi kendisine kibar çevrelerde katıldığı akşam yemeklerinin mönüsünü getirir diye ummuştur; fakat o, gülümsemelerini bile fark etmez; onu başından atmak için, Decelia'daki küçük çiftliğine bağbozumuna gönderir. Efendisinin Harmodios'un kız karde-

şiyle evleneceğini sanır: dehşetle, aklından bir eş düşüncesi geçer, sıkıntıyla çocukları düşünür. Düğünlerin meşalelerle çevrili yakışıklı Eros'unun yolunun üstüne düşürdüğü gölgede yaşar. Nişan töreninin olmayışı, tehlikenin nereden geldiği konusunda yanılan bu saf kadını ancak biraz rahatlatır: Harmodios bu eve bedbahtlığı yüzü peçeli bir metres gibi sokmuştur; Lena, bu elle tutulamayan kadın yüzünden kendini yüzüstü bırakılmış hisseder. Bir akşam, yıpranmış çizgilerinde, Hipparkhos'un posta pulları ve madeni paraların üstünde sonsuzca çoğalmış yüzünü tanıyamadığı bir adam mutfak kapısını çalar, çekinerek bir parça hakikat ekmeği ister. Tesadüfen içeri giren Aristogeiton onu bu şaibeli dilencinin yanında masada otururken bulur; Lena'ya çıkışmayacak kadar ondan sakınmaktadır; Lena ve dilenci birden çığlıklarla dolan odadan onu kovarlar. Birkaç gün sonra Harmodios, Clepsydra pınarının orada pusuya düşmüş dostunu bulur; bıçak darbelerinin dövme izleri bıraktığı boksörün vücudunu evdeki tek sedire taşımasına yardım etmesi için Lena'yı çağırır: iyodun kararttığı elleri yaralının göğsü üzerinde buluşur. Lena, Harmodios'un öne eğik alnında, yaraları efsunlayan Apollon'un küçük, endişeli kırışığının belirdiğini görür. Efendisini kurtarması için yalvararak, sinirden titreyen büyük ellerini genç adama doğru uzatır; sanki yaraların sorumlusu kendisiymiş gibi onun her yara için kendini suçladığını duyunca şaşırmaz, bir tanrının hem kurtarıcı hem katil olması onun için o kadar doğaldır ki. Issız yolda gidip gelen sivil bir polisin ayak sesleri, sedirin üzerinde yatan yaralıyı irkiltir; sanki hiçbir bıçak etinde kendine bir yol açamazmış gibi, yalnız Harmodios tehlikeye aldırmadan şehirde dolaşmayı sürdürür, ve bu aldırışsızlık Lena'nın onun bir tanrı olduğuna dair düşüncesini pekiştirir. İki erkek onun dilinden öyle çekinirler ki, önceki günkü saldırıyı sarhoş adamların çıkardığı bir kavga sanması için çabalarlar, köşedeki bakkala ya da kasaba gider de onların intikam alma ihtimallerini tartıya vurdurabilir korkusuyla şüphesiz. Lena onlara hazırladığı yalınileri köpeğe tattırdıklarını fark eder dehşetle, sanki onlardan nefret etmesi için geçerli nedenleri olduğunu düşünüyorlarmışçasına. Bir süre ortalıkta görünmemek için, birkaç arkadaşla birlikte Parnis'te Girit usulü kamp kurmaya giderler; uyu-

dukları mağaranın yerini ondan saklarlar; onlara yiyecek sağlamakla görevlidir, bunları sanki dünyanın sınırlarında dolaşan ölüler içinmiş gibi bir taşın altına koyar; Aristogeiton'a sunu olarak siyah şarap, kanlı etler getirir, yine de artık onu öpmeyen kanı çekilmiş bu hayaleti konuşturmayı başaramaz. Cürmün bu uyurgezeri, mezarına doğru yol alan bir ölüden başka bir şey değildir nicedir, tıpkı Yehoşafat'a doğru hac yolculuğuna çıkan Yahudiler'in cesetleri gibi. Soğumadıklarından emin olmak için, çekinerek çıplak ayaklarına, dizlerine dokunur; Harmodios'un ellerinde, ruhlar kılavuzu Hermes'in su kaynağı arayan değneğini gördüğünü sanır. Atina'ya dönüşleri korkunun köpekleri ile intikamın kurtları arasındaki alacada gerçekleşir: serveti olmayan küçük toprak sahiplerinden, davası olmayan avukatlardan, geleceği olmayan askerlerden oluşan acayip şekiller, bir tanrının mevcudiyetinin taşıyıp getirdiği gölgeler gibi efendinin yatak odasına süzülürler. Harmodios, ihtiyat gereği, kendi evinde yatmadığından beri çatı katına atılan Lena, bir hastanın başında bekler gibi artık her gece efendisinin başında bekleyemez, bir çocuğun üstünü örter gibi her akşam onun üstünü örtemez. Terasta saklanıp, uykusuzluk hastalığına yakalanmış bu evin kapısının dur durak bilmeden açılıp kapanmasını seyreder: hiçbir şey anlamadan, intikamı dokumak için mekik gibi işleyen bu gidiş gelişlere tanıklık eder. Yakında yapılacak bir spor şenliği için, kahverengi yünden cüppelerin üzerine kulplu haçlar dikmesini söylerler. O akşam Atina'daki bütün çatılarda lambalar yanar: soylu genç kızlar, ertesi günkü dini tören alayı için ayin elbiselerini hazırlarlar; tapınağın dibinde Bakire'nin kızıl saçları yeniden sarılıp biçimlendirilir; bir milyon buhur tohumu Athena'nın burnunun altında tüter. Lena, küçük İrini'yi kucağına oturtmuştur, kız artık onların yanında kalmaktadır çünkü Harmodios, Hipparkhos'un kendisini cezalandırıp öcünü almak için küçük kız kardeşini kaçırmasından çekinmektedir. Eskiden, başında gelin tacıyla eve girmesinden korktuğu bu kızcağıza büyük bir merhamet duyar, sanki her ikisinin de umutları boşa çıkmıştır. Geceyi, küçük kızın Tertemiz Bakire geçerken avuç avuç atacağı kırmızı gülleri ayıklamakla geçirir. Harmodios sabırsız ellerini bu sepete daldırır; sanki kana batmış gibidirler. Ati-

na'nın inci yüzünü gösterdiği saatte, Lena sedef rengi tülleri içinde üşüyüp titreyen küçük İrini'nin elinden tutar; uysal çocukla beraber Propylaia'nın yokuşlarını tırmanır... On bin uzun mum alevi, tıpkı geceleyin mezarlıklarda görülen fakat mezarlarına dönecek vakti olmamış hafif parıltılar gibi, şafak ışığında sönükçe parıldar. Kâbuslardan hâlâ sarhoş olan Hipparkhos bu beyazlık karşısında gözlerini kırpıştırır, Athena'nın Çocukları'nın apak ve mavi tören alayını dalgın dalgın inceler. Birden, küçük İrini'nin henüz belirli bir biçim almamış yüzünde görmeye dayanamadığı bir benzerlik yakalar: deliye dönen şehrin efendisi, o nefret edilesi gözleri sahiplenmeye cüret eden genç hırsızı kolundan tutup sarsar, rüyalarını zehirleyen o sefilin kız kardeşini gözünün önünden uzaklaştırmalarını haykırır. Çocuk dizlerinin üstüne düşer; devrilen sepetin içindeki kırmızı güller etrafa saçılır; gözyaşları küçük kızın yüzündeki o korkunç ve ilahi benzerliği bulandırır. Hiç bozulmayan bu altın değerindeki kalp gibi göğün de altın rengine büründüğü saatte, iyi kalpli Lena, saçları dağılmış, sepetsiz kalmış çocuğu eve getirir: Harmodios, olmasını dilediği bu aşağılama karşısında sevinçten havalara uçar. Avlunun taşları üzerine diz çökmüş, bir ağıtçı gibi başını iki yana sallayan Lena, Nemesis'e benzeyen bu sert delikanlının elini alnında hisseder; tiranın anlamaya çalışmadan tekrar ettiği tehditleri, hakaretleri, o inişsiz çıkışsız sesinde kesin hükümlerin ve oldubittilerin korkunç yavanlığına bürünür. Her hakaret Harmodios'un kaşlarını çatmasına ya da yüzünde kindar bir gülümseme belirmesine yol açar; adını sorup öğrenmeye tenezzül bile etmemiş bu tanrının karşısında Lena var olmanın, işe yaramanın, hatta belki de acı çektirmenin keyfini çıkarır. Sanki yapılması gereken ilk iş her türlü gölgeyi ortadan kaldırmakmış gibi, Harmodios'un avludaki güzelim defne ağaçlarının dallarını kırmasına yardım eder; büyük mutfak bıçaklarını bu dalların altına gizleyen iki erkeğin yanında bahçeden çıkar; kapıyı öğle uykusuna yatmış İrini'nin, güvercin kafesinin, içinde ağustosböceklerinin yemlendiği mukavva kutunun, artık bir düş kadar derin olan tüm geçmişin üstüne örter. Bayramlıklarını giymiş kalabalık, artık birbirinden ayırt bile edemediği efendilerinden onu ayırır. Parthenon'un şantiyeleri boyunca, Bakire

Tanrıça'nın tapınağını gelecekteki yıkıntılarına benzeten iyi yontulmamış taş kütleleri yığınına çarpa çarpa, arkalarına düşer. Gökyüzünün kırmızı yüzünü gösterdiği saatte, iki arkadaşın, özünden bir tanrı çıkarmak için insan yüreğini ezen bir makinenin derinliklerinde kaybolur gibi, sütunların dişli çark düzeninde gözden kaybolduklarını görür. Çığlıklar, bombalar patlar: Hipparkhos'un korlarla ve kanla kaplı sunağın üstünde karnı deşilmiş yatan ağabeyi, bağırsaklarını rahiplerin incelemesine sunar gibidir; öldürücü yaralar almış olan Hipparkhos, ölmeden düşmemek için bir sütuna yaslanır, emirler yağdırmaya devam eder. Asilerin boşluğa açılmayan tek çıkışa yönelmelerini engellemek için Propylaia'nın kapıları kapanır: mermerden ve gökyüzünden bu tuzağa düşen komplocular, oraya buraya koşarken, ayakları tanrı yığınlarına takılır. Bacağından yaralanan Aristogeiton, Pan'ın mağaralarında, iz sürenler tarafından ele geçirilir. Harmodios'un linç edilmiş bedeni, kanlı ayinler sırasında Bakkhos'un bedenine yapıldığı gibi, kalabalık tarafından parçalanır: hasımlar ya da belki de yandaşlar bu tüyler ürpertici kurbanın kalıntılarını elden ele geçirirler. Lena diz çöker, Harmodios'un saç lülelerini önlüğünün içine toplar, sanki efendisine verebileceği en acil hizmet buymuş gibi. İri av köpekleri üzerine atılır; ellerini bağlar bağlamaz, kullanılmış kap kacağa benzeyen elleri birden kurban ellerine, şehit parmaklarına dönüşür. Ölülerin yeraltı ırmağının sandalına binmeleri gibi, hapishane arabasına biner. Yüzlerin, hüküm vermeleri gerekir korkusuyla kapalı panjurların arkasına saklandığı, durgun, korkudan donmuş bir Atina'dan geçer. Hastane ve hapishaneye benzeyen görünüşüyle, devlet başkanının sarayı olduğunu apaçık belli eden bir evin önünde arabadan iner. Ana girişte, yaralı bacakları üstünde sendeleyen Aristogeiton'la karşılaşır; daha şimdiden ölülerin camlaşmış gözbebeklerine benzeyen gözlerini efendisine doğru kaldırmadan, infaz mangasının geçip gitmesine kayıtsız kalır. Yandaki avlunun dibinden gelen silah atışlarının takırtısı, Harmodios'un mezarının üstünden havaya açılan bir selam atışı gibi çınlar kulağında. Onu, işkence görenlerin can çekişen hayvanlara, cellatların ise hayvanları diri diri kesenlere benzediği, kireçle badanalanmış bir odaya iterler. Bir sedyenin üzerine uzanmış olan

Hipparkhos sargılı başını ona doğru çevirir, hâlâ aç olduğu tek hakikatin üzerine kenetlenmiş bu kadın ellerini el yordamıyla bulur, onunla öyle alçak sesle ve öyle yakından konuşur ki, sanki sorguya çekmiyor da gizlice ilan-ı aşk ediyordur. İsimler, itiraflar ister. Neler görmüştü? Suç ortakları kimdi? İkisinden yaşça büyük olanı bu ölüm koşusunda daha genç olanı eğitmiş miydi? Boksör, Harmodios'un vurmak için elinde tuttuğu bir yumruk muydu yalnızca? Genç adamı Hipparkhos'tan kurtulmaya sevkeden korku muydu? Efendinin ondan nefret etmediğini, onu bağışlayabileceğini biliyor muydu? Sık sık ondan bahsediyor muydu? Üzgün müydü? İçlerine aynı tanrı girmiş, aynı illetten ölmekte olan, sönmüş bakışları iki namevcuta çevrili bu erkekle bu kadın arasında umutsuz bir yakınlık kurulur. Sorgulamaya maruz kalan Lena dişlerini sıkar, dudaklarını ısırır. Yemek tepsilerini vermek için odaya girdiğinde efendileri susardı; onların hayatının eşiğinde durmuştu, kapının önünden ayrılmayan bir köpek gibi. Hiçbir anısı kalmamış bu kadın, gururundan, her şeyi bildiğine, efendilerinin güvenilir bir sırdaş gibi ona yüreklerini açtığına, geçmişlerini sayıp dökmenin sırf kendisine bağlı olduğuna inandırmaya çalışır. Cellatlar, dilini çözmek için onu işkence sehpasının üzerine yatırırlar. Bu ateşi su işkencesiyle tehdit ederler; bu pınarı ateş işkencesine çarptırmaktan söz ederler. Lena kendi ağzından ala ala, suç ortağı filan olmayıp sadece bir hizmetçi olduğuna dair alçaltıcı itirafı alacak olan işkenceden korkar. Ciğerleri parçalanmışçasına, ağzından sel gibi kan fışkırır. Sahip olmadığı sırları açığa vurmamak için dilini koparmıştır.

"Yaktığımdan daha büyük ateşlerde yandım..." Yorgun bir hayvanım, alevden bir kırbaç böğrüme iniyor. Şairlerin metaforlarının asıl anlamını buldum. Her gece kendi kanımın yangınında uyanıyorum.

*

Tapınmadan ya da sefahatten başka bir şey bilmedim hiç... Bu ne demek? Tapınmadan ya da merhametten başka bir şey bilmedim hiç.

*

Hıristiyanlar haçın önünde dua eder, onu dudaklarına götürürler. Üstünde hiçbir Kurtarıcı asılı olmasa da bu tahta parçası onlara yeter. İşkence edilerek öldürülenlere gösterilmesi gereken saygı sonunda soysuz işkence aletini soylulaştırır: İnsanların sefaletinin, alçalmasının, bahtsızlığının önünde eğilmiyorsanız, onları yeterince sevmiyorsunuzdur.

*

Her şeyi kaybettiğimde bana Tanrı kalır. Tanrı'nın nerede olduğunu unutursam seni yeniden bulurum. İnsan aynı anda hem uçsuz bucaksız geceye hem güneşe sahip olamaz.

*

Yakub Gilead diyarında melekle güreşiyordu. Bu melek Tanrı'dır, çünkü hasmı güreşi kaybetmiş ve yenilgisi sonucunda kalçası çıkmıştır. Altın merdivenin basamakları bu ebedi nakavtı baştan kabul edenlerin önüne çıkar yalnız. Bizden üstün olan, alt edemediğimiz her şey Tanrı'dır. Ölüm Tanrı'dır, ve dünyadır, ve onların geniş kanat çırpışlarının kendisini devirmesine seyirci kalan zayıf dövüşçü için Tanrı fikridir. Sen Tanrı'sın: beni paramparça edebilirsin.

*

Düşmeyeceğim. Merkeze vardım. Kanla, ürpermelerle ve nefeslerle dolu hayatın ince etten duvarının ardından kim bilir hangi ilahi saatin vuruşunu dinliyorum. Şeylerin esrarengiz çekirdeğine yaklaştım, tıpkı geceleyin insanın bazen bir yüreğin yakınında olması gibi.

Magdalalı Meryem ya da Selamet

Adım Meryem: bana Magdalalı Meryem derler. Magdala köyümün adı; orada annemin tarlaları, babamın bağları vardı. Ben Magdala'da doğdum. Öğleyin, kız kardeşim Marta çiftlikteki işçilere küçük bira testileri taşırdı; bense onlara eli boş giderdim; gülümsememi yalayıp yutarlardı; azıcık daha güneş görse lezzeti yerine gelecek, olgunlaşmaya hazır bir meyveyinişim gibi, bakışlarıyla beni yoklarlardı. Gözlerim kirpiklerimin ağına düşmüş iki yırtıcı hayvandı; neredeyse kapkara olan ağzım kanla şişmiş bir sülüktü. Güvercinlik ağzına kadar güvercinle, ekmek teknesi ekmekle, sandık üstünde Kayser'in sureti bulunan sikkelerle doluydu. Marta çeyizime Yuhanna'nın başharflerini işleyerek gözlerini yoruyordu. Yuhanna'nın annesinin dalyanları vardı; Yuhanna'nın babasının bağları vardı. Yuhanna ile ben, düğün günü çeşmenin oradaki incir ağacının altına oturmuş, yetmiş yıllık mutluluğun dayanılmaz ağırlığını şimdiden üzerimizde hissediyorduk. Aynı dans ezgileri kızlarımızın düğünlerinde de çalınacaktı; daha şimdiden, onların karınlarında taşıyacakları çocuklarla yüklü hissediyordum kendimi. Yuhanna, çocukluğunun derinliklerinden bana doğru geliyordu; tek yoldaşı olan görünmeyen meleklere gülümsüyordu sanki; ona varmak için, Romalı komutanın teklifini geri çevirmiştim. Fahişelerin hüzünlü bir flütün kışkırtıcı sesine uyarak yılanlar gibi kıvrıldığı meyhanelerden kaçıyordu; bakışlarını

çiftlik kızlarının yuvarlak yüzlerinden kaçırıyordu. Onun masumiyetini sevmek benim ilk günahım oldu. Babamız Yakub'un Melek'le mücadele etmesi gibi, görünmeyen bir rakiple mücadele ettiğimi ve kavganın, dağınık saçlarındaki saman çöpleri başında bir hale gibi duran bu oğlan için olduğunu bilmiyordum. Daha ben onu sevmeden, daha o beni sevmeden, bir başkasının Yuhanna'yı sevmiş olduğunu bilmiyordum; Tanrı'nın münzevilerin son çaresi olduğunu bilmiyordum. Kadınlar dairesindeki düğün yemeğinde başköşede oturuyordum; kocakarılar kulağıma muhabbet tellalı nasihatleri, kibar fahişe usulleri fısıldıyorlardı; flüt bir bakire gibi bağırıyordu, vurulan davullar kalp gibi güm güm atıyordu; örtü yığını, meme salkımı halinde gölgede uzanmış kadınlar, uyuşuk bir sesle, Damadı kabul etmemin vereceği şiddetli mutluluğu kıskanıyorlardı. Avluda boğazlanan koyunlar, Herodes'in kasaplarının ellerindeki masumlar gibi acı acı bağırıyorlardı; uzaktan, Göğe Kaldıran Kuzu'nun melemesini duymadım. Akşamın dumanları yüksek yatak odasındaki her şeyi bulanıklaştırdı; külrengi ışık biçimlerin anlamını ve şeylerin rengini ortadan kaldırdı; erkekler masasının ucunda, fakir akrabaların arasında oturmuş soluk benizli serseriyi görmedim; bir dokunuşla, bir öpücükle gençlere öyle korkunç bir cüzam bulaştırıyordu ki, bu hastalık onları her şeyden ayrılmak zorunda bırakıyordu. Vazgeçmeyi bir günah kadar tatlı kılan Baştan Çıkarıcı'nın mevcudiyetini sezmedim. Kapılar kapatıldı; şeytanları uyuşturmak için güzel kokular yakıldı; bizi yalnız bıraktılar. Gözlerimi kaldırınca, Yuhanna'nın kendi düğün şenliğinden, tıpkı bir kutlama nedeniyle kalabalığın doldurduğu bir meydandan geçer gibi geçmiş olduğunu fark ettim. Titremesi sadece acıdandı; yüzünün solgunluğu sadece utançtandı; korkusu sadece Tanrı'ya sahip olmaya ruhunun gücünün yetmeyeceğindendi. Yuhanna'nın yüzünü tiksintiden mi yoksa arzudan mı buruşturduğunu anlayamadım; bakireydim, zaten seven her kadın zavallı bir masumdur. Onun gözünde en kötü tensel suçu; meşru sayılan, örf ve âdetlerce onaylanan günahı; utanmadan içinde yuvarlanmak caiz olduğu için daha da rezil, cezaya çarptırılma tehlikesi olmadığı için daha da korkunç olan günahı temsil ettiğimi sonradan anladım. Beni, asla elde etmeyece-

ğine dair gizli bir umut besleyerek yaklaşabildiği kızların en iyi örtünmüşü olduğum için seçmişti; daha erişilebilir avlara duyduğu tiksintiyi haklı çıkarıyordum; yatağın üzerine oturmuş, kendini kolayca sunan bir kadından başka bir şey değildim artık. Benimle sevişmesinin imkânsızlığı, aramızda, iki insan arasında güveni yıkıp sevgiyi geçerli kılmaya yarayan o cinsel zıtlıklardan daha güçlü bir benzerlik yaratıyordu: İkiniz de kendimizinkinden daha güçlü bir iradeye boyun eğmeyi, kendimizi vermeyi, ele geçirilmeyi arzuluyorduk; yeni bir hayat yaratmak için bütün acıları karşılamaya gidiyorduk. Uzun saçlı bu ruh bir Damada doğru koşuyordu. Alnını, kendi nefesinin buğusundan giderek donuklaşan cama dayamıştı. Yıldızların yorgun gözleri artık bizi gözetlemiyordu bile; eşiğin öbür tarafında kulağı kirişte bir hizmetçi kız, hıçkıra hıçkıra ağlayışımı belki de aşk inilitileri zannediyordu. Yuhanna'yı üç kere çağıran bir ses yükseldi gecenin içinde, tıpkı birinin öleceği evlerin önünde olduğu gibi; Yuhanna pencereyi açtı, gölgenin derinliğini ölçmek için eğildi, Tanrı'yı gördü. Ben sadece karanlığı gördüm, yani O'nun harmanisini. Yuhanna yatağın çarşaflarını yırtarcasına çekti, ip yapmak için birbirine bağladı; ateşböcekleri yerde yıldızlar gibi göz kırpıyordu, öyle ki Yuhanna sanki göğe dalıyormuş gibi göründü. Bir kadını Tanrı'nın koynuna tercih etmeye muktedir olmayan bu kaçağı gözden kaybettim. Sadece bir gidişin yaşandığı odamın kapısını dikkatlice açtım; evin girişinde horlayan misafirlerin üzerinden atladım; duvardaki giysi çengelinden Lazar'ın kukuletalı pelerinini aldım. Gece, yerde tanrısal tabanların izi aranamayacak kadar karanlıktı; çarptığım kaldırım taşları, okul çıkışı üstlerinden sekerek atlamış olduğum taşlar değildi; evleri ilk defa böyle görüyordum, tıpkı evsiz kadınların onları dışarıdan gördüğü gibi. Kötü şöhretli dar sokakların köşesinde, muhabbet tellalı kadınların dişsiz ağızlarından yine müstehcen nasihatler dökülüyordu; pazar yerinin sıra kemerleri altındaki sarhoş kusmukları bana düğün şölenindeki şarap gölcüklerini hatırlattı. Devriyeye yakalanmamak için, hanın üstü kapalı ahşap geçitleri boyunca Romalı teğmenin odasına kadar koştum. Bu hödük, Lazar'm sofrasında şerefime kaldırılan kadehlerden hâlâ sarhoş bir halde, bana kapıyı açtı; beni, yatmaya

alışık olduğu o hafifmeşrep kadınlardan biri zannetti kuşkusuz. Siyah yünden kukuletamı yüzümden kaldırmadım; vücudum söz konusu olduğunda daha rahat davrandım: beni tanıdığında, çoktan Maria Magdalena olmuştum. Arzusunun şarabına merhametinin tatsız suyunu katmaya kendini mecbur hissetmesin diye, Yuhanna'nın beni düğün gecemde terk ettiğini söylemedim. Onun kıllı kollarım solgun nişanlımın o hep birleştirdiği uzun ellerine tercih ettiğimi sanmasına izin verdim. Yuhanna'nın Tanrı'yla kaçmasını onun sırrı olarak sakladım. Köyün çocukları nerede olduğumu buldular; beni taşa tuttular. Lazar, içinden Yuhanna'nın cesedini çıkaracağını sanarak, değirmenin deresini temizletti; Marta hanın önünden geçerken başını öne eğiyordu; Yuhanna'nın annesi bana gelip biricik oğlunun sözde intiharının hesabını sordu; hepsinin, kayıplara karışmış bu adamın beni delicesine sevdiğine inanmasına ses çıkarmamanın daha az alçaltıcı olduğunu düşünerek kendimi savunmadım. Ertesi ay Marius, Gazze'deki İkinci Filistin Tümeni'ne katılma emrini aldı; arabada, en eski zamanlardan beri peygamberlere, yoksullara, izne çıkmış askerlere, Mesihler'e ayrılmış o üçüncü mevkide kendime bir yer bulmak için yeterli parayı denkleştiremedim. Hancı bardakları silmem için beni yanında alıkoydu; patronumdan arzu sanatının dalaverelerini öğrendim. Yuhanna'nın hor gördüğü kadının, birdenbire, düşkün kadınların en düşkünü haline gelmesi hoşuma gidiyordu; her darbe, her öpücük, yüzümü, göğüslerimi, sevdiğimin okşamamış olduğu vücuttan farklı bir vücudu biçimlendiriyordu. Bedevi bir deveci beni kollarına alması karşılığında Yafa'ya götürmeye razı oldu; Marsilyalı bir kaptan beni gemisine aldı: geminin kıçında yatmış, kendimi köpüklü denizin sımsıcak sallantısına bırakmıştım. Pire'deki bir barda Yunanlı bir filozof bana sefahatin bir başka biçimi olarak bilgeliği öğretti. İzmir'de, bir bankacının eli açıklığı sayesinde istiridyenin içindeki urun ve vahşi hayvanların postunun çıplak bir kadının tenine nasıl yumuşaklık kattığını öğrendim; öyle ki bana hem özendiler hem de kıskandılar. Kudüs'te bir Ferisili beni, riyakârlığı yüzden hiç çıkmayan bir boya gibi âdet edinmeye alıştırdı. Kayseriye'deki bir batakhanede, şifa bulmuş bir felçli bana Tanrı'dan bahsetti. Onu göklere geri götürmek

için uğraşan meleklerin yalvarıp yakarmalarına karşın, Tanrı, kâhinleri kepaze ederek, zenginlere söverek, ailelerin içine nifak sokarak, zina işleyen kadını bağışlayarak, her yerde o rezilane Mesih mesleğini icra ederek köy köy dolaşmayı sürdürüyordu. Ebediyetin bile rağbet göreceği gün gelir: Yalnızca ünlü kişileri davet ettiği o salı günlerinden birinde, Ferisili Simun'un aklma Tanrı'yı çağırmak geldi. Sırf bu müthiş Dost'un karşısına daha az toy bir rakip çıkarmak için o kadar sürtmüştüm: Tanrı'yı baştan çıkarmak, Yuhanna'nın elinden ebedi dayanağını almak demekti; bedeninin tüm ağırlığıyla onu yeniden benim üzerime düşmeye zorlamak demekti. Tanrı olmadığı için günah işliyoruz; karşımıza kusursuz bir şey çıkmadığı için insanoğullarıyla beraber oluyoruz. Yuhanna Tanrı'nın yalnızca bir erkek olduğunu anladığında, benim göğüslerimi ona tercih etmemesi için hiçbir nedeni kalmayacaktı. Baloya gider gibi süslendim; birinin yatağına girecekmişim gibi kokular sürdüm. Ziyafetin verildiği odaya girmemle herkesin ağzı açık kaldı; Havariler eteğimin sürtünmesinden hastalık kaparlar korkusuyla gürültüyle ayağa kalktılar; bu iyi, namuslu insanların gözünde, sanki mütemadiyen adet kanamam varmış gibi, kirliydim. Yalnız Tanrı uzandığı deri sedirden kalkmadı; cehennemimizin bütün yollarında yürümekten kemiğine kadar aşınmış o ayakları, yıldızların bit gibi kaynaştığı o saçları, gökyüzünden elinde kalan tek parça gibi dupduru o iri gözleri hemen tanıdım. Acı kadar çirkindi; günah kadar kirliydi. Tükürüğümü yutarak, diz üstü çöktüm, Tanrı'nın çektiği kahrın korkunç ağırlığına iğneleyici bir söz ekleyecek gücüm yoktu. Onu baştan çıkartamayacağımı hemen anladım, çünkü benden kaçmıyordu. Günahımın çıplaklığını daha iyi örtmek istercesine saçlarımı çözdüm; hatıralarımın şişesini boşalttım önüne. Anladım ki bu yasadışı Tanrı, artık yalnızca iki kişi olduklarına şaşan Teslis'i ardında bırakarak, bir sabah şafağın kapılarından dışarı süzülmüş olmalıydı. Zamanın hanında konaklamaya gelmişti; ruhlarını ona vermeyen ama ondan elle tutulur bütün zevkleri talep eden sayısız yolcu için kendini müsrifçe harcamıştı. Haydutların arkadaşlığına, cüzamlıların temasına, kolluk kuvvetlerinin küstahlığına katlanmıştı: o da benim gibi herkese ait olmanın korkunç kaderine razı olmuştu.

Daha şimdiden kanı çekilmiş gibi görünen cesedimsi büyük elini başıma koydu: tek yaptığımız şey esaretimizi bir başka esaretle değiştirmektir: cinler tam içimden çıktığı anda, Tanrı girdi içime. Yuhanna hayatımdan silindi, sanki İncil Yazarı benim için sadece Müjdeci idi: Çile'yle yüz yüze gelince aşkı unuttum. Saflığı daha beter bir sapkınlık gibi kabullendim; Çoban'a sevdalı, soğuktan büzülmüş koyun yığını Havariler'in arasında, tarlalarda uzanmış, çiyden ve gözyaşlarından tir tir titreyerek, uykusuz geceler geçirdim. Peygamberlerin diriltmek için üzerlerine yattığı ölüleri kıskandım. Mucizevi tedavilerinde tanrısal çıkıkçıya yardım ettim; doğuştan körlerin gözlerine çamur sürdüm. Beytanya'daki yemek günü, Yuhanna gelir de benim kalktığım tabureye, o tanrısal dizlerin dibine oturur korkusuyla, Marta'nın benim yerime bütün işlere koşup hizmet etmesine karışmadım. Gözyaşlarım, çığlıklarımla, bu müşfik keramet sahibinin Lazar'a ikinci hayatını vermesini sağladım: kefeniyle kundaklanmış, mezarının eşiğinde ilk adımlarını atan bu ölü neredeyse bizim çocuğumuzdu. Onun için müritler topladım; solgun ellerimi Son Akşam Yemeği'nin bulaşık suyuna batırdım; Kefaret gerçekleşirken Zeytinlik dağında nöbet tuttum. Onu o kadar sevdim ki ona acımaktan vazgeçtim: sevgim, onu Tanrı yapan bu kahrı artırmaya özen gösteriyordu. Onun Kurtarıcılık mesleğini mahvetmemek için, sevdiği adamın parlak evliliğine razı olan bir metres gibi, onun öldüğünü görmeye razı oldum: Hükümet konağının bekleme salonunda Pilatus bizden bir haydutla Tanrı arasında seçim yapmamızı istediğinde, ben de diğerleri gibi Barabbas'ın salıverilmesi için bağırdım. Onun, ebedi düğününün dikey yatağına uzandığını gördüm: ipler in korkunç bir şekilde bağlanmasına, hâlâ denizin burukluğunu içinde taşıyan süngerin öpücüğüne, bütün geleceği emmek için yeniden ayağa kalkar korkusuyla bu ulu vampirin kalbini delmeye uğraşan askerin mızrak darbesine tanık oldum. Zaman'ın kapısına çivilenmiş bu munis yırtıcı kuşun alnımda titrediğini hissettim. Bir ölüm rüzgârı yelken gibi yırtılmış göğü kazıyordu; haçın ağırlığıyla sürüklenen dünya, akşam yönüne doğru eğiliyordu. Solgun yüzlü kaptan, günah yüzünden sulara gömülmüş üç direkli yelkenlinin serenlerine asılmıştı: marangozun oğlu Ebedi Ba-

ba'sının hesap hatalarının kefaretini ödüyordu. Çektiği işkencenin hiçbir işe yaramayacağını biliyordum; bu infazın tek sonucu, insanlara, Tanrı'yı başlarından defedebileceklerini öğretmek olacaktı. Tanrısal mahkûm yeryüzüne sadece faydasız kan tohumları saçıyordu. Nöbetçiler Talih'in cıvalı zarlarını avuçlarında boşuna sallıyorlardı: Sonsuz Gömleğin yırtık parçaları kimsenin kendisine bir giysi yapmasına yetmiyordu. Rengi açılmış saçlarımın dalgasını boşuna döktüm ayaklarına; boşuna, Tanrı'ya gebe kalmış tek anayı teselli etmeye çalıştım. Kadın ve dişi köpek çığlıklarım ölü efendime ulaşmıyordu. Haydutlar hiç değilse aynı azabı paylaşıyorlardı: içinden, dünyanın tüm acısının geçtiği bu eksenin ayakları dibinde, tek yapabildiğim şey onun haydut Dimas'la konuşmasını bölmek oldu. Merdivenler kuruldu, halatlar çekildi. Tanrı, mezarın toprağında çürümeye çoktan hazır, olgun bir meyve gibi dalından koptu. İlk olarak o an, cansız başı omuzuma yaslandı; yüreğinin suyundan kırmızıya boyanan ellerimiz bağbozumu zamanında olduğu gibi yapış yapıştı; Arimatealı Yusuf, elinde bir fener, önümüzden gidiyordu; Yuhanna ile ben, canlı halinden daha ağır olan bu cesedin ağırlığı altında iki büklüm olmuştuk; askerler, mezarın ağzına bir değirmentaşı koymamıza yardım ettiler. Şehre ancak günbatımının soğuğunda döndük. Dükkânları, tiyatroları, meyhane garsonlarının küstahlığını, Çile'yi önemsiz bir haber gibi veren akşam gazetelerini yeniden karşımızda bulmaktan şaşkındık. Geceyi fahişelik günlerinden kalma çarşaflarımın en güzellerini seçmekle geçirdim; şafak sökerken Marta'yı paramızın yettiği kadar güzel kokular almaya gönderdim. Horozlar Petrus'un pişmanlığını tazelemek istercesine ötüyordu: Günün aydınlanmasına şaşarak, elma ağaçlarının İlk Günah'ı, asmaların ise Kefaret'i hatırlattığı şehir dışındaki bir yoldan gidiyordum. Rüzgâr kuzeyden estiği halde, Tanrı'nın cesedinin kokusu duyulmuyordu. Bir hatıranın, doğru yoldan ayrılmayan meleğin rehberliğinde, kendi içimin en derininde kazılmış o mağaraya girdim; kendi mezarıma yaklaşır gibi o naaşa yaklaştım. Bütün Paskalya umutlarından, bütün diriliş vaatlerinden vazgeçmiştim. Değirmentaşının ilahi bir kabarma sonucunda boydan boya yarılmış olduğunu fark etmedim: Tanrı, uykusuzluk çekilen

bir yataktan kalkar gibi, ölüm yatağından kalkmıştı; bahçıvandan dilenmiş olduğumuz çarşaflar dağınık mezardan sarkıyordu. Hayatımda ikinci kez kendimi, terk edilmiş bir yatağın önünde buluyordum. Buhur tohumları kabrin zemininde yuvarlandı, gecenin dibine düştü. Duvarlar doymamış gulyabani ulumamın yankısını bana geri gönderdi; kendimden geçmiş bir halde, alnımı kirişin taşına çarptım. Kar gibi nergislerin üzerinde hiçbir insan izi yoktu: Tanrı'yı çalmış olanlar gökyüzünde yürümüşlerdi. Toprağa eğilmiş bahçıvan bir çiçek tarhını çapalıyordu: onu yaz ve güneş halesi gibi çevreleyen geniş hasır şapkasının altından başını kaldırdı; diz üstü çöktüm, yüreklerinin özünün tüm vücutlarına dağılıp yayıldığını hisseder gibi olan âşık kadınların o tatlı sarsıntısı kapladı içimi. Omuzunda, günahlarımızı silmekte kullandığı tırmık vardı; Kader Tanrıçalarının ebedi biraderlerine emanet ettikleri iplik yumağı ile bahçıvan makasını tutuyordu elinde. Köklerin yolunu izleyerek Yeraltı Ülkesine inmeye hazırlanıyordu belki de. Isırganların vicdan azabının, solucanın can çekişmesinin sırrını biliyordu; ölümün solgunluğu kalmıştı üstünde, öyle ki zambak kılığına girmişti sanki. Yapacağı ilk hareketin arzuyla lekelenmiş bu günahkâr kadını kendinden uzaklaştırmak olduğunu tahmin ediyordum. Bu çiçekler âleminde kendimi sümüklüböcek gibi hissediyordum. Hava öyle serindi ki yukarıya çevrilmiş avuç içlerim sanki bir cama dayanmış gibiydi: ölmüş efendim Zaman'ın aynasının öbür tarafına geçmişti. Nefesimin buharı azametli sureti bulanıklaştırdı: Tanrı sabahın penceresindeki bir akis gibi silindi. Işık geçirmez vücudum Dirilen için bir engel teşkil etmiyordu. Bir çatırtı duyuldu; belki de içimin derinliklerinden gelmişti: yüreğimin ağırlığıyla sürüklenerek, kollarım haç şeklinde, düştüm: kırdığım camın ardında hiçbir şey yoktu. Bir kez daha, dul bir kadından daha boş, terk edilmiş bir kadından daha yalnızdım. Tanrı'nın gaddarlığının ne demek olduğunu nihayet anlıyordum. Tanrı benden sadece, yerleri doldurulamaz sandığımız bir yaşta, bir kulun aşkını çalmakla kalmamış, vaktiyle benden hamilelik bulantılarımı, lohusa uykularımı, köy meydanındaki yaşlı kadın şekerlemelerimi, çocuklarımın beni yatırmış olacağı duvarın dibindeki mezarımı almıştı. Masumiyetimden sonra Tan-

rı benden günahlarımı da aşırdı: fahişeliğe daha yeni başlarken, sahneye çıkma ya da Kayser'i baştan çıkarma şansımı elimden aldı. Cesedinden sonra hayaletini de benden aldı: bir hayalle sarhoş olmama dahi izin vermedi. Erkeklerin en kıskancı gibi, beni arzunun yataklarında yeniden günah işlemeye iten bu güzelliği mahvetti: memelerim sarkıyor; Ölüm'e, Tanrı'nın o yaşlı metresine benziyorum. Aklını bir şeyle bozmuşların en kötüsü gibi, yalnızca gözyaşlarımı sevdi. Ama benden her şeyi alan bu Tanrı bana çok şey vermedi. Elime geçen tek şey ebedi aşkın bir kırıntısı oldu: Rasgele karşısına çıkan biri gibi, onun kalbini kullarla paylaştım. Eski günlerdeki âşıklarım ruhum için tasalanmadan vücudumun üstüne uzanırlardı; göksel gönül arkadaşım ise sadece bu ebedi ruhu ısıtmaya özen gösterdi, öyle ki bir yarım, ıstırap çekmeye hep devam etti. Ama yine de o beni kurtardı. Ona şükür, payıma zevklerin yalnız mutsuz yanı düştü, o hiç tükenmeyen yanı. Ev işlerinin ve yatağın alışılmış gereklerinden, paranın ölü ağırlığından, başarının çıkmazından, şerefin tatmininden, rezilliğin çekiciliğinden yakamı sıyırıyorum. Magdalalı Meryem'in aşkına mahkûm edilmiş adam göğe kaçtığına göre, Tanrı'ya gerekli olduğum yolundaki yavan hatadan uzak duruyorum. Büyük tanrısal dalganın beni içine alıp yuvarlamasına kendimi koyvermekle iyi ettim; Rab'bin elleri tarafından yeniden biçimlendirilmiş olmaktan pişman değilim. O beni ne ölümden, ne kötülüklerden, ne suçtan kurtardı, çünkü insan onlar vasıtasıyla kurtulur. O beni mutluluktan kurtardı.

Seni yeniden gördüğümde her şey yeniden berraklaşıyor. Istırap çekmeyi kabul ediyorum.

*

Demek gidiyorsun? Gidiyor musun?.. Hayır, gitmiyorsun: seni alıkoyuyorum... Ruhunu bir palto gibi ellerime bırakıyorsun.

*

Başkası mı? Hayır, canımdan kanımdansın. Kendime acıdığım gibi acıyorum sana.

*

Tanrılar âleminden çıkmış genç erkekler tanıdım. Hareketleri yıldızların yörüngelerini hatırlatırdı; sert, kızıl somakiden kalplerinin duyarsız olduğunu görmek insanı şaşırtmazdı; avuç açsalar da, bu harikulade dilencilerin açgözlülüğü tanrısal bir kusurdu. Bütün tanrılar gibi, kurtlarla, çakallarla, engereklerle kay

gı verici akrabalıklar taşırlardı: boyunları vurulduğunda, başları koparılmış mermer heykellerin soluk görünüşüne bürünürlerdi. Bazı kadınlar, genç kızlar Meryem Ana'ların dünyasından gelirler: içlerinden en kötüleri, gelecekteki çarmıha gerilmelere adanmış bir çocuk gibi umudu emzirir. Dostlarımdan bazıları bilgeler dünyasından, bir tür Hindistan ya da Çin'in içinden gelir: etraflarındaki evren dumanlar halinde dağılır, şeylerin suretinin yansıdığı o soğuk göllerin yakınında, terbiye edilmiş kaplanlar gibi kâbuslar dolaşır. Aşk, benim zalim putum, bana doğru uzanmış kolların kanat omurlarıdır. Seni Erdem'im yaptım; sende bir Hâkimiyet, bir Kudret görmeyi kabul ediyorum. İtici gücü bir kalp olan bu korkunç uçağa kendimi emanet ediyorum. Geceleyin, birlikte sürttüğümüz batakhanelerde, çıplak bedenin ruhuna göz kulak olmakla görevli bir Meleğe benziyor.

*

Tanrım, vücudumu ellerinize teslim ediyorum.

*

Sevinçten çıldırmış denir. Acıdan bilgeleşmiş denmeli.

*

Sahip olmak bilmekle aynı şeydir: Kitabı Mukaddes daima haklıdır. Aşk büyücüdür: sırları bilir; su kaynağı arayıcısıdır, pınarları bilir. Kayıtsızlık tek gözlüdür, nefret kördür; yan yana, sendeleyip, horgörünün çukuruna yuvarlanırlar. Kayıtsızlık cahildir; aşk bilir; teni heceler. Bir varlığı çıplak seyredebilmek için ondan zevk almak gerekir. İnsanların en vasatının ya da en kötüsü-

nün, yukarıda, Tanrı'nın ebedi fedakârlığını esinlemeye layık olduğunu anlamak için seni sevmem gerekti.

*

Altı gün önce, altı ay önce, altı yıl oldu, altı asır olacak... Ah! Ölmek, Zaman'ı durdurmak için...

Phaidon ya da Başdönmesi

Dinle Kebes... Seninle alçak sesle konuşuyorum, çünkü yalnız alçak sesle konuştuğumuzda kendi kendimizi dinleriz. Öleceğim Kebes. Başını sallama: bunu bildiğini ve hepimizin öleceğini söyleme bana. Zaman size, siz feylesoflara ağır gelmiyor: halbuki, bizi meyveler gibi şekerlendirdiğine ve otlar gibi kuruttuğuna göre, zaman var. Sevenler için zaman yok olur, çünkü âşıklar sevdiklerine vermek için kalplerini sökmüşlerdir; kendi sevgilileri olmayan binlerce erkeğe ve kadına duyarsız olmaları bundandır; korkmadan rahatça ağlamaları ve umutsuzluğa düşmeleri bundandır. Ve sevilmiş olanlar, yaşlılığın ve ölümün yaklaştığını bu kanlı saatlerin yavaşlamasından anlarlar. Istırap çekenler için zaman yoktur; son hızla aka aka kendini ortadan kaldırır, çünkü her azap saati yüzyıllar süren bir fırtınadır. Acı çektiğim her seferinde acıya gülümserdim ki o da bana gülümsesin, böylece bütün acılar bir kadının ışıltılı yüzüne bürünürdü, o ana kadar güzelliği fark edilmediği için daha da güzel olan bir kadının yüzüne. Acı hakkında onun zıddının öğrettiklerini bilirim, tıpkı ölüm hakkında şimdiden sahip olduğum azıcık bilgiyi hayattan edinmiş olmam gibi. Tıpkı pınardaki Narkissos gibi, ben de kendimi insan gözbebeklerinde seyrettim: orada gördüğüm suret öyle parlaktı ki bunca mutluluk vermekten dolayı kendime müteşekkir oldum. Aşk hakkında, beni sevmiş olan gözlerin bana öğrettiği azıcık şe-

yi bilirim. Vaktiyle Elis'te, etrafımı bir şan ve şöhret mırıltısı sarmışken, yeniyetmeliğimin kaydettiği ilerlemeleri yanıbaşımda heyecandan ürperen titrek mi titrek gülümsemelerden ölçtüm. Bitek bir toprağın üzerine yatar gibi soyumun geçmişi üzerine yatmış, altın bir örtü gibi zenginliğimi kuşanmıştım. Yıldızlar deniz fenerleri gibi dönüyordu; çiçekler meyve oluyor, gübre çiçek oluyordu; insanlar tıpkı kürek mahkûmları ya da köydeki yeni evliler gibi çiftler halinde geçiyorlardı; arzunun düdüğü ile ölümün davulu, dansçısı hiç eksik olmayan hüzünlü valslerine ritim tutuyordu. Düz sandıkları yol, geleceğin ortasına yatmış delikanlıya daire şeklinde görünüyordu. Saçlarım dalgalar gibi oynaşıyordu; kirpiklerim gözkapaklarımın ebedi tutsağı gözlerimi örtüyordu; kanım, gölgelerin gececil gözlerine kara görünen, ama ölüler diyarında şayet güneş doğsaydı kırmızı görünecek olan o yeraltı nehirleri gibi binbir kıvrımla akıyordu. Cinsel organım, kendine karanlık bir yuva arayan bir kuş gibi çırpınıyordu. Etrafımdaki uzayı mavi bir kabuk gibi çatlatarak büyüdüm. Ayağa kalktım: okul duvarlarının kabul etmediği ellerim gecenin içinde ileri uzanıyor, Alametleri toplamaya çalışıyordu; hareket tanrısal bir çekim kuvveti gibi doğuyordu içimde; bahar yağmuru çıplak gövdemden süzülüyordu. Tabanlarım, günün birinde beni geri alacak olan ölümcül toprakla tek temas noktamdı hâlâ. Hayattan sarhoş, umuttan sendeleyerek, düşmemek için, tesadüfen geçen oyun arkadaşlarının pürüzsüz ve yumuşak omuzlarına tutunuyordum: beraber düşüyorduk; ve aşk dediğimiz de bu üst üste alt altalıktı. Narin sevgililerim benim için kalbinden vurmayı görev bildiğim hedeflerdi sadece; derinin soluk hareli kumaşı altından kanın kırmızı dokusu belirene kadar ağır hareketlerle boynu okşanacak genç atlardı. Ve en yakışıklıları, Kebes, zaferin ödülü ya da ganimetiydi sadece, sunulan ve içine tüm hayatını akıtacağın tatlı kupaydı. Daha başkaları çitler, engeller, yeşil çalı demetlerinin arkasına gizlenmiş çukurlardı. Kör bir eğitimcinin koruması altında Olympia'ya gittim: çocuklar yarışmasında ödül kazandım; şeritlerin altın iplikleri birden görünmez olup saçlarımın arasında kayboldu. Elimden fırlayan diskin hızı, hedefimle benim aramda bir kanadın saf eğrisini çizmiş; çıplak kolumun hareketiyle, on bin

insan göğsü soluksuz kalmıştı. Geceleyin, baba evinin çatısında yatmış, yıldızların koyu renk kumla kaplı bir olimpiyat stadyumunda fır fır dönmelerini seyrediyordum, ama geleceğimi hesaplamaya çalışmıyordum. İlerki günlerim güreşçi okşayışları, dostane yumruklar, kim bilir hangi Mutluluğa doğru dört nala giden atlarla dolup taşıyor gibi görünüyordu. Aniden, doğduğum kentin surları altında uğultular yükseldi; bir duman peçesi göğün yüzünü örttü. Taştan sütunların yerini ateşten sütunlar aldı. Şangırtıyla düşen tabak çanağın gürültüsü mutfakta ırzına geçilen hizmetçilerin çığlıklarını bastırdı; kırılan bir lir sarhoş bir adamın kollarındaki bir bakire gibi inledi. Anamla babam yapış yapış kan bulaşmış harabelerin arasında kayboldular. Ben bunun sahici bir kuşatma mı, gerçek bir yangın mı, hakiki bir katliam mı olduğunu, yoksa bu düşmanların sadece âşıklar, ateş alan şeyin de sadece kalbim mi olup olmadığını anlamadan, her şey sallandı, her şey düştü, her şey yok oldu. Solgun, çıplak, utancını altın kalkanların aynasında seyrederek, geçmişimi çiğnedikleri için bu yakışıklı hasımlara minnettardım. Her şey kırbaç darbeleri ve esaret sahneleriyle sona erdi: bu da, Kebes, aşkın sonuçlarından biridir. Kazanç umudu, tüccarları, baskınla ele geçirilmiş şehre çekmişti; şehrin meydanında ayakta duruyordum: ovaları, köpeklerimin artık geyikleri kovalamayacağı tepeleri, artık sahip olmadığım meyvelerle dolu bahçeleri, menekşe rengi ipeğinin üstünde artık gevşekçe salınıp dinlenemeyeceğim dalgaları ile dünya, üstünde işkence çektiğim dev bir çark gibi etrafımda dönüyordu. Tozlu pazar yeri, mızrakların demirinin eşeleyip karıştırdığı tek bir kol, bacak, meme yığınıydı; güneş yüzünden buruşturduğum için gülümsüyor görünen yüzümden kan ve ter akıyordu. Sinekler kara kabuklar halinde yanıklarımıza yapışıyordu. Toprağın dayanılmaz sıcağı çıplak ayaklarımı biribiri ardına yerden kaldırmaya zorluyordu beni, öyle büyük bir dehşet içindeydim ki dans eder gibi görünüyordum. Müstehcen gözbebeklerinde kendi suretimi görmemek için gözlerimi yumdum; güzelliğim hakkında yapılan bayağı yorumları duymamak için işitme duyumu yok etmek isterdim; ruhların pis kokusunu içime çekmemek için burun deliklerimi tıkamak isterdim; öyle kuvvetliydi ki, cesetlerin kokusu bu-

nun yanında parfüm gibiydi; nihayet, uysallığımın tiksindirici tadını ağzımda hissetmemek için tat alma duyumu kaybetmek isterdim. Ama bağlı ellerim ölmemi engelliyordu. Omuzuma bir kol dolandı, beni okşamak için değil, düşmeyeyim diye tutmak için; bacaklarımdaki bağlar düştü; susuzluktan ve güneşten sarhoş, utanç tarafından bile kabul edilmemiş olanların öleceği ceset çukurundan uzaklaşarak o yabancıyı izledim. Sıkıştırılmış topraktan duvarlarının içlerinde biraz çamurlu serinlik barındırdığı bir eve girdim; yatak olarak bana bir saman yığını verildi. Beni satın almış olan adam, matarada kalmış suyun son yudumunu içirmek için başımı tuttu. Önce bunun aşk olduğunu sandım; ama elleri vücudumun üstünde yalnızca yaralarımı sarmak için ağırdan alıyordu. Sonra, beni bir merhemle ovarken ağladığı için, bunun iyilik olduğunu sandım. Ama yanılıyordum Kebes: kurtarıcım köle tüccarıydı: yara izlerim yüzünden beni Atina kerhanelerinde en yüksek fiyata satamayacağı için ağlıyordu; kırılgan bir nesneye çok bağlanır korkusuyla beni sevmekten kendini alıkoyuyordu, böylesini henüz tazeliğini korurken bir an önce elden çıkarmak gerekir. Çünkü erdemler, Kebes, hepsinin nedenleri aynı değildir ve hepsi güzel değildir. Bu adam beni gemisindeki diğer kölelere katılmam için Korinthos'a götürdü; ayaklarım zarar görmesin diye bana bir at kiraladı. Fırtınalı havada bir ırmak geçidinden geçerken hayvanlarının bir kısmının boğulmasını engelleyemedi; Korinthos Kıstağı doğrultusunda giden alev alev yanan uzun yolu binek hayvanımız olmadan katettik; her birimiz, gölgesine değecek kadar yere eğilmiş bir halde, ağır bir yük gibi güneşi taşıyordu. Bir çam korusunun dönemecinde, ufuk, Atina'yı gözlerimizin önüne sermek üzere açıldı: Bir genç kız gibi yatmış olan şehir, denizle bizim aramızda edeplice uzanıyordu. Tepenin üstündeki tapınak pembe bir tanrı gibi uyuyordu. Bahtsızlığın bana döktüremediği gözyaşları güzellik için aktılar. Aynı akşam Dipylon Kapısı'nın altından geçtik: Sokaklara sidik, acılaşmış zeytinyağı ve rüzgârın taşıyıp getirdiği toz kokusu sinmişti. Kement satıcıları dört yol ağızlarında avaz avaz bağırıyor, yoldan geçenlere kendi kendilerini boğma şansı sunuyorlardı; onlar ise bu şanstan yararlanmıyorlardı. Evlerin duvarları Parthenon'u gözlerimden saklı-

yordu. Genelevin eşiğinde bir fener yanıyordu; bütün odalar halılar ve gümüş aynalarla dolup taşıyordu. Hapishanemin şatafatını görünce hep orada kalmaya mecbur olmaktan korktum. Dans etmek için sehpalarla döşeli küçük yuvarlak salona süzülüverdim, Olympia'nın oyun alanındaki yarışma sabahından daha heyecanlıydım. Çocukken yabani nergislerle kaplı çayırlarda dans etmiştim, üzerlerine basmak için en tazelerini seçerdim. Tükürüklerin, portakal kabuklarının, sarhoşların düşürdüğü bardakların kırıklarının üzerinde dans ediyordum. Boyalı tırnaklarım lambaların ışık çemberinde parlıyordu; sıcak etlerin dumanından ve dudaklardan çıkan buğudan, müşterilerin yüzünü onlardan nefret edebilecek kadar açık seçik göremiyordum. Hayaletler için dans eden çıplak bir hortlaktım. Topuğumu kirli zemine her vurduğumda geçmişimi, bir genç prens olarak geleceğimi daha da derine gömüyordum: umutsuz dansım Phaidon'u ayaklar altına alıyordu. Bir akşam, uçuk sarı dudaklı bir adam ışıkların ortasına yerleştirilmiş bir masaya gelip oturdu: onun insani Olympos'un bir üyesi olduğunu görmek için evi işletenin pohpohlamalarını duymama gerek yoktu. Benim gibi yakışıklıydı, ama güzellik bu çokyönlü varlığın vasıflarından biriydi sadece, tanrı olması için bir tek ölümsüzlük eksikti onda. Bu hafif sarhoş genç adam bütün gece benim dans etmemi seyretti. Ertesi gün yine geldi, ama yalnız değildi. Ona eşlik eden göbekli ufak tefek ihtiyar, çocukların devirmek için yaptıkları saldırılara rağmen içindeki kurşun ağırlık sayesinde ayakta durabilen şu oyuncaklardan birine benziyordu. Bu şişman, kurnaz adamın, hasımlarının gayretlerinin değiştirmeye yetmediği kendi ağırlık merkezi, kendi ekseni, kendi özel yoğunluğu olduğu hissediliyordu: Satirvari bacaklarının olağanüstü bir sıçrayışıyla ulaşıp yerleşmiş olduğu Mutlak, onun, bir ağaç gövdesi kadar somut, bir karikatür kadar ideal, kendi yaratıcısı haline gelmiş olacak kadar kendi kendine yeten bu şahsın üstünde durduğu kaideydi. Bu sofist için akıl, içinde biçimleri bıkıp usanmadan döndürdüğü bir saf uzaydı sadece: Alkibiades tanrıydı, ama bu sokak serserisi Evren'miş gibi görünüyordu. Yıpranmış harmanisinin altında göksel Teke'nin toynaklarını arıyorlardı. Bilgelikle dolup taşan bu adam, ruhların erdemleriyle kusurlarını bü-

yüterek gösteren merceklere benzer iri donuk gözlerini fıldır fıldır oynatıyordu. Bakışının sabitliği bacaklarımın kaslarını, ayak bileklerimin kemiklerini güçlendiriyor gibiydi, sanki topuklarımda onun düşüncesinin kanatları varmışçasına. Kaba saba bir heykeltıraşın oyduğu, aklın flütleriyle ebedi hayatın ezgilerini çalan bu Pan'ın karşısında dansım bir bahane olmaktan çıkıp bir işlev haline geliyordu, tıpkı yıldızların hareketi gibi; ve sefihlerin gözünde bilgelik en üstün hezeyan olduğundan, şarapla sarhoş olmuş seyirciler benim hafifliğimde aşırılığın doruğunu gördüler. Alkibiades dans evinin sahibini çağırmak için ellerini çırptı: Patronum, avucuna birkaç altın sayılır beklentisiyle ilerledi. Rezilliğin hiç acemisi olmayan bu adam birkaç drahmilik bir kazanç ummuyordu sadece: insanın şekillendiği çamurun dibinde kokusunu aldığı her kötü alışkanlık ona hem iyi bir iş çevirme umudu hem de aşağılık bir kardeşliğin iç rahatlatıcı duygusunu veriyordu. Efendim, müşteriler canlı mala alıcı gözüyle bakabilsinler diye bana seslendi; masalarına oturdum ve yitmiş gururuma benzeyen bu genç adamın yanında içgüdüsel olarak özgür çocukluğumun davranışlarını yeniden buldum. Kemerindeki altın paraları tüketmiş olduğunu gören Alkibiades beni satın almak için ağır bileziklerinden ikisini çözdü. Ertesi gün Sicilya savaşına gitmek üzere denize açılacaktı: Daha şimdiden gövdemi onunla tehlike arasına yumuşak bir kalkan gibi koymayı düşlüyordum. Ama bu dalgın genç tanrı sadece Sokrates'in hoşuna gitmek için satın almıştı beni: Hayatımda ilk defa, kendimi itilmiş hissettim; bu alçaltıcı ret beni Bilgeliğe teslim etti. Üçümüz birlikte son fırtınanın irili ufaklı çukurlar açtığı sokağa çıktık: Alkibiades bir savaş arabasının gümbürtüsü içinde gözden kayboldu; Sokrates eline fenerini aldı ve bu cılız yıldız göğün soğuk gözlerinden daha yardımsever çıktı. Yeni efendimin ardı sıra küçük evine gittim; perişan kılıklı, ağzı sövgü dolu bir kadın onu bekliyordu; saçı başı dağınık çocuklar mutfakta bağırışıyorlardı; yataklar haşarat kaynıyordu. Yoksulluk, yaşlılık, kendi çirkinliği ve başkalarının güzelliği bu Doğru Adam'ı yılandan kayışlarıyla kırbaçlıyorlardı: o da hepimiz gibi ölüme mahkûm bir köleydi yalnızca. Çoğu zaman saygı yokluğundan başka bir şey olmayan aile sevgisinin, bayağı-

lığının tüm ağırlığıyla üzerine çöktüğünü hissediyordu. Ama büsbütün vazgeçerek kendini azat etmek yerine, alnını mezarının tavanına çarpmaktan korkan bir ceset gibi hareketsiz duran bu adam, kaderin sadece içine ruhumuzu döktüğümüz çukur bir kalıp olduğunu, hayatla ölümün de bizi heykeltıraş olarak kabul ettiğini anlamıştı. Bu miskin adam, sırayla, mermerci babasını ve ebe anasını taklit ediyordu: doğurtan olarak, ruhları dünyaya getiriyordu; yontucu olarak, mermer tozuyla kaplanmış gibi itirazlarla kaplı, gevrek insan bloklarından tanrısal bir yüz çıkarıyordu. Şeylerin görünüşleri gibi çokyönlü olan bilgeliği, onda sefihin zevklerini, atletin zaferlerini, tesadüf denizinde macera arayanın yaşadığı kışkırtıcı tehlikeleri telafi ediyordu. Yoksuldu, kendini görünmez kazançlara hasretmiş olmasaydı sahip olmuş olacağı zenginliklerin sefasını sürüyordu; iffetliydi, yararı dokunacağına hükmetmiş olsaydı kendine, Sokrates'e sunmuş olacağı sefahat âlemlerinin tadını çıkarıyordu her gece; çirkindi, talihin Kharmides'e bahşetmiş olduğu güzelliği en saf biçimde kullanıyordu, öyle ki kaderin içine ruhunu yerleştirmiş olduğu biçimsiz denebilecek çarpık bedeni sonsuz Sokrates'in diğerlerinden daha değerli olmayan biçimlerinden biriydi sadece. Belki dünyaları yaratan tanrınınkine benzer özgürlüğü, payına düşen özgürlük, yoktan var ettiği adamlarıydı. Çıplak ayaklarımı alıp götüren kasırganın kendi gizli vecdlerinin hareketsizliğiyle akraba olduğunu anlamıştı: Onu ayakta gördüm, başdönmesini artırmadan dönen yıldızlara kayıtsız, aydınlık Attika gecesinin üzerinde toplanmış karanlık biçim, Tanrı'nın derinliklerinden esen dondurucu korkunç karayele sarsılmaksızın dayanıyordu. Sabahleyin, lavanta tarlaları boyunca, Atina gençliğine her gün yeni çıplak hakikatler sunan bu yüce aracıyı izledim. Ölümün, Anytos'un şeklini almış bir baykuş gibi onun için öttüğü sütunlu Kraliyet Kapısı'ndan geçerken ona eşlik ettim. Baldıran, çorak kırların kuytu bir köşesinde boy atmıştı; Agora'dan bir çömlekçi zehrin içine dökülecek kupayı yoğurarak biçimlendirmişti; iftiralar Nefret'in güneşi altında olgunlaşmıştı. Bilge adamın bitkinliğini bilen bir tek bendim: yoksul yatağından kalktığını ve sandaletlerini bulmak için nefes nefese eğildiğini bir tek ben görmüştüm. Ama yetmiş yaşındaki bu

adamı kalan nefesinden vazgeçirten sadece yorgunluk değildi. Bütün hayatı boyunca açık bir hakikati daha apaçık bir hakikatle, sevilen güzel bir yüzü daha güzel bir başka yüzle değişmiş olan bu ihtiyar, damarlarının içeride kendisi için hazırladığı sıradan ve yavaş ölümü daha işe yarar, daha haklı bir ölümle, kendi edimlerinin doğurduğu, akşam olduğunda gelip yatağında üstünü örtecek vefalı bir kız evladı gibi ondan doğmuş bir ölümle değiş tokuş etme imkânı buluyordu nihayet. Hatırasının etrafında birkaç yüzyıl sürecek kadar sağlam olan bu ölüm, hayatını meydana getiren iyi işler dizisine ekleniyor ve yolunu ebedi bir hayata doğru uzatıyordu. Atina'nın Yasalar'ın sert temeli üzerinde, gitgide daha da kusursuzlaşan tanrılar için günden güne daha mağrur tapmaklar yükseltmesi doğruydu; ve onun, saf bir düşünceden daha az güzel olan bu sütunlu kapıların altında oturan tenkitçinin, genç adamlara sadece ruhlarına güvenmelerini öğretmesi doğruydu. Matem giysileri içindeki bir hizmetkârın, Heliastes'in emri üzerine gelip ona içi buruk bir sıvıyla dolu kupayı uzatması doğruydu; ve bu asude ölümün nice semada bir leke gibi durması, böyle olmakla birlikte semayı daha mavi göstermeye yaraması da doğruydu. Kuşkusuz Ölüm onun için Alkibiades'ten daha çekiciydi, çünkü Ölüm'ün yatağına sokuluvermesine engel olmuyordu. Genç dilencilerin ellerinin güllerle dolu olduğu yılın o mevsiminde bir akşam, güneşin hoşçakal demeden önce Atina'yı öpücüklere boğduğu saatti. Hacıların dua etmeye gittiği tanrının kuğusu gibi beyaz bir tekne, iki kanadını katlayarak limana dönüyordu. Zindan bir kayanın yamacına oyulmuştu; açık kapıdan içeri meltem ve sakaların bağırtıları giriyordu; bir mağaraya benzeyen hapishanenin dibinden, soluk mor Tapınak tanrısal bir İdea gibi bize kendini gösteriyordu. Zengin Kriton sızlanıyordu, kaçış yolunu altınla döşemesine izin vermediği için Üstat'a gücenmişti; Apollodoros burnunu çeke çeke çocuklar gibi ağlıyordu; sıkışmış göğsüm iç çekişlerimi zaptediyordu; Platon yoktu. Simmias, elinde bir tablet mili, geri getirilmesi imkânsız adamın son sözlerini aceleyle not ediyordu. Ama daha şimdiden kelimeler sükûnete kavuşmuş o ağızdan isteksizce çıkıyordu: kuşkusuz bu bilge, hayatı boyunca bıkıp usanmadan katetmiş olduğu Söylev'in yollarının tek var-

lık nedeninin, insanı Tanrılar'ın yüreğinin çarptığı sessizliğin kıyısına ulaştırmak olduğunu anlamıştı. Daima öyle bir an gelir ki insan susmayı öğrenir, belki de nihayet dinlemeyi hak etmiş olduğu için; öyle bir an gelir ki insan bir şey yapmaz olur, çünkü hareketsiz bir şeye sabit bir şekilde bakmayı öğrenmiştir, ölülerin bilgeliği bu olmalı. Yatağın yanıbaşında diz çökmüştüm: Üstadım elini dalgalı saçlarıma koydu. Yüce bir başarısızlığa vakfedilmiş varoluşunun, başlıca erdemlerini, sırf aşmak için ulaşmayı istediği aşkın sihrinden aldığını biliyordum. Ten, nihayetinde, ruhun kuşanabileceği en güzel giysi olduğuna göre, Alkibiades'in gülümsemesi ve Phaidon'un saçları olmasa Sokrates ne olurdu? Dünyada bilip tanıdığı tek yer Atina'nın kenar mahalleleri olan bu ihtiyara, sevilen birkaç tatlı beden yalnız Mutlak'ı değil Evren'i de öğretmişti. Hafifçe titreyen elleri, ilkbaharla canlanan bir vadide kaybolur gibi, ensemde kayboluyordu: ebediyetin, her biri biricik bir dizi andan oluştuğunu nihayet keşfederek, ebedi hayatın ipeksi ve sarışın biçiminin parmaklarının arasından kaydığını hissediyordu. Masum bitkinin öldürücü özsuyuyla dolu kupayı getiren zindancı içeri girdi; üstadım kupayı boşalttı; pırangalarını çıkarttılar; yorgunluktan kan toplamış bacaklarını usul usul ovdum, ve söylediği son söz, haz kız kardeşi acıyla özdeştir, oldu. Hayatımı doğrulayan bu söz karşısında ağladım. Yattığında, yüzünü eski harmanisinin kıvrımlarıyla örtmesine yardım ettim. İri, hüzünlü köpek gözlerinin müşfik miyop bakışını son kez yüzümde hissettim. İşte o sırada, Kebes, Tıp tanrısına bir horoz kurban etmemizi emretti: bu nihai muzipliğin sırrını beraberinde götürerek gitti. Yarım yüzyıllık bilgelikten yorgun düşmüş bu adamın Diriliş ihtimaline maruz kalmadan önce iyi bir uyku çekmek istediğini anladım; gelecek konusunda şüpheli, Sokrates olmuş olmaktan ilk ve son olarak memnun, ebedi sabahın habercisinin boynunu kırmak istiyordu. Güneş battı; donduran soğuk kalbe ulaştı: soğumak, Bilge'nin asıl ölümüdür. Bir daha görüşmemek üzere birbirimizden ayrılmaya hazır biz tilmizlerse birbirimize karşı sadece ilgisizlik, sıkıntı, belki de kin duyuyorduk: sönüp gitmiş Feylesof'un dört bir yana dağılmış uzuvlarından başka bir şey değildik. Hepimiz hayatlarımızın içinde bulunan ölüm tohumlarını çabu-

cak büyüttük: Zaman'ın oklarının delip geçtiği Alkibiades olgunluk çağının eşiğinde yığıldı kaldı; Simmias bir meyhane sırasının üstünde diri diri çürüdü, zengin Kriton beyin kanamasından öldü. Bir tek ben, hız sayesinde görünmez olan ben, muazzam parabolümle birkaç mezarın etrafını çevirmeye devam ediyorum. Bilgelik üstünde dans etmek, kum üstünde dans etmektir. Hareket denizi, her gün, hayatın doğmadığı bu çorak toprağın bir parçacığını alıp götürüyor. Ölümün hareketsizliği, benim için, en yüksek hızın son bir evresi olabilir ancak: boşluğun basıncı kalbimi patlatacak. Şimdiden, dansım şehirlerin surlarının, Akropolislerin toprak sekisinin ötesine geçiyor, ve Kader tanrıçalarının iği gibi fırıl fırıl dönen bedenim kendi ölümünü eğiriyor. Köpüklerin örttüğü ayaklarım dalgaların durmadan kırılan tepesine konuyor hâlâ, ama alnım yıldızlara değiyor, ve sonsuz göklerdeki rüzgâr beni çıplak olmaktan alıkoyan tek tük anıları benden koparıyor. Sokrates ve Alkibiades artık birer isimden, rakamdan, ayaklarımın hafif dokunuşuyla hiçliğe çizilmiş birer boş şekilden başka bir şey değiller. İhtiras bir aldatmaca sadece; bilgelik yanılıyordu; kötülük bile yalan söyledi. Ne erdem var, ne merhamet, ne aşk, ne edep, ne de onların güçlü zıtları; varolan sadece ve sadece, Acı da olan bir sevincin tepesinde dans eden boş bir denizkabuğu, bir biçimler fırtınasında bir güzellik parıltısı. Phaidon'un saçları evrenin gecesinde hüzünlü bir göktaşı gibi beliriyor.

Aşk bir cezadır. Yalnız kalmayı beceremediğimiz için cezalandırılıyoruz.

*

Biri yüzünden ıstırap çekmeyi göze almak için onu sevmek gerekir. Seni çekebilmek için seni çok sevmek gerek.

*

Aşkımda sefahatin incelmiş bir biçimini görmekten; zaman geçirmek için, Zaman'sız yapabilmek için geliştirdiğim bir oyun görmekten kendimi alamıyorum. Zevk, kalbin son sarsıntılarından çılgına dönmüş motor gürültüsü içinde, göğün ortasında zorunlu inişe geçer. Motoru çalıştırmadan inerken, dua yükselir; ruh, aşkın göğe yükselmesi sırasında bedeni kendisiyle sürükler. Göğe yükselmenin mümkün olabilmesi için bir Tanrı gereklidir. Bir Kadir-i Mutlak'a vücut vermeye yetecek kadar güzelliğe, körlüğe ve sonu gelmez isteklere sahipsin. Daha iyisini bulamadığımdan, seni evrenimin kilit taşı yaptım.

*

Uzaktan, saçların, ellerin, gülümsemen taparcasına sevdiğim birini hatırlatıyor. Kimi? Bizzat seni.

*

Sabahın ikisi. Sıçanlar çöp tenekelerinde ölü günün artıklarını kemiriyorlar: şehir hayaletlere, katillere, uyurgezerlere ait. Neredesin, hangi yatakta, hangi rüyada? Sana rastlasam beni görmeden geçerdin, çünkü rüyalarımız tarafından görülmeyiz. Aç değilim: bu akşam hayatımı bir türlü hazmedemiyorum. Yorgunum: hatırandan yakayı sıyırmak için bütün gece yürüdüm. Uykum yok: ölüm için bile iştahım yok. Bir sıraya oturmuş, sabahın yaklaşmasıyla kendime rağmen sersemlemiş, seni unutmaya çalıştığımı kendime hatırlatmaktan vazgeçiyorum. Gözlerimi yumuyorum... Hırsızlar yalnız yüzüklerimize, âşıklar tenimize, vaizler ruhumuza, katiller canımıza göz dikerler. Benimkini alabilirler: ondaki hiçbir şeyi değiştiremeyeceklerine bahse girerim. Tepemde yaprakların kımıldanışını hissetmek için başımı arkaya atıyorum... Bir korudayım, bir tarlada... Zaman'ın çöpçü, Tanrı'nın da belki paçavracı kılığına girdiği saat bu. Cimrinin teki, dikkafalının teki olan o, meyhane kapılarındaki istiridye kabuğu yığınları içinde bir inci tanesinin kaybolmasına razı olmayan o. Göklerdeki babamız... Kahverengi pardösülü yaşlı bir adamın gelip yanıma oturduğunu görecek miyim hiç; benimle buluşmak için Tanrı bilir hangi nehirden geçmiş olduğundan ayakları çamurlu bir adamın? Sıranın üstüne yığılıp kalırdı, kapalı avucunda her şeyi değiştirmeye yetecek çok değerli bir hediye tutarak. Parmaklarını yavaş yavaş, tek tek, büyük bir dikkatle açardı, çünkü uçup gidebilir... Ne olurdu elinde? Bir kuş, bir tohum, bir bıçak, yüreğin konserve kutusunu açacak bir anahtar mı?

*

Nükte mi? Acıda mı? Gözyaşlarında tuz var ya.

*

Hiçbir şeyden korkmamak mı? Senden korkuyorum.

Klytaimnestra ya da Cürüm

Açıklayacağım, Sayın Yargıçlar... Karşımda sayısız göz çukuru, dizlerin üstünde duran eller, taşa basan çıplak ayaklar, bakışın ok gibi fırladığı sabit gözbebekleri, sessizliğin bir hükmü olgunlaştırdığı kapalı ağızlardan oluşan bir daire var. Karşımda taştan bir ağır ceza mahkemesi var. Bu adamı bıçakla, banyo küvetinde, onun ayaklarını tutmayı bile beceremeyen sefil âşığımın yardımıyla öldürdüm. Hikâyemi biliyorsunuz: İçinizde bir kişi yok ki uzun yemeklerin sonunda, hizmetçiler esnerken, bu hikâyeyi yirmi defa tekrarlamış olmasın; ve karılarınız arasında bir kadın yok ki hayatında bir gece olsun Klytaimnestra olmayı düşlemiş olmasın. Cinai düşünceleriniz, itiraf edilmemiş istekleriniz basamaklardan yuvarlanıyor ve içime dökülüyor, öyle ki bir tür korkunç iki yönlü hareket sizi benim vicdanım, beni sizin çığlığınız haline getiriyor. Cinayet sahnesinin gözünüzün önünde, gerçeklikte olduğundan biraz daha hızlı bir şekilde tekrarlanması için buraya geldiniz, zira akşam yemeğine evde beklendiğinizden, ağlamamı işitmek için en fazla birkaç saatinizi ayırabilirsiniz. Dahası, bu kısa süre içinde, yalnızca yaptıklarımın değil aynı zamanda sebeplerinin de infilak edercesine gün ışığına çıkması gerekiyor, halbuki bunların doğrulanması kırk yılımı aldı. Bu adamı daha bir ismi, bir yüzü yokken, henüz benim uzaktaki bedbahtlığımdan başka bir şey değilken, bekledim. Yaşayanlar kalabalığının içinde gele-

cekteki zevklerime gerekli bu varlığı aradım: Erkeklere, tıpkı bir garda, gişenin önünde, beklenenin onlar olmadığından iyice emin olmak için, geçen yolcuların yüzüne nasıl bakılırsa öyle baktım. Annemin karnından çıktığımda sütannem beni onun için kundakladı; okulda taş tahta üstünde hesap yapmayı onun zengin evinin hesaplarını tutmak için öğrendim. Beni hizmetçisi yapacak olan bu yabancının ayak basacağı yolu donatmak için altın işlemeli sancaklar ve çarşaflar dokudum; işime öyle özen gösterdim ki, yumuşacık kumaşın üstüne yer yer kanımdan birkaç damla akıttım. Ebeveynim onu benim için seçmişti, ama ailemin haberi olmadan onun tarafından kaçırılsaydım bile, yine ana babamın dileğine boyun eğmiş olurdum, çünkü beğenilerimizi onlardan alırız, ve sevdiğimiz erkek daima büyükannelerimizin düşlediği erektir. Çocuklarımızın geleceğini kendi erkekçe hırslarına feda etmesine izin verdim; kızım bu yüzden öldüğünde ağlamadım bile. Bir meyvenin ağızda erimesi gibi, onun kaderinde erimeye razı oldum, sırf ona tatlı bir duyum verebileyim diye. Sayın Yargıçlar, siz onu tanıdığınızda şan ve şöhretten kalınlaşmış, on yıllık savaştan yaşlanmıştı, Asyalı kadınların okşayışlarıyla aşınmış, üzerine hendeklerin çamuru sıçramış devasa bir puttu adeta. Bir tek ben onun tanrı döneminde yanındaydım hep. İçinde saklı tuttuğu serinliği ona aktaracak su bardağını büyük bakır bir tepside ona getirmek hoşuma gidiyordu; açlığını doyuracak ve damarlarını kanla dolduracak yemekleri sıcak mutfakta hazırlamak hoşuma gidiyordu. İnsan tohumunun yüküyle ağırlaşmış bir halde, içinde çocuklarının maya gibi kabardığı irileşmiş karnıma ellerimi koymak hoşuma gidiyordu. Akşam, av dönüşü, sevinçle onun altın göğsüne atılırdım. Ama erkekler bir hayat boyu ellerini aynı ocağın ateşinde ısıtmak için yaratılmış değildirler: yeni fetihlere doğru yola çıktı ve beni işe yaramayan bir duvar saatinin vuruşlarıyla dolu büyük boş bir ev gibi öylece bıraktı. Ondan uzakta geçirilen zaman kullanılmadan, damla damla ya da kaybedilen kan misali sel gibi akıyor, her geçen gün beni gelecekten daha mahrum bırakıyordu. İzne çıkmış sarhoş askerler, cephe arkasındaki ordugâhlarda sürdüğü hayatı anlatıyorlardı bana: Doğu ordusunu kadınlar istila etmişti: Selanikli Yahudiler, koyu gözkapaklarının altındaki

mavi gözleri karanlık bir mağaranın dibindeki pınarları hatırlatan Tiflisli Ermeniler, içine bal konmuş o hamur işleri gibi tatlı ve ağır Türkler. Doğum günlerinde mektuplar alıyordum; yolda topal postacının ayak seslerini kollamakla geçiyordu ömrüm. Gündüz iç sıkıntısıyla, gece arzuyla, durmaksızın da boşlukla, mutsuzluğun o kalleş biçimiyle boğuşuyordum. Yıllar, bir dul kadınlar alayı gibi, ıssız sokaklar boyunca birbirini izliyordu; köy meydanı matemdeki kadınlardan simsiyahtı. Bu talihsizlerin artık tek rakibesinin toprak olmasına ve en azından erkeklerinin yalnız yattığını bilmelerine haset ediyordum. Tarlalardaki işleri ve deniz ticaretini onun yerine denetliyordum; hasatı kaldırıyordum; haydutların başlarını pazar yerindeki direğe çiviletiyordum; kuzgunlara ateş etmek için onun tüfeğini kullanıyordum; onun av kısrağının böğrünü kahverengi bezden tozluklarımla dövüyordum. Yavaş yavaş, özlediğim ve aklımdan çıkmayan adamın yerine geçiyordum. Sonunda hizmetçilerin beyaz boyunlarına onun gözleriyle bakar oldum. Aigisthos ekilmemiş tarlalarda yanıbaşımda at koşturuyordu; yeniyetmeliği benim dulluğumla çakışıyordu; neredeyse erkeklere katılacak yaştaydı; uzun yaz tatillerinde kuzenlerle korularda öpüşülen zamanlara götürüyordu beni. Onu bir âşık olarak görmekten çok babası yokluk olan bir evlat olarak görüyordum; satın aldığı eyerlerin ve atların parasını ödüyordum. O adama sadık değilken bile, hâlâ onu örnek alıyordum: Aigisthos benim için o Asyalı kadınlara ya da soysuz Argynnos'a denkti. Sayın Yargıçlar, dünyada tek bir erkek vardır: diğerleri, her kadın için, bir hata ya da hazin bir ehveni şerdir. Zina da çoğu zaman sadakatin umutsuz bir biçimidir sadece. Eğer ben birini aldattımsa, o da şüphesiz zavallı Aigisthos'tur. Sevdiğim kişinin ne derece yeri doldurulamaz olduğunu öğrenmek için ona ihtiyacım vardı. Onu okşamaktan yorulup, nöbetçinin uykusuzluğunu paylaşmaya kuleye çıkardım. Bir gece, Doğu ufku şafaktan üç saat önce tutuştu. Troya yanıyordu: Asya'dan gelen rüzgâr denizin üzerinden kıvılcımlar ve kül bulutları taşıyordu; doruklarda nöbetçilerin şenlik ateşleri yandı: Athos ve Olympos, Pindos ve Erymanthos dağları çıra gibi alev almıştı; son alev dili, yirmi beş yıldan beri ufkumu kapayan karşımdaki küçük tepeye kondu. Nö-

betçinin miğferli başını gördüm, dalgaların neler fısıldadığını duymak için eğildi: Denizin üstünde bir yerlerde, giysileri altınlarla süslü bir adam dirseklerini pruvaya dayamış, pervanenin her dönüşünün karısını ve olmayan yuvasını ona yaklaştırmasını izliyordu sessizce. Kuleden inip bir bıçak aldım. Aigisthos'u öldürmek, karyolayı ve odanın yer döşemesini yıkatmak, o giderken giydiğim elbiseyi sandığın dibinden çıkarmak, nihayet bu on yılı ömrümün yekûnündeki basit bir sıfır gibi silmek istiyordum. Aynanın önünden geçerken, gülümsemek için durdum; birden kendimi gördüm ve bu görüntü saçlarımın kırlaştığını hatırlattı bana. Sayın Yargıçlar, on yıl, az buz değil: Troya şehri ile Mykenai sarayı arasındaki mesafeden daha uzun; geçmişin bu parçası bulunduğunuz yerden de çok daha yüksekte, çünkü Zaman denen nehrin yukarısına doğru değil ancak aşağısıyla doğru gidebiliriz. Tıpkı kâbuslarda olduğu gibi: attığımız her adım bizi hedefe yaklaştıracak yerde ondan uzaklaştırır. Kral, genç karısının yerine eşikte şişman bir aşçı kadın bulacaktı; kümeslerin ve mahzenlerin iyi durumda olmasından ötürü onu kutlayacaktı: olsa olsa birkaç soğuk öpücük umabilirdim yalnız. Buna yüreğim olsaydı, beni sararıp solmuş bulmanın düş kırıklığını yüzünde okumamak için, dönüş saatinden önce kendimi öldürürdüm. Ama ölmeden önce hiç değilse onu yeniden görmeyi istiyordum. Aigisthos, babasının ceza vereceğini hisseden suçlu bir çocuk gibi korkmuş bir halde, yatağımda ağlıyordu; ona yaklaştım; en tatlı dille yalan söyleyen sesimi takınarak ona gece buluşmalarımız hakkında hiçbir şey bilinmediğini ve amcasının onu sevmekten vazgeçmesi için hiçbir neden olmadığını söyledim. Aksine, her şeyi çoktan bildiğini, böylece öfkenin ve intikam arzusunun zihninde bana yeniden bir yer vereceğini ümit ediyordum. İşi daha sağlama almak için, gemiye götürülüp ona teslim edilecek postaya kabahatlerimi daha da büyüten imzasız bir mektup ekledim: kalbimi yaracak bıçağı biliyordum. Belki de beni boğmak için, defalarca öpülmüş ellerini kullanır diye umuyordum: hiç değilse, böyle bir kucaklamayla ölürdüm. Savaş gemisinin yaşa varol sesleri ve bando mızıka şamatası arasında Nauplia limanına nihayet palamarla bağlandığı gün gelip çattı; kırmızı gelinciklerle kaplı bayırlar yazın emriyle

donanmış gibiydi; ilkokul öğretmeni köyün çocuklarına bir günlük tatil vermişti; kilisenin çanları çalıyordu. Aslanlı Kapı'nın eşiğinde bekliyordum; pembe bir şemsiye solgunluğumu gizliyordu. Arabanın tekerlekleri dik yokuşta gıcırdıyordu; köylüler atların yükünü hafifletmek için kendilerini araba oklarına koştular. Yolun dönemecinde, arabanın tepesi nihayet dikenli bitkilerden bir çitin üstünden göründü ve erkeğimin yalnız olmadığını fark ettim. Yanında, her ne kadar askerlerin oyuncağı olmaktan biraz yıpranmış görünse de, ganimet olarak kendine seçmiş olduğu bir cins Türk cadısı vardı. Neredeyse çocuk sayılırdı; yara bere izleriyle dolu sarı yüzünde koyu renk güzel gözleri vardı. Ağlamasın diye kızın kolunu okşuyordu. Onun arabadan inmesine yardım etti; beni soğukça kucaklayıp öptü, annesiyle babası ölmüş olan bu genç kıza iyi muamele etmek için benim yüce gönüllülüğüme güvendiğini söyledi; Aigisthos'un elini sıktı. Kocam, o da değişmişti. Yürürken nefes nefese kalıyordu; kalın ve kırmızı boynu gömleğinin yakasından taşıyordu; kızıla boyanmış sakalı göğsünün kıvrımları içinde kayboluyordu. Yine de yakışıklıydı, ama bir tanrı gibi yakışıklı olacağına bir boğa gibi yakışıklıydı. Üstünde kanım belli olmasın diye, düğün günümdeki gibi kırmızı yolluklar serdirdiğim girişin basamaklarını bizimle beraber tırmandı. Bana pek bakmıyordu; yemekte, en sevdiği yemekleri hazırlattığımı fark etmedi; iki bardak, üç bardak içki içti; imzasız mektubun yırtılmış zarfı ceplerinin birinden dışarı çıkmıştı; Aigisthos'a bakıp göz kırpıyordu; tatlı geldiğinde, kendilerini teselli ettiren kadınlar hakkında sarhoş erkek şakaları geveledi. Bitmez tükenmez uzunluktaki gece, sivrisineklerin istila ettiği taraçada uzadı da uzadı; kız arkadaşıyla Türkçe konuşuyordu; anlaşılan, bir aşiret reisinin kızıydı; yaptığı bir hareketten, karnında bir çocuk taşıdığını fark ettim. Belki kocamdandı, ya da gülüp eğlenerek onu babasının ordugâhının dışına sürükleyip kırbaç darbeleriyle bizim siperlerimize doğru kovalamış askerlerin birinden. Anlaşılan, geleceği önceden tahmin etme yeteneği vardı: bizi eğlendirmek için el falımıza baktı. Bunun üzerine yüzü sarardı, dişleri birbirine çarptı. Ben de, Sayın Yargıçlar, geleceği biliyordum. Bütün kadınlar bilir: her şeyin kötü sonuçlanmasını beklerler daima.

Kocamın yatmaya gitmeden önce sıcak bir banyo yapma alışkanlığı vardı. Banyosunu hazırlamak için yukarı çıktım: akan suyun sesi sayesinde hıçkıra hıçkıra ağlayabiliyordum. Banyo odunla ısıtılmıştı. Odunları yarmakta kullanılan balta yerde duruyordu; neden bilmem, onu havlu dolabının arkasına sakladım. Bir an, her şeyi, hiç iz bırakmayacak bir kaza süsü verecek şekilde düzenlemek geldi içimden, öyle ki tek sanık petrol lambası olacaktı. Ama onu en azından ölürken yüzüme bakmaya mecbur etmek istiyordum: onu sırf bunun için öldürüyordum, elinden bırakılacak ya da ilk gelene devredilecek önemsiz bir şey olmadığımı anlamaya zorlamak için. Usulca Aigisthos'u çağırdım; ağzımı açar açmaz yüzü bembeyaz oldu: beni sahanlıkta beklemesini emrettim. Öbürü ağır ağır basamakları çıkıyordu; gömleğini çıkardı; derisi sıcak suyun içinde mosmor kesildi. Ensesini sabunluyordum; öyle şiddetli titriyordum ki sabun durmadan elimden kayıyordu. Biraz havasız kalmıştı; boyumun yetişemeyeceği kadar yüksekte olan pencereyi açmamı emretti kabaca; bana yardıma gelmesi için Aigisthos'a seslendim. O içeri girer girmez, kapıyı kilitledim. Öbürü ne yaptığımı görmedi, çünkü sırtı bize dönüktü. Beceriksizce, sadece omzunu derince kesmeyi başaran ilk darbeyi indirdim; dimdik ayağa kalktı; şiş yüzü dalga dalga siyah lekelerle kaplandı, boğa gibi böğürüyordu; dehşete kapılan Aigisthos dizlerinden tuttu, belki de özür dilemek için. Banyonun kaygan zemininde dengesini kaybetti ve hırıltıyı andıran bir gurultu sesi çıkararak, kütük gibi yüzükoyun suya devrildi. Alnını yaran ikinci darbeyi o zaman indirdim. Ama sanırım çoktan ölmüştü: gevşek ve sıcak bir paçavradan başka bir şey değildi artık. Kızıl sellerden bahsettiler: gerçekte, çok az kanı aktı. Oğlunu doğururken ben daha çok kan kaybetmiştim. Ölümünden sonra, metresini öldürdük: eğer kız onu seviyor idiyse, bu yaptığım daha yücegönüllü bir davranıştı. Köylüler bizim tarafımızı tuttular; sustular. Oğlum, Aigisthos'a duyduğu nefreti serbestçe koyveremeyecek kadar küçüktü. Birkaç hafta geçti: kendimi huzurlu hissetmeliydim, ama bilirsiniz, Sayın Yargıçlar, insan hiçbir zaman işin içinden sıyrılamaz ve her şey yeniden başlar. Yeniden onu beklemeye koyuldum: geri geldi. Başınızı "yok canım" der gibi sallamayın öy-

le: geri geldi diyorum. On yıl boyunca, Troya'dan dönmek için zahmet edip bir haftalık tatil izni almayan o, ölümden geri döndü. Mezarlıktan çıkmasını engellemek için ayaklarını kesmem de boşunaymış; hırsızların gürültü yapmamak için pabuçlarını ellerinde tutmaları gibi ayaklarını koltuğunun altına sıkıştırıp, geceleyin odama kadar süzülmesini engellemedi bu. Gölgesiyle beni örtüyordu; Aigisthos'un orada olduğunun farkında bile değildi sanki. Daha sonra, oğlum beni karakola ihbar etti: ama oğlum da onun hayaleti, onun kanlı canlı hortlağıdır. Hapishanede hiç değilse rahat edeceğimi sandım; ama yine de geri geliyor; benim hücremi kendi mezarına yeğliyor sanki. Sonunda başımın köy meydanında düşeceğini biliyorum, Aigisthos'un başı da aynı bıçağın altına yatacak. Ne tuhaf, Sayın Yargıçlar; sanki beni daha önce sık sık yargılamış gibisiniz. Ama çok acı tecrübeler sonunda, ölülerin yerlerinde rahat durmadıklarını öğrendim: Aigisthos'u hüzünlü bir tazı gibi arkamdan sürükleyerek ayağa kalkacağım. Tanrı'nın Adaletini aramak için geceleyin yollara düşeceğim. O adamı cehennemimin bir köşesinde yeniden bulacağım: yine, ilk öpücüklerinde sevinçten bağıracağım. Sonra, beni terk edecek: Ölüm'ün bir eyaletini fethetmeye gidecek. Madem ki Zaman yaşayanların kanıdır, Ebediyet gölgenin kanı olmalı. Benim ebediyetim onun dönüşünü beklemekle yitip gidecek, öyle ki çok geçmeden hayaletlerin en solgunu olacağım. O zaman, benimle alay etmek için geri gelecek: mezarlardaki kemiklerle oynamaya alışkın sarı Türk cadısını benim karşımda okşayacak. Ne yapalım? Bir ölüyü öldüremezsiniz ki.

Sevilmez olmak, görünmez olmaktır. Bir vücudum olduğunun farkında değilsin artık.

*

Ölümle bizim aramızda bazen bir tek kişinin kapladığı genişlik vardır sadece. Bu kişi kaldırılsa, sadece ölüm olurdu.

*

Mutlu olmak ne tatsız olurdu!

*

Zevklerimin her birini tesadüfen yoluma çıkan dostların etkisine borçluyum, sanki dünyayı sadece insan ellerinin aracılığıyla kabul edebilirmişim gibi. Çiçeklerden hazzetmeyi Hyacinthe'ten, yolculuktan hazzetmeyi Philippe'ten, tıptan hazzetmeyi Céleste'ten, dantellerden hazzetmeyi Alexis'ten öğrendim. Ölümden hazzetmeyi de neden senden olmasın?

Sappho ya da İntihar

Bir locanın aynalarında adı Sappho olan bir kadın gördüm demin. Kar gibi solgun, ölüm gibi, ya da cüzamlı kadınların açık renk yüzü gibi. Ve bu solgunluğu saklamak için boyandığından, yanaklarında azıcık kendi kanı olan, öldürülmüş bir kadının cesedine benziyor. Çökük gözleri, gün ışığından kaçmak için, artık onlara gölge bile vermeyen kuru gözkapaklarından uzaklaşıp içeri gömülüyor. Uzun bukleleri, mevsimsiz fırtınalardan dökülen ormanlardaki yapraklar gibi, tutam tutam dökülüyor; her gün yeni beyaz saçlar kopanyor başından, ve rengi atmış bu ipek iplikler çok geçmeden kefenini dokumaya yetecek kadar çoğalacak. Ona ihanet etmiş bir kadınmış gibi gençliğine ağlıyor, kaybetmiş olduğu küçük bir kızmış gibi çocukluğuna ağlıyor. Çok zayıf: banyoya girdiğinde, hazin memelerini görmemek için aynaya sırtını dönüyor. Sahte inciler ve kuş kalıntılarıyla dolu üç büyük bavulla şehir şehir dolaşıyor. O bir cambaz, tıpkı eski çağlarda şaire olduğu gibi, çünkü ciğerlerinin özel biçimi yüzünden yarı havada icra edilen bir meslek seçmeye mecbur. Her gece Sirk'te, onu gözleriyle yiyen hayvanların önünde, makara ve direklerle ağzına kadar dolu bir alanda, yıldız olarak verdiği sözleri yerine getiriyor. Duvarda, pırıl pırıl ilanlardaki harflerin arasından kesik kesik görünen bedeni, gri şehirlerin üzerinde süzülerek uçan o çok revaçta hayalet topluluğunun bir üyesi. Mıknatıslı bir yaratık o, yer için

fazla kanatlı, gök için fazla tensel, balmumu sürülmüş ayakları bizi yeryüzüne bağlayan antlaşmayı bozmuş; Ölüm, başdönmesinin eşarplarını sallıyor onun altında, ama bakışlarını bulandırmayı asla başaramıyor. Çıplak, üstü pırıl pırıl yıldızlarla kaplı, atacağı cambaz taklalarının değerini düşürmemek için melek olmayı reddeden bir atlete benziyor uzaktan; yakından ise, ona kanatlarını geri veren uzun sabahlıklara sarınmış, sanki kadın kılığına girmiş bir meleğe benziyor. Yalnızken, sinesinde, geniş bir göğsün içinden başka yerde barındırılamayacak kadar büyük ve ağır bir kalp taşıdığını biliyor: kemikten bir kafesin dibinde saklanmış bu ağırlık, boşluktaki her bir hamlesine emniyetsizliğin öldürücü lezzetini veriyor. Bu amansız vahşi hayvan tarafından yarı parçalanıp yenmiş bir haldeyken, gizlice kalbinin terbiyecisi olmaya çalışıyor. Bir adada doğdu, demek ki yalnızlığı daha o zamandan başladı; sonra her akşam onu yükseklerde bir tür inzivaya zorlayan mesleği çıktı ortaya; yıldız olmaya yazgılı olarak cambazhane sahnesinin üzerine yatmış, yarı çıplak, uçurumun bütün rüzgârlarına maruz kalmış, yastık eksikliği çeker gibi şefkat eksikliği çekiyor. Hayatındaki erkekler, ayaklarını kirleterek tırmandığı basamaklar olmuşlar sadece. Müdür, tromboncu, tanıtım görevlisi onu boyanıp parlatılmış bıyıklardan, purolardan, likörlerden, çizgili kravatlardan, deri cüzdanlardan, erkekliğin kadınlara düşler kurduran bütün dış vasıflarından tiksindirmişler. Yalnızca genç kızların bedenleri, şakacıktan onları boşluğa bırakıyormuş gibi yapacak olan bu büyük meleğin ellerinin kendilerine dokunmasına izin verecek kadar yumuşak, esnek, su gibi akıcı hâlâ. Her yandan trapez çubuklarıyla sınırlanmış bu soyut mekânda onları uzun süre tutmayı başaramıyor: kanat çırpışlarına dönüşüveren bu geometriden çabucak ürküp, çok geçmeden hepsi ona gökte arkadaşlık etmekten vazgeçiyor. Kundak bezi bile olmayan paçavralarla yamanmış hayatlarıyla aynı düzeyde bulunmak için yeniden yeryüzüne inmesi gerekiyor, öyle ki sonunda bu şefkat bir cumartesi tatiline, bir tayfanın sokak kızlarıyla beraber geçirdiği bir izin gününe benziyor. Yüklükten farksız bu odalarda nefessiz kalarak, aşka düşüp oyuncak bebekler arasında yaşamaya mecbur kalan bir erkeğin yapacağı gibi, umutsuzluğun kapısını

açıyor boşluğa. Bütün kadınlar bir kadını sever: kendilerini severler delicesine, güzel bulmaya razı oldukları tek biçim her zaman kendi vücutlarıdır. Sappho'nun acıdan yakını görmeyen delici gözleri daha uzağa bakıyor. Tapındıkları suretlerini süslemekle meşgul kendilerine hayran kadınların aynalardan beklediklerini bekliyor genç kızlardan: titrek tebessümüne cevap veren bir tebessüm, ta ki giderek yakına gelen dudakların buğusu aynadaki aksi bulandırana ve billurun yüzeyine ısı yayana kadar. Narkissos kendi olduğu şeyi sever. Sappho kız arkadaşlarında bir zamanlar kendisinin olmadığı şeye tapıyor buruklukla. Yoksul, sanatçı için şan ve şöhretin arka yüzü olan o horgörüyle yüklü, gelecek olarak önünde sadece uçurum ufukları açılan Sappho, daha az tehdide maruz kalan kız arkadaşlarının bedeni üstünde mutluluğu okşuyor. Ruhlarını kendilerinin dışına taşıyan Kudas ayinindeki kızların duvakları ona kendisininkinin olduğundan daha berrak bir çocukluğun hayalini kurduruyor, zira hayalleri tükense de insan başkasına günahsız bir çocukluk atfetmeye devam eder. Genç kızların solgunluğu onda bekâretin neredeyse inanılmaz hatırasını uyandırıyor. Gyrinno'da gururu sevmişti ve onun ayaklarını öpmekle kendini alçaltmıştı. Anactoria'nın aşkı bayram yerlerinde iri lokmalar halinde yutulan böreklerin tadını, panayırlarda binilen atlıkarıncanın, samanlıkta uzanıp yatmış güzel kızın ensesini gıdıklayan saman çöpünün verdiği tatlı hissi meydana çıkarmıştı. Attys'te bedbahtlığı sevmişti. Attys'le kalabalıklarının nefesinden ve nehrinin sisinden boğulmuş büyük bir şehrin içerlerinde karşılaştı; ağzında az önce çiğnediği zencefilli şekerlemenin kokusu kalmıştı; kurum izleri gözyaşlarının çiy taneleri gibi ıslattığı yanaklarına yapışıyordu; sırtında sahte samur kürkü, ayaklarında delik ayakkabılarıyla, bir köprünün üstünde koşuyordu; yavru keçiyi andıran yüzünde ürkek ve yabani bir tatlılık vardı. Dudaklarının neden bir yara izi gibi solgun, sımsıkı kapalı olduğunu, gözlerinin neden kırık dökük firuzelere benzediğini açıklamak için, Attys'in hafızasının derinlerinde üç farklı hikâye vardı, aslında aynı bedbahtlığın üç yüzünden başka bir şey olmayan üç hikâye: her pazar birlikte çıkıp gezdiği erkek arkadaşı, bir akşam tiyatrodan dönerken takside kendini okşattırmadığı için

onu terk etmişti; öğrenci odasının bir köşesinde sedirde uyumasına izin veren bir genç kız, onu yanlış yere nişanlısının kalbini çalmak istemekle suçlayıp kovmuştu; nihayet, babası onu dövüyordu. Her şeyden korkuyordu: hayaletlerden, erkeklerden, on üç rakamından ve kedilerin yeşil gözlerinden. Otelin yemek salonu, içinde kendini alçak sesle konuşmak zorunda hissettiği bir tapınak gibi büyülemişti onu; banyoyu görünce ellerini çırpmıştı. Sappho, bu kaprisli çocuk için, esneklik ve gözüpeklik yıllarında biriktirmiş olduğu sermayeyi harcıyor. Sadece çiçek demetleriyle hokkabazlık yapmayı bilen bu vasat sanatçıyı sirk yöneticilerine kabul ettiriyor. Göçebe sanatçılara ve hüzünlü sefihlere özgü olan değişikliğin düzenliliğiyle, bütün başkentlerin pistlerinde ve sahnelerinde birlikte turneye çıkıyorlar. Fazlasıyla zengin müşterilerle dolu otellerin tıklım tıkışlığından Attys'i kurtarmak için kaldıkları mobilyalı odalarda, her sabah, sahne kostümlerini ve simsiki ipek çoraplarının kopmuş ilmeklerini onarıyorlar. Bu hastalıklı çocuğa bakmaktan, onu ayartabilecek erkekleri yolundan çekmekten, Sappho'nun kederli aşkı, kendisi farkında olmadan, anaç bir biçim alıyor, sanki on beş yıllık kısır hazlar sonunda ona bu çocuğu doğurtmuşçasına. Locaların koridorlarında karşılaşılan smokinli genç erkeklerin hepsi Attys'e belki de geri çevirdiği öpücüklerini özlediği o erkek arkadaşı hatırlatıyor: Sappho onun Philippe'in güzel çamaşırlarından, mavi kol düğmelerinden ve Chelsea'deki odasını süsleyen açık saçık albümlerle dolu raflı dolaptan o kadar sık söz ettiğini duydu ki sonunda düzgün giyimli bu iş adamı hakkında, hayatına sokmaktan kaçınamadığı birkaç âşığı hakkında olduğu kadar açık bir fikir sahibi oluyor: dalgınlıkla onu en kötü hatıraları arasına yerleştiriyor. Attys'in gözkapakları yavaş yavaş mor bir renk alıyor; postanedeki posta kutusuna gelmiş mektupları almaya gidiyor ve okuduktan sonra yırtıyor; genç adamı tesadüfen onların izlediği yoksul göçebe yollarına çıkarabilecek iş gezileri hakkında garip bir biçimde bilgi sahibi olmuşa benziyor. Sappho Attys'e verebildiği tek şeyin hayatın gerisinde kalmış bir sığınak olmasından ve o küçük kırılgan başı güçlü omuzuna yaslı tutan tek şeyin aşk korkusu olmasından dolayı acı çekiyor. Asla dökmeme yürekliliğini gösterdiği bütün

gözyaşlarından acılaşan bu kadın, kız arkadaşlarına sunabileceği tek şeyin müşfik bir kahır olduğunu anlıyor; ancak kendi kendine ileri sürdüğü tek mazeret, aşkın her çeşidinin korkudan titreyen yaratıklara sunacak daha iyi bir şeyi olmadığı ve Attys kendisini bırakıp giderse, başka yerde daha fazla mutluluk bulma ihtimalinin çok az olduğu. Bir akşam Sappho, sırf Attys'i çiçeklerle süslemek için toplamış olduğu kucak dolusu demetlerle, sirkten her zamankinden daha geç dönüyor. Önünden geçerken kapıcı kadın her günkünden farklı bir yüz ifadesi takınıyor; döne döne çıkan merdiven birden bir yılanın halkalarına benziyor. Sappho süt kutusunun paspasın üstündeki her zamanki yerinde olmadığını fark ediyor; kapıdan girer girmez, kolonyanın ve sarı tütünün kokusunu alıyor. Mutfakta domates kızartmakla meşgul olmayan Attys' in yokluğunu; banyoda suyla oynayan çıplak bir genç kızın yokluğunu; yatak odasında, teselli edilerek uyutulmaya hazır bir Attys'in kaçırıldığını görüyor. Kanatları ardına kadar açık aynalı elbise dolabının önünde sevilen genç kızın ortadan kaybolmuş çamaşırlarına ağlıyor. Yere düşmüş mavi bir kol düğmesi, Sappho'nun, buna katlanamam ölürüm korkusuyla, ebedi olmadığına inanmakta direttiği bu gidişe yol açanın kim olduğunun işareti. Yeniden yollara düşüp şehirlerin oyun alanlarında tek başına taban tepiyor, her locada hezeyanının bütün vücutlara tercih ettiği bir yüzü arıyor açgözlülükle. Birkaç yıl sonra, Doğu'da çıktığı turnelerden birinde İzmir'e geliyor; Philippe'in şimdi orada Şark tütünü işleyen bir fabrikanın başında olduğunu öğreniyor; Attys olması mümkün olmayan zengin ve heybetli bir kadınla yeni evlenmiş; yüzüstü bırakılan genç kızın bir dansçı kumpanyasına katıldığı söyleniyor. Sappho bir kez daha Doğu'daki otelleri tek tek dolaşıyor, her otel kapıcısının kendi tarzında küstah, arsız ya da yaltakçı olduğu otelleri; ter kokusunun parfümleri leş kokuttuğu zevk yuvalarını, alkolün ve insan sıcaklığının verdiği bir saatlik sersemlemenin siyah ahşap bir masanın üstünde ıslak bardak altının bıraktığı yuvarlak izden başka iz bırakmadığı barları; yoksul düşmüş ve sevilmeye muhtaç bir Attys bulmanın o nafile umuduyla Selamet Ordusu'nun barınaklarına varıncaya kadar her yeri arıyor. İstanbul'da talih her akşam onu bir seyahat acentesinde ça-

lıştığını söyleyen paspal giyimli genç bir adamın yanına oturtuyor; kirlice eli kederli alnının yükünü taşıyor tembel tembel. Genellikle iki kişi arasında bir aşk köprüsü işlevi gören o alelade sözleri sarf ediyorlar karşılıklı. Adının Phaon olduğunu söylüyor ve İzmirli bir Rum kadınla Britanya donanmasından bir denizcinin oğlu olduğunu ileri sürüyor: Sappho'nun kalbi Attys'in dudaklarında o kadar sık öptüğü nefis şiveyi bir kez daha duyunca küt küt atıyor. Genç adamın arkasında kaçışın, sefaletin hatıraları duruyor, bir de savaşlara bağlı olmayıp daha çok kendi kalbinin yasalarıyla gizlice ilişkili tehlikelerin hatıraları. O da tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan bir soya aitmiş gibi görünüyor, eğreti ve daima geçici bir müsamahanın hayatta kalmasına izin verdiği bir soya. Oturma izni olmayan bu çocuğun kendine ait sıkıntıları var; morfin kaçakçısı, belki de gizli polisin bir ajanı; Sappho'nun içine girmediği bir gizli toplantılar ve parolalar dünyasında yaşıyor. Aralarında bir bedbahtlık kardeşliği kurmak için ona hikâyesini anlatmasına ihtiyacı yok. Sappho ona kalbindeki acıyı anlatıyor; ona uzun uzun Attys'ten söz ediyor. Oğlan onu tanıdığını sanıyor: Beyoğlu'ndaki bir kabarede çiçeklerle hokkabazlık yapan çıplak bir kız gördüğünü hayal meyal hatırlıyor. Pazar günleri Boğaz'da gezintiye çıktığı yelkenli küçük bir teknesi var; birlikte, sahil kenarındaki bütün salaş kahvelerde, adalardaki lokantalarda, Asya yakasındaki birkaç yoksul yabancının mütevazı bir hayat sürdüğü aile pansiyonlarında arıyorlar. Sappho, teknenin kıçına oturmuş, şimdi onun tek insani güneşi olan bu yakışıklı genç erkek yüzünün bir fenerin ışığında titreşmesini seyrediyor. Onun yüz hatlarında kaçak genç kızda bir zamanlar sevmiş olduğu bazı özellikleri buluyor: sanki esrarengiz bir arının sokmuş olduğu aynı şişmiş ağız; bu kez bala batırılmış gibi görünen farklı saçlar altındaki aynı küçük, sert alın; iki uzun bulanık firuzeye benzeyen aynı gözler, ama kurşun rengi bir yüz yerine yanık bir yüze kakılmış iki firuze, öyle ki esmer solgun genç kız bu tunçtan ve altından tanrı kalıba dökülürken boşa gitmiş balmumu sanki. Şaşakalan Sappho, yavaş yavaş, trapezin çubuğu gibi sert ve sağlam bu omuzları, kürek çeke çeke sertleşmiş bu elleri, oğlanı sevmesine yetecek kadar kadın yumuşaklığı taşıyan bu vücudun tamamını

tercih etmeye başlıyor. Sandalın dibine yatıp, kendini bu salcının yardığı suların yeni salınımlarına bırakıyor. Attys'in adını artık sadece kayıp genç kızın ona benzediğini, ama onun kadar yakışıklı olmadığını söylemek için anıyor: Phaon bu övgüleri endişeli ve istihzayla karışık bir sevinçle kabul ediyor. Sappho onun önünde, Attys'in döneceğini haber verdiği bir mektubu, üstündeki adresi çözme zahmetine dahi katlanmadan yırtıyor. Oğlan, titreyen dudaklarında ince bir gülümsemeyle, mektubu yırtışını seyrediyor. Sappho ilk defa, hata kaldırmayan mesleğinin gerektirdiği disiplini ihmal ediyor; her adaleyi ruhun denetimine sokan idmanlara ara veriyor; beraber yemek yiyorlar; hiç yapmadığı bir şeyi yapıyor, biraz fazla yiyor. Onu buradan ayrılıp başka göklerde süzülmek zorunda bırakan mukaveleleri yüzünden, onunla bu şehirde geçireceği sadece birkaç günü var. Oğlan bu son geceyi, Sappho'nun kaldığı limana yakın küçük dairede onunla geçirmeye sonunda razı oluyor. Sappho tiz ve pes notaların birbirine karıştığı bir sese benzeyen bu varlığın tıka basa dolu odada yürümesini seyrediyor. Kırılgan bir yanılsamayı kırmaktan çekinirmiş gibi tutuk hareketlerle, Phaon merakla eğilip Attys'in resimlerine bakıyor. Sappho Türk nakışlarıyla kaplı Viyana usulü divana oturuyor; hatıralarının izlerini silmeye çalışıyormuşçasına yüzünü ellerinin arasında sıkıyor. Daha narin kız arkadaşlarını seçmeyi, teklif götürmeyi, baştan çıkarmayı, korumayı şimdiye kadar üstlenen bu kadın, kendi cinsiyetinin ve kendi yüreğinin ağırlığına kendini yumuşaklıkla teslim edip, gevşiyor ve nihayet batıyor, bundan böyle bir âşığın yanında yapacağı tek şey kabul etme hareketi olacağı için mutlu. Her şeye rağmen mucizevi bir şekilde erişilebilir kalmış bir umut gibi, bir yatağın beyazlığının yayıldığı yan odada genç adamın dolaşmasını dinliyor; tuvalet masasının üstündeki şişelerin kapaklarını açtığını, bir hırsızın ya da istediğini yapmakta serbest olduğunu sanan bir sevgilinin rahatlığıyla çekmeceleri karıştırdığını, sonunda da, elbiselerinin, Attys'ten kalmış birkaç fırfırın arasında, intihar etmiş kadınlar gibi asılı durduğu dolabın iki kanadını açtığını işitiyor. Aniden, hayaletlerin hışırtısına benzer ipeksi bir ses, insanı bağırtabilecek bir okşayış gibi yaklaşıyor. Ayağa kalkıyor, dönüyor: sevilen varlık,

Attys'in giderken ardında bıraktığı bir sabahlığa sarınmış: çıplak tenin üzerine giyilmiş muslin, uzun dansçı bacaklarının kadınsı denebilecek zarafetini ortaya çıkarıyor; ciddi erkek giysilerinden kurtulmuş bu esnek ve pürüzsüz vücut neredeyse bir kadın vücudu. Büründüğü kadın kılığını üstünde rahatça taşıyan bu Phaon, orada olmayan güzel su perisinin yerine geçen birinden başkası değil; pınar gibi bir gülüşle ona doğru gelen de bir genç kız yine. Çılgına dönen Sappho başını örtmeden kapıya doğru koşuyor, ona aynı hazin öpücüklerden başka bir şey veremeyecek olan bu canlı hortlaktan kaçıyor. Denize çıkan, döküntü ve çöp dolu sokaklardan koşarak iniyor, hızla vücutların çalkantılı kütlesine dalıyor. Hiçbir karşılaşmanın onun kurtuluşu olamayacağını biliyor, çünkü nereye giderse gitsin yeniden Attys'i bulacak. Bu ölçüsüzce büyük yüz, ölüme açılmayan bütün çıkışları tıkıyor. Hafızasını bulandıracak bir yorgunluk gibi çöküyor akşam; güneşin battığı yerde bir parçacık kan kalıyor. Birden, ziller çınlıyor, sanki ateş onları kalbinde birbirine vuruyormuş gibi. Uzun zamandır süren bir alışkanlık, kendisi farkında olmadan, onu, her akşam başdönmesinin meleğiyle mücadele ettiği saatte Sirk'e getirmiş. Son bir defa, hayatının kokusu olmuş o vahşi hayvan kokusuyla, tıpkı aşkın müziği gibi muazzam ve uyumsuz o müzikle sarhoş oluyor. Bir giydirici kadın Sappho'ya soyunma odasının, ölüm mahkûmu hücresinin kapısını açıyor. Kendini Tanrı'ya sunacakmış gibi soyunuyor; daha şimdiden onu hayalete çeviren yağlı beyaz bir pudra sürüyor her tarafına; boynuna aceleyle bir hatıranın tasmasını bağlıyor. Siyahlar giymiş bir teşrifatçı saatinin geldiğini haber veriyor. Göksel darağacının ip merdivenini tırmanıyor: yüksekte, bir genç adamın varolduğuna inanabilmiş olmanın gülünçlüğünden kaçıyor. Limonata satanların bağırış çığırışından, pembe tenli küçük çocukların kulak tırmalayıcı gülüşlerinden, dansçı kızların iç eteklerinden, insan ağlarının binlerce ilmeğinden kendini çekip kurtarıyor. Belden kendini yukarı iterek, intihar tutkusunun rıza gösterdiği tek dayanak noktasına çıkıyor: boşlukta sallanan trapez çubuğu, yarı kadın olmaktan yorgun düşmüş bu varlığı kuşa dönüştürüyor; yuvasını dalgalar üstünde kuran bir masal kuşu, kendi uçurumunun alkyon'u[1] olarak, felakete

inanmayan seyircinin bakışları altında, bir ayağından asılmış, süzülüyor. Ustalığı onun aleyhine oluyor: bütün çabalarına rağmen dengesini kaybetmeyi başaramıyor: karanlık işler çeviren at cambazı Ölüm bir sonraki trapezde onu yeniden eyere oturtuyor. Sonunda lambaların bulunduğu yerden daha da yukarı çıkıyor: seyirciler artık onu alkışlayamıyorlar, çünkü artık onu görmüyorlar. Boyalı yıldızların nakışladığı kubbeyi hareket ettiren halata tutunmuş, kendini daha da aşmak için tek çaresi kendi göğünü delip geçmek. Altında, başdönmesinin rüzgârı, artık üstesinden gelinmiş kaderinin iplerini, makaralarını, bocurgatlarını gıcırdatıyor; boşluk, fırtınalı havada denizde olduğu gibi, yana yatıyor, bir iniyor bir çıkıyor; yıldızlarla dolu gökkubbe gemi direklerinin serenleri arasında sallanıyor. Orada müzik, bütün hatıraları yıkayan büyük parlak bir dalga sadece. Gözleri kırmızı ışıkları yeşil ışıklardan ayırt edemiyor artık; karanlık ahalinin üstünden geçen mavi ışıldaklar, orada burada, yumuşak kayalara benzeyen çıplak kadın omuzlarını ışıtıyorlar. Bir çıkıntıya tutunur gibi sıkıca ölümüne tutunmuş olan Sappho, düşmek için, ağın ilmeklerinin onu tutmayacağı yeri seçiyor. Çünkü cambaz olarak payına düşen alan koca sirkin yalnızca yarısını kaplıyor; palyaçoların foklarla yaptıkları numaraların sürdüğü kumlu alanın diğer bölümünde, onun ölmesini engelleyecek hiçbir hazırlık yok. Sappho, sonsuzluğun yarısını kucaklamak istercesine kollarını açarak dalıyor, arkasında yalnızca, gökyüzünden ayrıldığının kanıtı olarak sallanan bir ip bırakıyor. Ama yaşamayı beceremeyenler intiharlarını da ıskalama tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Eğik düşüşü sonucu, kocaman mavi bir denizanasına benzeyen lambaya çarpıyor. Sersemlemiş ama zarar görmemiş, intihârı boşa giden kadın, çarpışın hızıyla, ışıktan köpüklerin takılıp kaldığı, sonra da kurtulduğu ağlara doğru fırlıyor; ilmekler göğün derinliklerinden tutulup çıkarılmış bu heykelin ağırlığı altında bel veriyor ama kopmuyor. Az

1. Alkyone, rüzgârlar kralı Aiolos'un kızıydı. Sabah yıldızı Eospheros'un oğlu Keyks ile evlendi. O kadar mutlu oldular ki, Hera ile Zeus'tan daha mutlu olduklarını söylemeye cüret ettiler. Gazaba gelen Zeus, onları kuş (*alkyon*) haline soktu. (ç.n.)

sonra işçilerin yapacakları tek şey, üzerinden sel gibi ter akan mermer solukluğundaki bu bedeni, denizde boğulmuş bir kadın gibi kumun üzerinde çekmek olacak.

Kendimi öldürmeyeceğim. Ölüler çok çabuk unutulur.

*

Mutluluk ancak bir umutsuzluk temeli üzerine kurulur. Sanırım inşa etmeye koyulabileceğim.

*

Hayatımdan dolayı kimseyi suçlamasınlar.

*

Mesele intihar değil. Mesele sadece rekor kırmak.

YARDIMCI NOTLAR

Aşağıdaki notlar, Marguerite Yourcenar'ın kurduğu Ateşler *adlı labirentin içinde okurun yolunu bir ölçüde de olsa daha kolay bulmasına yardımcı olmak arzusuyla (metinde geçtikleri sırayla) konmuştur.*

Sosi Dolanoğlu

PHAİDRA: Yunan mitolojisinde Girit kralı Minos ile büyücü Pasiphae'nin kızı, Ariadne'nin kız kardeşi. Minos, kardeşleri ile arasında çıkan taht kavgasında, tanrıların kendisinden yana olduklarını göstermek için deniz tanrısı Poseidon'dan denizden bir boğa çıkarmasını ister ve sonra hayvanı tanrıya kurban etmeye söz verir. Poseidon denizden ak bir boğa çıkarıp Minos'a gönderir. Minos tahta geçer fakat boğayı kurban etmeyi unutur. Buna öfkelenen Poseidon boğayı Minos'un başına bela eder. Boğaya âşık olan ve onunla birleşen Pasiphae, insan bedenli, boğa başlı bir canavar olan Minotauros'u doğurur. Minos'un boğası anlamına gelen Minotauros'u saklamak için Minos, mimarı Daidalos'a Knossos'ta Labyrinthos sarayı yaptırır. Atina kralı Aigeus'la Aithra'nın oğlu olan Theseus, Atinalıların Girit kralı Minos'a vergi olarak gönderdiği yedi kızla yedi erkeğin Minotauros'a kurban edilmesine son vermek için Girit'e, canavarı öldürmeye gider. Ona âşık olan Minos'un kızı Ariadne, Labyrinthos'ta kaybolmaması için eline bir yumak iplik verir. Theseus, canavarı öldürdükten sonra çıkış yolunu bu sayede bulur. Kurtulduktan sonra Ariadne'yi kaçırır, fakat onu Naksos adasında terk eder. Atina'ya döndüğünde kral olur. Theseus, Amazonlarla savaşırken kraliçeleri Antiope'yi kaçırır ve onunla evlenir. Hippolytos adında bir oğlu olur. Antiope'nin ölümünden sonra

Girit kralı Minos'un diğer kızı Phaidra ile evlenir, iki oğlu olur. Hades'in kaçırdığı Persephone'yi yeryüzüne getirmek amacıyla ölüler ülkesine inen Theseus çok uzun zaman orada kalır, sonunda ölüler ülkesinden kurtulup Atina'ya döner. Bu arada Phaidra üvey oğlu Hippolytos'a âşık olmuş, ona aşkını itiraf etmiştir. Üvey oğlu onu reddedince, kocasına Hippolytos'un onun namusunu lekelemek istediğini söyler. Öfkeden deliye dönen Theseus oğlunu kendi eliyle öldürmek istemediğinden Poseidon'a onu cezalandırması için yalvarır. Poseidon Hippolytos'u bir deniz canavarına öldürtür. Phaidra üzüntüsünden canına kıyar.

Antik yazarlara (Sofokles, Euripides, Seneca) ilham kaynağı olan bu konuyu Racine de *Phaidra* adlı beş perdelik trajedisinde (1677) ele almıştır. Racine'in Phaidra'sı ne tamamen suçlu ne tamamen masumdur. Üvey oğluna duyduğu aşkı, kocası Theseus'un öldüğünü sandığı için Hippolytos'a itiraf etme gücünü bulur. Hippolytos babasına son derece bağlı bir gençtir ve kuzini Arikia'yla aralarında karşılıklı bir aşk vardır. Arikia, Theseus'un taht kavgası yüzünden öldürdüğü amcası Pallas'ın kızıdır. Theseus beklenmedik bir şekilde geri dönünce Phaidra üvey oğlunun onu babasına şikâyet etmesinden korkar ve sütninesinin tavsiyesine uyarak, kocasına Hippolytos'un kendisine tecavüz etmeye kalkıştığını söylemeye razı olur. Ancak Racine soylu duyguları olan bir prensesin ağzına iftirayı yakıştırmadığından, Hippolytos'u Theseus'a şikayet eden sütnine olur. Phaidra bu iftiranın sonuçlarından korkarak gerçeği itiraf etmeye hazırlanırken, Hippolytos'un Arikia'yı sevdiğini anlar ve kıskanç bir öfkeye kapılarak susar. Sonra pişman olsa da artık çok geçtir, çünkü Theseus oğlunu cezalandırmak için çoktan Poseidon'u devreye sokmuştur. Phaidra zehir içtikten sonra gerçeği kocasına itiraf eder.

AKHİLLEUS: Peleus'la deniz tanrıçası Thetis'in oğlu. Homeros'un *İlyada* destanı neredeyse bütünüyle Akhilleus efsanesine yer verir.

Thetis'e Zeus da Poseidon da âşıktır. Ancak bir kâhin, Thetis'ten doğacak olan çocuğun babasından daha güçlü olacağını söyleyince, tanrılar Thetis'i bir ölümlüyle evlendirmeye karar verir ve koca olarak Phthia kralı Peleus'u seçerler. Bir ölümlü ile evlendiğine çok üzülen ve çocuklarını kendisi gibi ölümsüz kılmak isteyen Thetis, onları ateşin üstüne tutup yakar. Bir gece Akhilleus'u da topuğundan tutmuş yakacakken, Peleus son anda oğlunu kurtarır ve Thetis'i evden kovar. Bir efsaneye göre de Thetis, oğlu Akhilleus'u topuğundan tutup yeraltı ırmağı Styks'e batırır; böylece ancak topuğundan yara alabilir Akhilleus. Çocukluğunu, babasının onu gönderdiği at adamın yanında geçirir, ondan pek çok şey öğrenir. Kaderin oğluna kısa bir ömür verdiğini bilen Thetis, Akhilleus'un Troya savaşına katılıp ölmesini engellemek için onu kadın kılığına sokarak Skyros adasına, kral Lykomedes'in sarayına gönderir. Orada Pyrrha (kızıl saçlı) adı altında kalan Akhilleus kralın kızlarından Deidameia'yı baştan çıkarır ve

ondan bir oğlu olur. Akhaların kâhini Kalkhas'ın, Akhilleus sefere katılmazsa Troya'nın alınamayacağını bildirmesi üzerine Odysseus onu aramaya çıkar ve Skyros'a varınca gezgin satıcı kılığına girip Lykomedes'in sarayına, kızların kaldığı daireye sokulur. İçinde kumaşlar, dokumalar, işlemeler bulunan bohçasının dibine birkaç silah da saklamıştır. Bunları gören Akhilleus dayanamaz ve Odysseus'la beraber Akha ordusuna katılmaya gider.

PATROKLOS: Menoitios'un oğlu. Akhilleus'un can yoldaşı, en yakın arkadaşı olan Patroklos, onunla birlikte Peleus'un sarayında büyümüştür. Troya savaşında her an Akhilleus'un yanındadır. Akhilleus, tutsağı Briseis'i elinden aldı diye Kral Agamemnon'a öfkelenip savaştan çekilince Patroklos onu bu fikrinden caydırmak için çok uğraşır. Agamemnon'un özür dilemek için gönderdiği elçileri kabul eder. Akhaların çok kötü duruma düştüğünü görünce, Akhilleus'un izniyle onun silahlarını kuşanır ve sayısız Troyalı öldürür. Fakat Troya kralı Priamos'un oğlu Hektor'la teke tek çarpışırken ölür. Onun ölüm haberini alan Akhilleus'un aklı başından gider, savaşa dönüp yüzlerce düşmanın vahşice kanını döker ve Hektor'u da öldürerek arkadaşının öcünü alır. Hektor öldükten sonra Amazon kraliçesi Penthesileia, bir bölük Amazonla Priamos'un yardımına koşar. Akhilleus'a karşı koymayı göze alır ve vuruşurken ölür. Akhilleus, can çekişen Penthesileia'nın güzelliğine vurulur. Akhilleus'un ölümü ise Troya kralı Priamos'la karısı Hekabe'nin en küçük oğlu, Hektor'un, bilici Kassandra'nın, Polyksene'nin kardeşi ve güzel Helena'yı kocası Menelaos'un yanından kaçırıp Troya'ya getiren Paris'in elinden olur. Paris'in attığı ok, Akhilleus'un topuğuna, yaralanabilir tek yerine saplanarak ölümüne neden olur.

ANTİGONE: Antiklerden Sofokles, çağdaşlardan Anouilh gibi tiyatro yazarlarına konu olmuş Antigone, Oidipus trajedisinin en önemli kahramanlarındandır. Mitolojinin en trajik kahramanı olan Oidipus, Thebai kralı Laios'un ve İokaste'nin oğludur. Kâhin Teiresias, kraliçenin karnında taşıdığı çocuk babasını öldürecek kehanetinde bulununca, doğar doğmaz dağa bırakılır. Onu bulan çoban, götürür Korinthos kralı Polybos'a verir. Çocuğu olmayan kral ve kraliçe onu öz evlatları gibi büyütür. Delikanlılık çağında, kulağına bulunmuş bir çocuk olduğu söylentisi gelen Oidipus, gerçeği öğrenmek üzere tanrı Apollon'un Delphoi'deki tapınağına gider. Tanrı ona kendi babasını öldürüp anasıyla evleneceğini bildirir. Korinthos'a dönmemeye karar veren Oidipus, yolda arabalı bir adama rastlar; kimin çekilip yol vereceği konusunda kavga çıkar ve Oidipus adamı öldürür. Öldürdüğü gerçek babası Laios'tur. Oidipus Thebai'ye yönelir. Sphinks denilen canavar şehre korku salmakta, sorduğu bilmecelere cevap veremeyenleri öldürmektedir. Oidipus Sphinks'in sorduğu iki bilmeceye de

doğru cevap verir, bunun üzerine canavar kendini tünediği kayadan uçuruma atarak ölür. Thebai halkı, kurtarıcısı olarak karşıladığı Oidipus'u Laios'un ölümüyle boş kalan tahta geçirir. Böylece Oidipus kraliçe İokaste'yle, yani annesiyle evlenir. Dört çocukları olur: Eteokles, Polyneikes, Antigone, İsmene. Yıllar sonra Thebai'de veba salgını baş gösterir. Salgının nedenini öğrenmek için yine Delphoi'deki tapınağa başvurur Oidipus. Kral Laios'un katili bulunmalı ve şehirden sürülmeli cevabını alır. Sonunda Oidipus tanrıların gazabının nedeninin kendisi olduğunu öğrenince İokaste kendini asar, Oidipus da annesi ve karısı olan bu kadının iğnesiyle gözlerini kör eder. Thebai'den sürülen Oidipus'u kızı Antigone yalnız bırakmaz. Beraber yollara düşerler. Sonunda Attika'da Kolonos'a varırlar. Kral Theseus, Oidipus'un Kolonos'ta kalmasına razı olur. Böylece Oidipus öç perileri Erynis'lerden ya da Furia'lardan kurtularak rahat bir şekilde ölümünü bekler. Babasının ölümünden sonra Antigone Thebai'ye döner. Kardeşleri Eteokles ve Polyneikes krallığı paylaşamadıklarından birbirleriyle savaş halindedirler ve dövüşürlerken birbirlerini öldürürler. İokaste'nin erkek kardeşi Kreon tahta çıkar ve Eteokles'in yurdunu savunurken öldüğü için kahraman sayılıp törenle gömülmesini, Polyneikes'in ise yurduna yabancıların yardımıyla saldırdığı için mezarsız kalarak, cesedinin açıkta bırakılmasını emreder. Antigone, kız kardeşi İsmene'nin kendisine yardım etmeyeceğini anlayınca, dayısı Kreon'un emrine karşı gelerek kardeşini tek başına gömer ve suç işlemediğini, kardeşine saygı gösterdiğini söyler. Emrine karşı gelecek olanın ölümle cezalandırılacağını bildirmiş olan Kreon, Antigone'yi diri diri gömer. Kreon'un oğlu ve Antigone'nin nişanlısı Haimon onu kurtarmak ister. Antigone'nin kendini asmış olduğunu görünce o da kendini öldürür.

ARİSTOGEİTON: Harmodios ile birlikte tiran Hipparkhos'u hançerleyen genç Atinalı. Tiran Hippias tarafından yakalanıp suç ortaklarının adını söylemesi için işkence edildi ve ölümle cezalandırıldı (M.Ö. 514).

HARMODİOS: Atinalı yurttaş. Arkadaşı Aristogeiton ile birlikte Peisistratos'un oğulları tiran Hippias ile Hipparkhos'a komplo kurdu (M.Ö. 514). Planlarını tanrıça Athena şerefine düzenlenen Panathenia şenlikleri sırasında uygulamaya koydular, ancak sadece Hipparkhos'u, iki tirandan daha az önemli olanını öldürmeyi başardılar. Harmodios hemen öldürüldü, Aristogeiton ise yakalanıp işkence gördü. Thukydides'e göre komplonun özel nedenleri vardı, Harmodios uğradığı hakaretleri ödetmek amacıyla bu işe kalkışmıştı. Daha sonraları her iki komplocu da hürriyet kurbanı olarak anıldı ve heykelleri dikildi.

MAGDALALI MERYEM (Azize): Mecdelli Meryem ya da Maria Magdalena olarak da bilinir. Kitabı Mukaddes'te Mecdelli Meryem olarak geçmesine

rağmen, doğduğu yer Filistin'de Celile'de Taberiye gölü yakınındaki Magdala şehri olduğundan, çeviride Magdalalı Meryem'i kullanmayı tercih ettik. Batı dillerinde de Maria Magdalena, Marie de Magdala ya da Marie-Madeleine olarak geçer; Magdalene Yunanca Magdalalı anlamına gelir. Dört İncil'e göre de İsa'nın çamıha gerilişinde ve gömülmesinde hazır bulunmuştur. Cesedi meshetmek üzere Paskalya sabahı yanında iki kadınla mezara gittiğinde mezarın boş olduğunu görüp havarilere haber vermeye koşar (Yuhanna 20:17). Markos (16:9-10) ve Yuhanna (20:14) İncillerine göre, İsa'yı dirildikten sonra ilk gören kişidir. İsa'nın ayaklarını meshederek saçlarıyla silen, Marta ve Lazar'ın kız kardeşi Beytanyalı Meryem (Yuhanna 12:3-7) ve yine İsa'nın ayaklarını meshederek saçlarıyla sildiği için İsa tarafından günahları bağışlanan tövbekâr kadın (Luka 7:37-48) aynı kişi olarak görülür. İsa'nın ondan yedi cin çıkardığı hem Luka İncili'nde (8:12) hem Markos İncili'nde (6:9) yazar. Doğu Kilisesi geleneğine göre Havari Yuhanna ile birlikte Ephesos'a (Efes) gitmiş, orada ölmüş ve gömülmüştür. Ortaçağ efsanelerinde de Aziz Yuhanna'nın karısı olarak geçer.

PHAİDON: Elis'li, Yunan filozofu (M.Ö. 400). Soylu bir ailedendi. Esir düşüp köle olarak Atina'da Sokrates'in bir dostuna satıldı. Sokrates'in en sadık öğrencilerindendi, zindanda onun yanında kalarak ölümüne kadar hizmet etti. Platon, Sokrates'in son anlarını Phaidon'un ağzından nakleder (*Phaidon*). Özellikle ruhun ölümsüzlüğüyle ilgili bir tartışma çerçevesinde, Sokrates, Philolaos'un çömezleri Simmias ve Kebes'e ölümün iyi bir şey olduğunu, çünkü ruhun ölümde kendini bulduğunu tanıtlar ve gerçek filozofun tek işinin ölüme doğru ilerlemek olduğunu söyler. Sokrates'in ölümünden sonra Elis'e yeniden dönen Phaidon, orada Megara okuluyla aynı çizgide bir felsefe okulu kurdu.

HELİASTES: Eski Yun. (çoğul) Atina'da Heliaia denen halk mahkemelerinin üyelerine verilen ad.

ALKİBİADES: Atinalı devlet adamı ve general. Sokrates'in öğrencisi ve yakın dostuydu. Yakışıklı, kibar ve zengindi; şatafatlı yaşayışı, israfı ve züppeliği hemşehrileri tarafından hoş karşılanmıyordu.

KRİTON: Sokrates'in çömezi ve çocukluk arkadaşı. Hakkında kovuşturma açılınca Sokrates'in kefili oldu, ölüme mahkûm edildiğinde onu kaçmaya ikna edemedi.

KEBES: Pitagorasçı Philolaos'un ve Sokrates'in öğrencisi. Platon, *Phaidon* adlı eserinde onu Sokrates'in muhataplarından biri olarak canlandırdı.

APOLLODOROS: Yunanlı tunç sanatçısı, Sokratesçi filozof.

KLYTAİMNESTRA: Sparta kralı Tyndareos'la Leda'nın kızı. Helena, Kastor ve Polydeukes'in kız kardeşi. Mykenai kralı Agamemnon'la evlenir, dört çocuğu olur: İphigeneia, Elektra, Khrysothemis, Orestes. Kızı İphigeneia Troya savaşı uğruna kurban edilince ve kocası Troya kralının kızı bilici Kassandra'yı sarayına getirince, âşığı, kocasının amcaoğlu Aigisthos'un yardımıyla kocasını ve Kassandra'yı öldürür. Yedi yıl sonra Orestes ve Elektra annelerini ve Aigisthos'u öldürüp babalarının öcünü alırlar. Üç büyük tragedya yazarı, Aiskhylos, Sophokles ve Euripides, ayrıca Racine (*İphigeneia,* 1674), Goethe ve 20. yüzyılda Giraudoux ve Sartre eserlerinde Klytaimnestra'yı farklı boyutlarıyla işlemişlerdir. Kimilerine göre Agamemnon'un öldürülmesinde asıl fail Klytaimnestra'dır, kimilerine göre ise Agamemnon Troya'da çok uzun yıllar kalıp savaşırken Mykenai'de yalnız kaldığı için Aigisthos tarafından baştan çıkarılıp onun iktidar hırsına ve güttüğü kan davasına alet olmuştur. Homeros'un *Ilyada*'sında çok önemli bir yeri olan Agamemnon, Atreus'un oğlu, Menelaos'un kardeşidir. Troya'ya gidecek olan Akha ordusu Aulis'te toplanır ve gemilerin yola çıkması için uygun rüzgârları bekler. ancak en ufak bir esinti bile yoktur. Bunun nedeni bilici Kalkhas'a sorulunca, tanrıça Artemis'in, Agamemnon Aulis'te avlanırken kendisine adanmış kutsal bir geyiği öldürdü diye ona kin ve öfke beslediği, rüzgârların esmesini de bu yüzden engellediği anlaşılır. Kızı İphigeneia'yı kendisine kurban verirse öfkesinden vazgeçecek ve gemilerin yola çıkmasını sağlayacaktır. Agamemnon Menelaos ve Odysseus'un ısrarları üzerine ülkesinin çıkarını gözetmeye karar verir. Karısı Klytaimnestra'ya haber gönderir, İphigeneia'yı alıp gelmesini ister. Sözde kızını Akhilleus'la nişanlayacaktır. Klytaimnestra Aulis'e geldiğinde kızının kurban edileceğini ve aldatıldığını anlayınca, kocasına korkunç bir hınç besler. Kocasını Aigisthos'la aldatmasının ve Troya dönüşü onu öldürmesinin sebebi bu hınç ve kindir.

Homeros'un *Ilyada*'sında İphigeneia'nın pek sözü geçmez; Aulis'e geldiği ya da orada kurban edildiği, ya da Tauris'e, Kırım'a götürüldüğüne değinilmez. Buna karşılık Aiskhylos *Agamemnon* adlı tragedyasında, Sophokles *Elektra*'sında İphigeneia'nın Aulis'te kurban edildiğini yazarlar. Euripides ise *İphigeneia Aulis'te* ve *İphigeneia Tauris'te* adlı tragedyalarında, tam kurban edileceği sırada, tanrıça Artemis'in ona acıyarak yerine bir ceylan gönderdiği ve onu kaçırıp Tauris'e (Kırım) Artemis tapınağına götürdüğünü yazar.

ARGYNNOS: Agamemnon'un gözdesi genç erkek. Kyfissos deresinde yüzerken öldü. Agamemnon onun adına tapmak yaptırdı.

SAPPHO: Yunanlı kadın şair. Midilli'de doğdu (Lesbos, M.Ö. 625'e doğru-M.Ö.

580). Soylu bir ailedendi. Lesbos'u sarsan siyasi çatışmalara karışıp sürgün cezasına çarptırıldı, Sicilya'ya gitti (M.Ö. 593'e doğru). Döndüğünde bir edebiyat derneği kurup Lesbos'lu soylu genç kızlara şiir, müzik ve dans öğretti. Phaon'a duyduğu umutsuz aşk yüzünden intihar ettiğine ilişkin söylenti temelsiz görünür. Buna karşılık bazı öğrencilerine duyduğu ilgi dizelerinde aşikârdır.

PHAON: Lesbos (Midilli) adasında anlatılan bir efsanenin kahramanı. Phaon yaşlı, yoksul ve çirkin bir salcıymış, günün birinde salına tanrıça Aphrodite'yi bindirmiş. Tanrıça ihtiyar bir kadın kılığındaymış ve ücret olarak ona ufacık bir şişe vermiş. Phaon şişenin içindeki iksiri sürdükçe gençleşmiş, güzelleşmiş. O kadar yakışıklı olmuş ki Lesbos'taki bütün kadınlar ona tutulmuş. Bir efsaneye göre şaire Sappho da ona âşık olmuş, Phaon aşkına karşılık vermediği için, üzerinde bir Apollon tapınağı bulunan ve sevgilerine karşılık görmeyen âşıkların kendilerini denize attıkları Levkas burnunun tepesinden kendini denize atarak öldürmüş.

KAYNAKLAR: *Mitoloji Sözlüğü*, Azra Erhat, Remzi Kitabevi; *Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi*; *Le Petit Robert*, özel isimler sözlüğü; *İphigénie*, Racine, Hachette, Théâtre complet de Jean Racine, Garnier Frères, Libraires-Editeurs.

"Yaktığımdan daha büyük ateşlerde yandım..."

Bir aşk bunalımının ürünü olan *Ateşler*, bir aşk şiirleri derlemesi sayılabilir, ya da, şöyle de diyebiliriz: belli bir aşk mefhumuyla birbirlerine bağlanmış bir dizi lirik düzyazı. Bu haliyle eser hiçbir yorum gerektirmez, çünkü kurbanına hem bir illet hem bir temayül olarak kendini dayatan mutlak aşk, en eski zamanlardan beri, tecrübe edilmiş bir olgu ve edebiyatın en çok işlenmiş konularından biri olmuştur. Bu kitaba kaynaklık eden aşk gibi, yaşanan her aşkın, karmaşık bir duygular ve şartlar karışımının yardımıyla, verili bir durumun içinde oluştuğu, ardından bozulduğu hatırlatılabilir. *Ateşler*'de bu duygular ve bu şartlar kâh doğrudan, ama oldukça gizli bir şekilde, başlangıçta çoğu günce notları olan kopuk "düşünceler" aracılığıyla, kâh tersine dolaylı yoldan, efsaneden ya da tarihten ödünç alınmış ve zamanın içinden şaire birer destek olarak hizmet etmesi düşünülmüş hikâyeler aracılığıyla dile gelirler.

– *Marguerite Yourcenar*

Metis Edebiyat
ISBN 975-342-154-0

Metis Yayınları
İpek Sokak 9. 80060 Beyoğlu, İstanbul